

SUKHĀVATĪ-VYŪHA

DESCRIPTION OF SUKĀVATĪ THE LAND OF BLISS

EDITED BY

F. MAX MÜLLER, M.A.

AND

BUNYIU NANJIO

PRIEST OF THE EASTERN HONGWANZI IN JAPAN

WITH TWO APPENDICES

- 1 TEXT AND TRANSLATION OF SAṄGHAVARMAṆ'S CHINESE VERSION
OF THE POETICAL PORTIONS OF THE SUKĀVATĪ VYŪHA
- 2 SANSKRIT TEXT OF THE SMALLER SUKĀVATĪ VYŪHA

Oxford

AT THE CLARENDON PRESS

1883

[All rights reserved]

London
HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE

† PATERNOSTER BOW

II.

SUKHÂVATÎ-VYÛHA,

DESCRIPTION OF SUKHÂVATÎ,

THE LAND OF BLISS.

II.

SUKHĀVATĪ-VYŪHA

AFTER publishing in 1880 the Sanskrit text of the Smaller Sukhāvati-vyūha, I had hoped that the libraries of Japan or China, which had supplied the manuscripts of that shorter and probably earlier text, would furnish likewise materials for an edition of the Larger Sukhāvati-vyūha

There can be no doubt that the MSS preserved in Japan, and which probably came to Japan through China, belong to an early age. The evidence on which I claimed for some of the palm-leaves, more particularly for those formerly preserved in the temple of Hōrius¹, the rank of the oldest among the Sanskrit MSS now known to exist in India or any other part of the world, has not been challenged. That palm leaf came to Japan in A D 609², and must therefore have been kept in China for some time before it was exported to Japan³.

Now it is well known that the Larger Sukhāvati-vyūha was one of the most popular and most widely read books of the Buddhist Tripiṭaka, both in China and Japan. While of the smaller text there were three Chinese translations only⁴, the larger text is said to have been translated

Catalogue of Japanese and Chinese Books and Manuscripts in the Bodleian Library, No 45 b

¹ Selected Essays, vol II pp 368-370

² Selected Essays, vol II p 371

³ These translations are—

(1) *Fo shwo o mi tho kua, ht Buddhahāshuta amitāyus sūtra.* 5 leaves. Translated by Kumāragiwa, of the Latter Tshin dynasty, A D 384-417. No 300 of the Chinese Tripiṭaka. It corresponds, with a few omissions to the Sanskrit text, which, together with an English translation and notes, was published by me, in the Journal

twelve times into Chinese. The first, fifth, sixth, seventh, eighth, ninth, and tenth had been lost in China in A D 730, when the Khâi-yuen-lu was compiled, so that there are now only five in existence in China and Japan. It is true that none of these five Chinese translations agrees entirely with the Sanskrit text, as it was preserved in Nepal, and that they differ also considerably from each other. The following facts, however, are the same in all the translations, and agree also with the Sanskrit text—viz the scene of the dialogue is always placed at Râgagrîha, on the mountain Grîdhrakûta and the principal speakers are Bhagavat or Buddha, Ānanda, and Maitreya. The subject is the description of Sukhāvati, together with the history of Amitâyus or Amitâbha, beginning with his early stage when he was as yet a Bhikshu with the name of Dharmâkara, at the time of the Tathâgata Lokeshvararaga.

According to the Thu-ki (No 1487), a catalogue of the Chinese Tripitaka, compiled about A.D 664, and the K'-yuen lu (No 1612), the following is a list of the twelve translations of the Larger Sukhāvati vyâha—

(1) Wu-hân sheu-kin, 'Amitâyus sūtra' 2 fasc. Translated by Ān Shi kâo, A D 148-170, of the Eastern Hân dynasty, A D 25-220 (Thu ki fasc 1, fol 5b) Lost

of the Royal Asiatic Society vol vii part ii (1880), pp 168-186, and afterwards in my Selected Essays vol ii pp 348-363 without the text. A fragmentary English translation of this Chinese translation by the Rev S Beal, was given in his Catena of Buddhist Scriptures pp 378-383. A French translation, by MM Ymaizoumi and Yamata, with the Sanskrit text, was published in the Annales du Musée Guimet, vol ii (1881), pp 39-64.

(2) Siâo wu liân sheu kin, lit 'Small Amitâyus sūtra' 1 fasciculus. Translated by Gunabhadra, of the earlier Sun dynasty, A D 420-479. It was lost already in A D 730 when the Khâi yuen lu (No 1485), a well known catalogue of the Chinese Tripitaka, was compiled. See the Khâi yuen lu fasc. 142, fol 17b.

(3) K'ian ts'in tsin thu fo sho sheu kin, lit 'Sūtra on the Favour of all Buddhas and the Praise of the Pure Land (Sukhāvati)' 11 leaves. Translated by Hiouen tsang, of the T'ang dynasty, A D 618-907. No 199. This translation is somewhat longer than Kumâragata's, e.g. it gives the names of the Buddhas of the four corners, beside those of the four quarters and of the nadir and zenith. According to the K'-yuen lu (No 1612, fasc 2, fol 2b), this Chinese translation is said to agree with the Tibetan translation, for which latter, see the Asiatic Researches, vol x p 439.

(2) Wu-liân-tshin-tsin-phun-tan-kiào kin, 'Amita-suddha samyaksam-buddha sūtra' 3 or 4 fasc By K' Leu kiá k'han (Lokaraksha?), A D 147-186, of the same dynasty as before (Thu k₁ fasc 1, fol 4 a, K' yuen lu, fasc 1, fol 31 a) First of the five translations still in existence No 25 of the Chinese Tripitaka

(3) Ô mi tho kin 'Amita-sūtra' 2 fasc By K' K' hien, A D 223-253, of the Wu dynasty, A D 222-280 (Thu k₁, fasc 1, fol 19 a, K' yuen lu, fasc 1, fol 31 b) Second of the five translations still in existence No 26

(4) Wu-liân sheu kin, 'Amitâyus sūtra' 2 fasc By Khân San khâi (Sanghavarman), A D 252, of the Wei dynasty, A D 220-265 (Thu k₁, fasc 1, fol 17 b, K' yuen lu, fasc 1, fol 31 b) Third of the five translations still in existence No 27

(5) Wu liân tshin tsin phun tan kiào kin 'Amita suddha samyaksam buddha sūtra' 2 fasc By Po Yen A D 257, of the same dynasty as before (Thu k₁, fasc 1, fol 18 a) Lost

(6) Wu liân sheu kin 'Amitâyus sūtra' 2 fasc By K' u Fâ hu (Dharmaraksha), A D 266-313, of the Western Tsin dynasty A D 265-316 (Thu k₁ fasc 2 fol 2 a) Lost

(7) Sin wu liân sheu kin, 'New Amitâyus sūtra' 2 fasc By Buddha bhadra A D 398-421, of the Eastern Tsin dynasty, A D 317-420 (Thu k₁, fasc 2, fol 23 b) Lost

(8) Wu liân sheu k' han tan k'han kiào kin 'Amitayur arhat samyaksam-buddha sūtra' 1 fasc By K' u Fa li A D 419 of the same dynasty as before (Thu k₁ fasc 2, fol 26 a) Lost

(9) Sin wu liân sheu kin 'New Amitâyus sūtra' 2 fasc By Páo yun A D 424-453 of the earlier Sun dynasty, A D 420-479 (Thu k₁ fasc 3, fol 19 a) Lost

(10) Sin wu liân sheu kin, 'New Amitâyus sūtra' 2 fasc By Dharmamitra A D 424-441, of the same dynasty as before (K' hâi yuen lu, fasc 14 fol 4 a) Lost

(11) Wu liân sheu zu lâi hwei 'Amitâyus tathâgata parshad,' i e the Sūtra spoken by Buddha (Fo shwo kin understood) on the Tathâgata Amitâyus, at an assembly 2 fasc By Bodhirukî A D 693-713 of the Than dynasty, A D 618-907 (K' yuen lu fasc 1, fol 21 b) Fourth of the five translations still in existence No 23 (5)

(12) Ta shan-wu-lân sheu kwan yen kin, 'Mahâyânâmitâyur-vyûha-sûtra' 3 fasc By Fâ hien A D 982-1001, of the later Sun dynasty, A D 960-1280 (*K' yuen lu*, fasc 4, fol 11 a) Fifth of the five translations still in existence No 863

None of these twelve Chinese titles reproduces the exact meaning of the title of Sukhâvatî vyûha or Amutabha vyûha, but on the contrary, almost all of them agree with the title Amutâyur vyûha, or Amutâyus-sûtra. For the above seven missing translations, see the *Khâi yuen lu*, fasc 14, fol 3 b seq

Besides the five translations, there is a work entitled Ta o mi tho-kin lit 'Large Amutâyus sûtra,' in two fasciculi, No 203. It was compiled by a Chinese minister Wân Zih hui, in A D 1160-1162 under the Southern Sun dynasty, A D 1127-1280, and consists of extracts from four of the five translations Nos 25, 26, 27, and 863. The compiler, however, did not compare those translations with the Sanskrit text, but trusted simply to his own judgment, or to the spiritual help of Avalokitesvara for which as he states in his preface, he had always prayed in the course of his compilation. It is curious that he does not mention Bodhiruci's translation of the same Sûtra (No 23 5) which was made more than four centuries before, and is much better at least than No 863, both in contents and composition.

In the *A' yuen lu* (fasc 1 fol 21 b) Bodhiruci's translation is said to agree with the Tibetan translation which is mentioned in the *Asiatic Researches*, vol xx p 408.

If we examine carefully the five translations which are still in existence, we see that besides their disagreement in minor and unimportant points, there were at least three different texts or copies of the text, differing from each other considerably. The first and second translations seem to have been made from nearly the same text, excepting that all the Gâthâs are left out in the second translation. The third and fourth translations seem to have been taken from almost the same text excepting that the third translation has several additional chapters, which are given in the first and second translations also. The fifth translation stands by itself.

The exact relation of the Sanskrit text to the five translations may be seen from the following comparative table —

Text	1st TRANS. 4 fasc. A D 147-185 By Lokarekha.	2nd TRANS. 3 fasc. A D 187-243. By K' A'lien	3rd TRANS. 3 fasc. A D 252 By Saṅghavarman	4th TRANS. 2 fasc. A D 601-713. By Bodhrūti.	5th TRANS. 3 fasc. A D 952-1006 By Śāhīcen
Adoration, 3 verses. Chap 1 (pp 1-2). 34 Śrīva- kas.	I, 1a-2b-36 Śrī- vakas, 10 Bhik- ṣuṅka, 16 Upā- sikas, 7 Upā- kāt	I, 1a-1b-31 Śrī- vakas.	I, 1a-4b 31 Śrī- vakas, 17 Bodhi- sattvas, with a brief account of Buddha's life as an attribute of the Bodhisat- tvas	I, 1a-4a-28 Śrī- vakas, 13 Bodhi- sattvas, with a brief account similar to that in the 3rd trans	I, 1a-1b 31 Śrī- vakas
" 2 (pp 2-3)	" 2b-3b.	" 2b-3a	" 4b 5b	" 4a-5b	" 2b-2a.
" 3 (pp 3-7) 81 Buddhas	" 3b-4b 37 Bud- dhas.	" 3a-4b-34 Bud- dhas.	" 5b-6b 54 Bud- dhas.	" 5b-6b 41 Bud- dhas	" 2a-4a: 28 Bud- dhas.
" 4 (pp 7-9) 10 verses.	" 4b-6b 10 verses, of 8 lines, each line consisting of 5 characters	" 4b-5a the sub- ject of verses is briefly given in prose	" 6b-8a 10 verses, of 8 lines, each line consisting of 4 characters.	" 6b-7b 10 verses, of 4 lines, each line consti- tuting of 7 cha- racters	" 4a-5a 9 verses, of 4 lines, each line consisting of 7 characters
" 5 (pp. 9-10)	" 6b-7a	" 5a	" 8a-8b	" 7b-8a	" 5a-5b
" 6 (p 10).	" 7a-7b	" 5a-6a	" 8b-9a	" 8a-8b	" 5b-5a.
" 7 (pp. 10-11)			" 9a	" 8b	" 6a
" 8 (pp 11-21) 46 prav- idhānas.	" 7b-11a-24 prav- idhānas.	" 6a-11a-24 prav- idhānas.	" 9a-15b 48 prav- idhānas.	" 8b-15b 48 prav- idhānas.	" 5a-12b, II, 1a- 2a-36 prav- idhānas.
" 9 (pp 21-24) 12 verses			" 15b-16b 12 verses of 4 lines, each line consti- tuting of 5 cha- racters	" 15b-16b 12 verses, of 4 lines, each line consti- tuting of 7 cha- racters	II, 2a-3a-13 verses, of 4 lines, each consisting of 5 characters
" 10 (pp 25-28)	" 12a-12b	" 12a-12b.	" 16b-18a	" 17a-19a.	" 3a-5a
" 11 (p 28).	" 15b-16a	" 15b	" 18a	" 19a-19b	" 5a-5b
" 12 (pp 28-30).	" 11b-15a " 15a-14b the son of King Agā- tarāstru, together with 500 sons of the Śreṣṭhin or rich merchant, Lālavat(?) came to hear Buddha's sermon on the 24 pravīdhānas	" 11b-14b " 14b-15b like 1st trans	" 19a-20a	" 19b-20a	" 5b-6a
" 13 (pp 30-32)			" 20a-21a	" 20a-20b	" 6a-7a.
" 14 (p 32)			" 20a	" 20b-21a	
" 15 (pp 32-33)	" 16a	" 15b-16a	" 18a-18b	" 21a	" 7a-7b
" 16 (pp 33-36)	II, 1b-4a	" 22a-23b	" 22a-22a, 27a	" 22a-22a, 22, 4b-5a	" 7b-8b
" 17 (pp 36-37)	I, 16a 16b, III, 4a-7a	" 16a, 39b-42a	" 18b-19a	II, 1a-1b	" 8b-9a
" 18 (pp 37-40).	" 18a-20b, II, 4b	" 17b-19b, 24a, 24b	" 22a-24b	" 1b-3a	" 9a-10a
" 19 (pp 40-41)	" 16b-18a, 20b, II, 12b-13b	" 16a-17b, 19b- 20a, 30a-31a	" 24b-25a.	" 3a-3b	" 10a-10b

TEXT	1ST TRANS 4 fasc A D 147-186 By Lokaraksha	2ND TRANS 2 fasc A D 223-253 By K' K'ken	3RD TRANS 2 fasc A D 251 By Sanghavarmān	4TH TRANS 2 fasc A D 691-713 By Bodhiruci	5TH TRANS 3 fasc A D 982-1001 By Fa' hien
Chap 10 (p 42)	I, 20b-22 a, II, 1a-1b	I, 20a-22 a.	I, 25a-26a	II, 3b-4 a	II, 10b-11 a
" 21 (pp 43-44)	II, 5a-5b " 5b-6b on the comfortable state of the Bo- dhisattvas and Arhats after their bathing	" 24b-25a " 25a-26a like 1st trans	" 26a-27 a	" 4a-4b	" 11a
" 21 (p 44)				" 5a	" 11a-11b
" 23 (p 44)				" 5a-5b	" 11b
" 24 (pp 44-45)			II 1a		
" 25 (pp 45-46)					
" 25 (pp 45-46)					
" 26 (pp 46-47)			" 7a	" 5b.	" 11b-12a
" 27 (p 47)	III, 7a-8a	II, 1a-2a	" 1a-1b	" 5b-6a	" 12a-12b
" 28 (p 47-48)	" 8a-10b	" 2a-4b	" 1b-2a	" 6a-6b	" 12b
" 29 (p 48)	" 10b-13b	" 4b-7b	" 2a-2b	" 6b	" 12b-13a.
" 30 (p 48)	II, 15a-16b	I, 32a-32b	" 2b	" 6b-7a.	III, 1a-1b
" 31 (pp 49-54)	" 13b-19a 27 verses, of 4 lines each line con- sisting of 6 cha- racters	" 32b 36a like 1st trans	" 2b-4a 20 verses of 4 lines, each line con- sisting of 5 cha- racters	" 7a-8a * 13½ verses of 4 lines, each line con- sisting of 5 cha- racters	" 1b-3b 10 verses of 4 lines each line con- sisting of 7 cha- racters
" 31 (pp 49-54)	" 20b-25a a dialogue be- tween Buddha and Agita	" 23b 24a	I 22a 23a	I, 22a-23a	" 2b-3b a dia- logue between Bhagavat and Avalokitesvara
" 32 (pp 54-55)	" 4a-4b	" 36a 36b	II, 5a	II, 8a	" 3b-4b
" 33 (pp 55-56)	" 25a-25b	" 36b 39b like 1st trans	" 5a	" 8a-8b.	" 40
" 34 (p 56)	III 1a 4a Bud- dha's speech to Agita				" 4b-5a
" 35 (p 56)					
" 36 (pp 56-57)	II, 6b-12b	" 26a 30a	" 5a-5b	" 8b	
" 37 (pp 57-58)	" 13b-15a a de- scription of the scene of An- silyus preaching the law	" 31a-32a	" 5b " 5b-6a " 6a-6b	" 8b " 8b " 8b-9b	
" 38 (pp 58-52)	III, 13b-22a, IV, 1a-15a a full instruction on morality given by Buddha to Maitreya	II 7b-28b like 1st trans	" 6b-8b " 8b-22b like 1st trans	" 9b 13a	" 5a-6b
" 39 (pp 62-64)	IV, 13a-15a	" 28b 30b	" 22b-23a " 23a-23b " 23b-25a	" 13a-14b " 14b-15a " 15a-17a	" 6b 7b " 7b-8a " 8a-9b

Text	1ST TRANS 4 fasc. A D 147-186 By Lokarākṣha	2ND TRANS 2 fasc. A D 223 253 By K. Aśvān	3RD TRANS 2 fasc A D 252 By Saṅghavarman	4TH TRANS 2 fasc A D 697 717 By Bodhiruci	5TH TRANS 3 fasc A D 931-1007 By Fa hō en
Chap. 42 (pp 69 71) 13 Bu ddhas	II. 15 a 17 a 13 Buddhas	II 30 b 32 b 13 Buddhas	II 25 a 26 b 13 Buddhas	II 17 a 18 a 13 Buddhas	III 9 b 11 a 13 Buddhas
43 (pp 71 73)	17 a 18 b	31 b 33 b	26 b-27 b	18 a 20 b	31 a 31 b
= 44 (pp 73-75) 10 verses.	II 19 a-20 a 11 verses of 4 lines each line con sisting of 6 cha racters.		42 5 a 10 verses of 4 lines each line con sisting of 5 cha racters	20 b-21 b 10j verses of 4 lines each line con sisting of 7 cha racters	17 b-19 a 4f verses of 4 lines each line con sisting of 7 cha racters
45 (pp 75 76)	IV, 18 b	33 b 34 a	27 b	21 b 22 a	18 b-19 a
46 (pp 76-77)			27 b	22 a-22 b	23 a
= 47 (p 77)	18 b	= 34 a	27 b-28 a	22 b	23 a

Among the five translations in existence the third translation has always been considered the best in China and Japan. There are numerous commentaries on it, compiled by Chinese and Japanese Buddhist priests who belonged to various schools.

There is a third Sūtra on the description of Sukhāvātī, which was translated into Chinese twice, with the same title as the *Fo shwo-kwān-wu-liān-sheu-fo k'm*, lit 'Buddhabhāṣita-amitāyur buddha-dhyāna(?) sūtra'. Sometimes the seventh character 'fo' or 'Buddha' is omitted. Both translations were made under the earlier Sun dynasty, A D 420-479, by two Indians, named Kālayāsa and Dharmamitra respectively. Dharmamitra's translation had been lost in A D 730 when the *Khāi yuen lu* was compiled.

This translation by Kālayāsa (A D 424, No 198) Saṅghavarman's translation of the Larger Sukhāvātī vyūha (A D 252 No 27), and Kumāra-giwa's translation of the Smaller Sukhāvātī vyūha (about A D 405 No 200) are called the Three Sūtras of the Pure Land sect, in China and Japan. Neither the Sanskrit text nor the Tibetan translation of the Sūtra on Sukhāvātī, translated by Kālayāsa is yet known. But it is equally famous being commented on by several learned priests. The Sanskrit title of this Sūtra may also have been Sukhāvātī vyūha, as it contains a minute account of both the animate and inanimate objects in Sukhāvātī, which are to be meditated on by the believers in Amitāyus. The objects are divided into sixteen classes so that the Sūtra is sometimes called *Shu lu kwān-k'm* lit 'Sūtra of the Sixteen Kinds of Meditation'.

The Three Sūtras of the Pure-Land sect above mentioned are

with the MSS now at hand. There are five MSS in Europe: one at the Royal Asiatic Society in London (A), one in the Bodleian Library (B), one at Cambridge (C) and two at Paris (P and p) ¹

Four of these, A, B, C, and P, have been copied and carefully collated by Mr. Bunyiu Nanjio and Mr. Kinsawari, one, p, has been consulted in certain passages only.

When I endeavoured with these materials to restore a text, I soon found that the task was almost impossible. All these MSS come from one and the same country, from Nepal, and in all difficult passages they almost always share the same corruptions and omissions.

I pointed out on a former occasion that these corruptions must have crept into the Sanskrit texts of the Northern Buddhist literature at a very early time, even before the time when the Chinese translations were made, for we find that some of these translations presuppose corruptions which we now find in our Nepalese MSS, but which we can easily prove to be corruptions.

Thus we read in the *Lalitā vistara* (ed. Cail p. 543, l. 8) —

Kākshur antyām adhvavām tatha srotaghāṇām gihvāpi,
Kāya mana dubhā anātma api niktasvabhāvasūnyā

Here the metre shows that we must omit *gihvāpi* in the first, and *Kāya-māna* in the second line. They are additions, and very natural additions, to the original text. But when we take Divākara's translation, the *Fān kwān tā lwān yen lin*, which was made about A. D. 685, we find both *gihvāpi*, 'also the tongue,' and *Kāya mana*, 'body and mind,' reproduced, and we find exactly the same in the far later Tibetan version.

In the same chapter (p. 527) after Upaka had asked Bhagavat how he could bear witness of himself, and claim for himself the names of Arhat and Gira Buddha answers —

Ginā hi mādrisa gñeyā ye prāptā āravakshayam
Gitā me pāpakā dharmās tenopagīno hy aham

Here the last pāda is clearly wrong in metre and matter. There is no such word as *upagīna* and the Pāli version of the same verse (*Mahāvagga*, vol. 1 p. 8) shows that the Sanskrit text must have been 'tenopaka gīno hy aham,' the sense being 'Those who, like me, have reached the

¹ Selected Essays, vol. II pp. 343-345

destruction of all frailties are to be known as *Ginas*, all evil dispositions have been conquered by me, therefore, O *Upaka*, I am a *Gina*, a conqueror'

Here, again, there is no trace of the vocative *Upaka*, O *Upaka*! in *Divākara's* translation, and, whatever the Chinese translator may have had before him, it could hardly have been *tenopaka gino hy aham*

The fact is that it would be almost impossible to restore a correct and readable text of any single page of the *Sukhāvati vyūha*, if it were not for the great uniformity of Buddhist phraseology, and the constant repetitions of the same words and the same phrases

Take such a passage as p 41, l 3 Here the MSS read —

A C औदारिकयूपकाशीकापहापमाहरति ।

B औदारिकयुक्काशीकापहापमाहरति ।

P औदारिकयुक्पनिक्कापहापमाहरति ।

I have printed औदारिकयूपकाशीकापहापमाहरति, and I believe after reading the *Lalita vistara* p 331, ll 5-7, most scholars will agree that the emendation, though bold, is certain

I had hoped at first that, more particularly for difficult passages the Chinese translations would have been of great assistance. But, with few exceptions, they have proved of very little use. The Chinese translators, if they were Chinese, do not seem to me to have possessed as a rule such a knowledge of Sanskrit as would enable them to make out really difficult passages. They therefore either pass them by or give the general meaning only, and in some cases a decidedly wrong meaning. The impression left on my mind after reading some of those Chinese translations is that they often contain the result of a conversation between an Indian and a Chinese Buddhist, the former explaining rather than translating the words of the original the latter writing down something that should convey the meaning and be intelligible to Chinese readers

In some cases the misunderstandings in the Chinese translations are due to the indistinctness of the Sanskrit MSS. Thus in the *Lalita-vistara* p 24 l 4 the Sanskrit text speaks of the king of *Hastināpura*, *pāṇḍava kula prasūta* 'born of the race of the *Pāṇḍavas*'. *Divākara*, in his Chinese translation, gives at first the name of the *Pāṇḍavas* rightly, but when he comes to the reasons why the *Bodhisattva* should not be

born in the family of the King of Hāshānpura he writes 'Because that king is a eunuch . . . Nothing is said of this in the Sanskrit text and we can only suppose that the Chinese translator or his assistant misread पांड्य for पंडक

I therefore should have preferred to give up the idea of publishing the Sanskrit text of the Sukhāvati vyūha at least for the present hoping that better MSS might still be discovered . . . But my two pupils were very anxious to carry back with them to their own country a Sanskrit text of a work which is of the highest importance to their coreligionists in China and Japan

The two texts of the Sukhāvati vyūha the smaller and the larger and the Amitāyur buddha dhyāna sūtra form together the whole foundation of their religion while all the other canonical books of the Tripiṭaka possess in their eyes ■ secondary authority only . . . That religion counts millions of followers in China and Japan . . . It may be called a branch of Buddhism but on some of the most essential points of religion it differs so widely from what we are accustomed to understand by Buddhism that much confusion would be avoided by assigning to it a different name altogether . . . Whereas the religion of Ceylon Burmah and Siam may well be called Buddhism as being founded on the personal teaching of Buddha Sākyamuni there is another religion in China Japan and Corea in which the Buddha Sākyamuni plays a very subordinate part having only to proclaim the teaching of former Buddhas . . . As the highest object of this teaching is the attainment of Bodhi or Samyak sambodhi Bodhisim might be a useful name to distinguish that religion from Buddhism

To this religion of Bodhisim belongs the sect of the Pure Land and to this sect of the 'Pure Land' belong the two priests who came to Oxford in 1879 to study Sanskrit with a special view of reading their sacred writings in the original Sanskrit and testing the correctness of the various and considerably varying Chinese translations to which the members of the Shin shū sect have hitherto looked as their highest authorities in matters of faith . . . They and their coreligionists knew of course that the five Chinese translations of the Larger Sukhāvati vyūha could not all be correct . . . but in order to know which of them was right in any particular place they felt that it was absolutely necessary to have recourse to the Sanskrit original from which every one professes to be taken

Under these circumstances I thought it right to do what could be

done in order to publish a readable and, with the exception of a few corrupt passages, a correct text of the Larger Sukhāvati-vyūha. I trust that, even though far from perfect, this edition will be productive of some practical good in Japan and China while I have no doubt that in Europe critical scholars will accord to it the same indulgence which every editor princeps has a right to claim, particularly in a branch of literature hitherto almost unexplored.

The first text composed in this peculiar Buddhist Sanskrit the Lalitavistara, was published at Calcutta, in 1853-1877 by Rājendralal Mitra.

This was followed in 1873 by the Kāraṇḍa-vyūha, published at Calcutta by Satyavratā Samasramī.

In Europe the first attempt at a critical edition of a Sanskrit Buddhist text was made by myself in publishing, with the help of MSS from Japan, the text and translation with notes of the Smaller Sukhāvati vyūha¹.

This was followed by an abridgment of the Meghasūtra, with translation and notes, published by Mr Cecil Bendall, in the Journal of the Royal Asiatic Society, 1880.

In 1881 appeared my edition of the text of the Vyākṛkṛhedika, the Diamond cutter, based upon MSS from Japan, in the Anecdota Oxoniensia, Aryan Series, vol. 1 part 1.

The last and most important contribution to this new branch of Sanskrit scholarship is the edition of the Mahāvastu, published in 1881, by M. Senart.

These few texts with the addition of some shorter extracts published from time to time by Hodgson, Burnouf, Foucaux, and Feer, are all that we possess as yet of Buddhist Sanskrit literature, and those who have worked in this recently opened mine, know best themselves how uncertain the ground still is on which they have to stand and to carry on their work.

There is however a great difference between the prose and the poetical portions of these Sanskrit texts. The prose portion can be restored with greater certainty and tolerable accuracy, not so much with the help of MSS which with the exception of those coming from Japan, seem to be the very worst of Sanskrit MSS as by means of the constant repetitions and the almost stereotyped character of the general style of these Buddhist Sūtras. It will be seen that in the prose portions I have often

¹ Journal of the Royal Asiatic Society, 1880, Selected Essays, vol. II p. 313.

All I can pretend to have done in these so called Gāthā portions is, for all difficult passages, to have put the reader in possession of the evidence supplied by the four MSS, and to have given the rest as the MSS, the metre, and the grammar, so far as they are known, seemed to require. I make no secret of my own dissatisfaction with the little I have been able to do. Still a beginning has to be made and the difficulties which we have to encounter in these editiones principes are after all the same which the classical scholars of the fifteenth century had to face, and which they faced manfully. Many a corrupt passage had to be allowed to stand, and was repeated again and again in subsequent editions till at last a wider knowledge of the literature and the greater critical ingenuity of later scholars have slowly purified our Greek and Latin texts. It will be the same, I hope with these texts, and I have little doubt that the Sanskrit scholars of the future will make allowance for the difficulties which we, poor beginners, had to encounter, and be more sparing than certain classical scholars in their use of inepte and absurde, when hereafter they come to publish their critical editions of these Sanskrit texts.

If I have erred, it is I believe, in having often allowed the readings of the MSS to remain, when it would have been easy to alter them. Thus on p 8, l 17, I have on the strength of all the MSS, retained ārabudhya, though it would have been easy to change it into ārabūshya. In a language which allows such gerunds as kṛitvā, sṛitvā, sṛimya, sunitvā, sunitya, prāpunitvā, gahitvā, gahya¹, buddhitvā, karitya, kariyāva, sthīhīya, dadiya, dadia, etc, I thought that a termination dhya, representing the Vedic dhyai might not be impossible, but I must confess that I have never met with an analogous form².

On p 7, l 13 bhoishu is no doubt a very irregular form, but I left it because we have the Pāli ahosi, which would presuppose a possible Gāthā form abhoishu/ instead of the more regular abhūshūh³. The use of s for sh we have in such words as uposatha, upanīśā (or upanīśā) etc⁴.

¹ On p 8, l 1, I have left gāhyā, for gahya, see E. Muller, Der Dialect der Gāthās, p. 30

² See Muir, Sanskrit Texts, vol II pp 119-121, E. Muller, Der Dialect der Gāthās, p. 29.

³ See Muir, Sanskrit Texts, vol. II p 119. E. Muller, Der Dialect der Gāthās, p. 29

⁴ See Senart, l. c. p. xv

On p 19, l 4, I have left *saṃānaḥ*, even in the prose portion, as corresponding to the Pali participle *samaṇo* for *sat*

As we have the Vedic forms in *ebhiḥ* frequently used in the Gāthā portions, I have hesitated to suppress the form *ebhi* apparently a singular (like Latin *ibi*), in such passages as p 7, l 13, p 8 l 8

There can be no doubt that the Gāthā dialect admits locatives in *smi* and *smin*, such as *kṣhāṣmi* and *kṣhāṣmin*, also *gīṣmi* and *gīṣmin* Still occasionally the MSS are so consistent in writing *kṣhāṣe'smin* that one fears to correct it, although we actually find such phrases as *kṣhāṣmi tasmīn* (Saddharmapūṇḍarīka, v 60)

The metre is often a great help in restoring the text of the Gāthā portions but here again the license of lengthening short and shortening long vowels, is evidently very great, and it is by no means clear, whether we should always write a long syllable short, because it counts as ■ short, and vice versa Thus on p 8, l 9, I have written *bhaviṣyāmi*, but on the same page, l 17, I have retained *gangā*, though one MS writes *gagā* Again, on the same page l 7, the last syllable of *saṃādhitas* is used short though followed by *ka*

On all these points I can speak with great hesitation only We want a far larger number of texts before we can hope to arrive at safe conclusions But the more I see of this peculiar Sanskrit, the more I feel convinced that we have in it something really historical a language not bent and fashioned according to the rules of grammatical schools, but a language such as it was really spoken in different parts of India, before the Renaissance of Sanskrit Literature, about 400 A D I look upon the Gāthā portions, though far less grammatical, as decidedly older than the prose portions and I think we can even now distinguish between at least two varieties of Gāthā language, that of the story itself generally introduced by *ṭṭredam uḷyate* and that of poetical portions interspersed in the prose story¹ There is also a marked difference between the Gāthā dialect of the Mahāvastu and that of the Sukhāvatī vyūha, and we shall probably not go far wrong if we ascribe these dialectic varieties to the different localities in which certain Buddhist schools took their origin In that case the dialect which we commonly call Pāli, would likewise have to be considered as an ancient local dialect phonetically

¹ See E. Muller Der Dialect der Gāthās, p 3

far more corrupt than the Gâthâ dialects, but grammatically far more perfect, owing chiefly, I believe, to the scientific grammatical treatment which it received in India itself from a very early time

I have only to add that the credit, and likewise the responsibility, for the accurate collation of the four MSS of the Sukhâvati-vyûha belongs to my friend and pupil, Mr Bunyiu Nanjio. To him is also due the translation of the Chinese version of the Gâthâ portions occurring in the Sukhâvati vyûha, printed with the Chinese text, at the end of this edition, pp 79-91

For the sake of students in Japan and China, and chiefly for the benefit of the members of the Shin-shiu sect, I have added the text of the Smaller Sukhâvati-vyûha, which, though printed in the Journal of the Royal Asiatic Society, is difficult to obtain in those distant countries

A short account of the Shin shiu Sect, or, as it is called in China, the Sect of the 'Pure Land,' i.e. Sukhâvati, from the pen of Mr Bunyiu Nanjio, will show the true importance of the texts here published in the history of religious thought, and prove, I hope, acceptable to European students of religion to whom hitherto this important branch of Buddhism or Bodhusm has been but little known

HISTORY OF THE 'PURE-LAND' SECT, IN CHINA AND JAPAN

In China, this sect dates from the fourth century. In A D 381 there was a priest named Hwui yuen, a disciple of Tâo ân, who founded a monastery on the Lu-shan or the Lu hill. Afterwards he had another monastery built on the east of the hill, where he had a pond dug, in which he planted a white lotus. The twelve leaves of the lotus flower were made to turn according to the waves, and this was used for dividing the day and the night into portions of six hours each. Here Hwui-yuen, with his fellow-believers practised his religion, meditating on Amitâyus. After a time there came together one hundred and twenty-three men, who embraced the same belief. Hwui yuen at once installed the images of the 'Three Holy Beings of the Western Quarter,' namely, Buddha Amitâyus or Amitâbha, and the two Bodhisattvas Avalokitesvara

and Mahāsthāmaprapta Thus he established his school, which was called Po lien sho, or White-Lotus School One of his friends composed a prayer, and others wrote hymns on the Buddhānusmṛti samādhi, or the 'meditation called intense thought on Buddha Amutāyus,' wishing to be born in his Pure Land after death

Hwui yuen sent some of his disciples to India and collected some Sanskrit texts He also introduced many Sūtras and Vinaya works from other parts of China He invited Buddhābhadrā and translated some Sanskrit texts with him These were not, however, the works containing the description of Sukhāvātī He himself wrote a treatise on the nature of Dharma, in which he asserted the eternity of Nirvāṇa This treatise is said to have been approved by Kumāragīva, who was his contemporary Hwui-yuen died in A D 416¹

Besides the Smaller Sukhāvātī-vyūha, Kumāragīva translated about A D 405 Nāgārguna's Dasabhūmi-vibhāṣā-sāstra, No 1180 of the Chinese Tripiṭaka In the ninth of the 35 chapters of this Sāstra, Nāgārguna explains the doctrine of Amutāyus or Amutabhi as taught by Buddha in both the large and small texts of the Sukhāvātī-vyūha, Nos 23 (5) 25 26, 27, 863 (large), 199 200 (small) Nāgārguna (Lun-shu, or Liu shu) is therefore looked upon as the first patriarch after Buddha in teaching this doctrine, though there was Asvaghosha before him in India, who quotes a Sutra which seems to be the Sukhāvātī vyūha Asvaghosha's work — 'Mahāyāna-sraddhotpada-sāstra,' Nos 1249, 1250 — was not translated into Chinese till A D 553

In his work above mentioned (chap 9 of No 1180) Nāgārguna introduces a famous simile, when he says 'There are innumerable gates or forms of the Law of Buddha, just as there are paths in the world either difficult or easy To travel by land on foot is painful but to cross the water by ship is pleasant The way of the Bodhisattvas is the same Some are practising (religious austerities) diligently with pain others are able to attain to the state of "not returning again" (Avaivartya) by means of the easy practice viz by faith (in Amutāyus)²'

In A D 529, Bodhiruci translated a short treatise on the Sukhāvātī-

¹ Kāo san tshwan, No 1490, fasc 6, fol 1 a seq Tsoo thu shan huen lu, fasc 2, fol 1 a seq

² For the life and works of Nāgārguna see the Tsoo thu shan huen lu, fasc 1, fol 21 b seq, and No 3 in Appendix 1 of my Catalogue of the Buddhist Tripiṭaka

vyôha, written by Vasubandhu (Thien-tsin, or Ten-zin)¹. It is entitled *Aparimitâyus-sûtra sâtra*, or 'Amitâyus sûtra-upadesa,' No 1204. On account of the authorship of this treatise, Vasubandhu is looked upon as the second patriarch in teaching the doctrine of Amitâyus or Amitâbha.

It was this Bodhiruکی who blamed the Chinese priest Thán-lwán (Don-ran), when the latter asked him whether there was in the Law of Buddha a way of having a long life and even escaping from death. Bodhiruکی showed Thán-lwán the Sûtra of the Sixteen Kinds of Meditation (on Sukhâvati),—No 198, translated A D 424—and explained to him that a man who learns this Sûtra only, can be freed from all troubles and obtain a very long life a life of immeasurable or incomparable length. Thán-lwán then wrote a commentary on Vasubandhu's treatise on the Sukhâvati vyôha, in which he quotes Nâgârguna's work already alluded to. He also composed many verses in praise of Amitâyus and his Sukhâvati, and of Nâgârguna. Thán-lwán (Don-ran) is the third of the seven patriarchs of the doctrine of Amitâyus, according to the Shin-shiu. He died in A D 542².

In A D 628, Tao k'ho (Dô shaku), the fourth patriarch of the Shin-shiu, died. He left one work, which is a collection of accounts concerning the doctrine of Amitâyus. He honestly followed the example of Thán-lwán and deeply meditated on Amitâyus, repeating the name of this Buddha 70,000 times every day³.

His immediate disciple Shan tào (Zen dô) the fifth patriarch of the Shin-shiu, is very famous, as he wrote five works on this doctrine, and taught the people most diligently. One of his five works is a commentary on the Sûtra of the Sixteen Kinds of Meditation. He was the greatest teacher of this doctrine in China⁴.

Both before and after these three Chinese patriarchs, there were numerous priests and laymen in China, who are said to have followed this doctrine, though their views were not always the same as those of

¹ For the life and works of Vasubandhu, see the *Tsin thu shan hien lu*, fasc 1, fol 24 b seq, and No 6 in Appendix I of my Catalogue.

² For the life of Thán-lwán, see the *Tsin thu wan*, fasc. 5, fol 4 a seq, and *Tsin thu shan hien lu*, fasc. 2, fol 10 b seq.

³ For the life of Tao k'ho, see the *Tsin thu shan hien lu*, fasc 2, fol 28 a seq.

⁴ For the life of Shan tào, see the *Tsin thu wan*, fasc 5, fol 5 a seq, and *Tsin thu shan hien lu*, fasc 2, fol 34 a seq.

the patriarchs¹. The schools of Thien-thái and Sh'in continue to hold the doctrine of Amítáyus in China, though in a somewhat different way.

In Japan, the principal sect of the doctrine of the 'Pure Land' dates from the twelfth century of the Christian era. But long before that date this doctrine was known there. In A. D. 640 the third Chinese translation of the Large Sukhāvati-vyūha now in existence was lectured on by a priest named Ye-on, in the presence of the Emperor Zhi mei². In A. D. 774 a nun, who was called by the official title of Kiu-zio, and who died in her thirty-ninth year, is said to have been a believer in this doctrine³. In A. D. 972 a priest, Ku ja by name, who died in his seventieth year, and is said to have been a son of the Emperor Dai gō (reigned from A. D. 898 to 930) taught this doctrine to the people in Kioto, then the Imperial capital⁴. There is still a certain number of his followers there, who from time to time assemble in a small temple, in which his statue is installed, within the large temple, Roku-haramitsu-zi (Sha'-páramitá-vihāra), in Kioto.

In A. D. 1017 another teacher, Gen shun, also called Ye-shun, died in his seventy-sixth year⁵. He was a priest of the Ten dai sect, but truly followed the orthodox doctrine of Amítáyus agreeing with the opinions of the Chinese priest Shán táo (Zen dō) the fifth patriarch of the Shun-shiu. In A. D. 984-985 he wrote a work entitled Wō-zio-yō shiu, or 'Collection of Important information on the doctrine of going to be born in Sukhāvati'. On account of the authorship of this useful book he is considered to be the sixth patriarch of this doctrine according to the Shun shiu.

About a century later, there were two priests, Yō kwan and Riō nin; the former died in A. D. 1111, and the latter in 1132⁶. Yō-kwan left a work entitled Wō zio ziu in, or 'Ten Causes for going to be born in Sukhāvati'. Riō nin founded his sect in A. D. 1127. His sect is called after its principle, Yu-dzū nen-butsum, or 'Circulation of the Merit of Remembering Buddha Amítáyus or repeating his name,' that is to say,

¹ See the Tsin shu shan hien lu, or Records or Memoirs of the Sages and Wise Men of the Pure Land Sect, compiled by Phan Tshai thsin, in A. D. 1783 and its continuations by two others, about A. D. 1850.

² See the Nihon sho ki and Koku shi riaku fasc. 1, fol. 24 b.

³ Butsu zo dru 1 fasc. 5 fol. 9 b.

⁴ Ib. d., fol. 4 a.

⁵ Ibid., fol. 9 b.

when one repeats the name of Amitayus—(Na-mu a mi-da-butsu, 1 e Namō 'mitayushe or 'mitābhāya Buddhāya)—for another or others, both will equally receive the favour of Buddha. This is one of the eleven different Buddhist sects in Japan at the present day.

The principal sect of the doctrine of the 'Pure Land' was first established in Japan by Gen ku, who had the other name Hō nen, in A D 1174, when he was forty-two years of age. He was formerly a priest of the Tendai sect and discovered this doctrine in the works of the Chinese teacher Shan t'ao (Zen do) after repeated and careful examinations, to which he is said to have been led by the work of Gen-shin, the sixth patriarch. After his discovery, he left the Tendai sect, and taught the people this practical doctrine. He had more than 380 disciples, among whom there were many distinguished priests. He wrote a work at the request of his disciple Yen-shiō, a retired prime minister. In this work he quotes several authorities, and adds many important notes. He also compiled a commentary on the Three Sutras of the Pure-Land sect. His writings, both in Chinese and Japanese, are numerous. His sect was so flourishing, that many priests of other powerful old sects were very much afraid lest their own sects would perish. They consequently accused him as a false teacher, and in his seventy fifth year, A D 1207, Gen ku was exiled to the province of To sa in the Shū koku or Four Province island. But he was set free and called back to Kioto in A D 1211. In the following spring he died, being eighty years of age. There are many works on the life of Gen ku. He is the last of the seven patriarchs according to the Shinshū sect established by his greatest disciple Shin ran, thirteen years after the death of Gen ku.

Soon after Gen ku's death however, some of his other disciples founded their own sects, of which two are now in existence under the same name of Jū do shū, or 'Sect of the Pure Land'. The founders of these two sects are Ben a, of the Kin zai ha, or Sect of the Western Island, where he lived, and Shiō ku of the Sei zan ha, or Sect of the Western Hill near Kioto. Ben a died in A D 1238, and Shiō ku in 1247¹.

Although Gen ku established the principal sect of the doctrine of the Pure Land his leading opinions were almost forgotten after his death. But in A D 1224, 1 e the thirteenth year from his death, his

¹ Butsu zō dzu 1, fasc 5 fol. 9 b

greatest disciple, Shin ran, established his sect with the view of maintaining the principles of his teacher Gen-ku. Shin ran called his sect *Ziō dō shin shū*, or True Sect of the Pure Land, now shortened into *Shin shū* or True Sect. In the same year he compiled a work, collecting numerous maxims and adding short but important notes. Shin ran was born in the noble family of Hino in Kioto in A. D. 1173. In his ninth year, A. D. 1181, he became a priest of the Ten dai sect, which he left in his twenty-ninth year, A. D. 1201. Then he became a disciple of Gen ku, and shared the misfortune of the latter in his thirty fifth year, A. D. 1207, when he was exiled to the province of *Yeki gō*. Five years after he was set free and he travelled through the north eastern provinces during twenty years preaching the doctrine of the Pure Land. He was in his fifty-second year when he established his sect. After that he wrote several books, both in Chinese and Japanese in which he firmly established his system of teaching faith and morality equally, while prohibiting strictly all kinds of superstitious practices. In A. D. 1262, Shin ran died when he was ninety years of age. Before and after his death his disciples and descendants (as he was a married priest) have constantly gone to different places and made the True Sect of the Pure Land known to the people. There are many works on the life of Shin ran.

There is another and still later sect of this doctrine of the Pure Land called *Zi shū* or Sect which performs worship at fixed times—six times in a day and night. It was founded by the Japanese priest Ippen in A. D. 1276, who died in 1289¹.

Besides the above four sects viz *Yu dzū nen butsu shū*, *Ziō dō shin shū* and *Zi shū* there is another sect called *Ten dai* (Thien thāi in Chinese sound) which also holds the doctrine of the Pure Land while in the six remaining Buddhist sects still existing in Japan this doctrine is generally not taught.

The following two tables will show the result of the religious census of 1880 with the dates of the establishment of the eleven Buddhist sects in Japan.

The number of the Shinto temples and of the preachers and students professing the Shinto faith has been added for the sake of comparison. The Shinto temples in Japan are numerous but the number of preachers and students is comparatively small.

1 SHINTŌIST AND BUDDHIST TEMPLES (YASHIRO AND TERA RESPECTIVELY) IN JAPAN.

SECT.	DATE	NUMBER	TOTAL.	
Shintō			186,702	
1. Hossō	} First established about A D 660, but included in the Shin-gon from A D 1872 to 1882.			
2. Ten-dai ¹		A D 805	4,785	} 72,158
3. Shin-gon		" 816	12,928	
4. Yu dzū nen butsu ¹		" 1127	362	
5. Zō-dō ¹		" 1174, or about 1220	8,314	
6. Rin zai		" 1191	6,155	
7. Shin shū ¹		" 1224	19,208	
8. Sō-tō		" 1227	14,334	
9. Niki ren		" 1253	4,970	
10. Zi-shū ¹		" 1276	625	
11. Wō-baku		" 1624	577	

¹ Nos 2, 4, 5, 7, 10 are the sects among which the doctrine of the Pure Land is wholly or partially taught.

2 SHINTŌIST AND BUDDHIST PREACHERS AND STUDENTS

SECT	PREACHERS		STUDENTS		TOTAL.
	Male	Female	Male	Female	
Shintō					
1 Hossō	21,311	110	1,493	68	1,561
2 Ten dai	4,694	60	808	18	826
3 Shin-gon	9,335	71	1,957	18	1,975
4 Yu-dzū nen-butsu	296	13	111	■	119
5 Zō dō	10,427	209	2,188	418	2,606
6 Rin-zai	5,919	135	1,256	157	1,413
7 Shin-shū	24,699	2	5,194	·	5,194
8 Sō tō	16,093	620	3,098	692	3,790
9 Niki-ren	5,370	78	1,202	30	1,232
10 Zi shū	497	8	103	·	103
11 Wō baku	471	17	99	·	99
	99 112	1,323	17,509	1,409	18,918

॥ सुखावतीञ्चूहः ॥

ॐ नमो रत्नत्रयाय^१ । ॐ नमः श्रीसर्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्यः ।
नमो दशदिगन्तापर्यन्तलोकधातुप्रतिष्ठितेभ्यः सर्वबुद्धबोधिस-
त्त्वार्यप्रावक्तृप्रत्येकबुद्धेभ्योऽतीतानागतप्रत्युत्पन्नेभ्यः । नमोऽमि-
ताभाय^२ । नमोऽचिंत्यगुणांतरात्मने^३ ॥

नमोऽमिताभाय जिनाय ते मुने ।
सुखावतीं यामि ते चानुकंपया ॥
सुखावतीं कनकविचित्रकाननां ।
मनीरमां सुगतसुतरलंकृतां ॥
तवाश्रयं^४ प्रथितयशस्य धीमतः ।
प्रयामि तां बहुमणिरत्नसंचयां ॥

एवं मया श्रुतं । एकस्मिन्समये भगवान् राजगृहे^५ विहरति
स्म गृध्रकूटपर्वते महता भिक्षुसंघेन सार्धं द्वाविंशता भिक्षु-
सहस्रैः सर्वैरर्हद्भिः क्षीणाश्रवैर्निःक्लेशैरुपितवद्भिः सम्यगाज्ञा-
सुविमुक्तचित्तैः परीक्ष्यैचित्तैः परिक्षीणभवसंयोजनैरनुप्राप्तस्व-
कार्थैर्विजितवद्भिर्रुत्तमदमथैः प्राप्तिः सुविमुक्तचित्तैः सुविमुक्तप्र-

^१ In B only. ^२ स left out in A. ^३ बु left out in A. ^४ P adds नमोऽमिताभुषे.

^५ गुवाहरात्मने A C. गुणोत्तरात्मने B. गुणाकरात्मने P. ^६ तत्र A. C. तत्र B.

^७ तयानु? ^८ तत्रां प्राश्रयैव्यं A. तत्राश्रयां P. तत्राश्रया B. तत्रा प्राश्रयाव्यं C.

^९ तगरे C ^{१०} परीक्ष्य A C P परिक्ष B ^{११} दममथ P. दमश्रमथ C.

ज्ञैर्महानागैः षडभिर्ज्ञैर्वशीभूतैरष्टविमोक्षध्यायिभिर्वलप्राप्तिरभि-
 ज्ञानाभिज्ञैः स्थविरैर्महाश्रावकैः । तद्यथा । अज्ञातकौडिन्येन १
 चाश्वजिता २ च वाप्येण ३ च महानाम्ना ४ च भद्रजिता ५ च यशोदे-
 वेन ६ च विमलेन ७ च सुवाहुना ८ च पूर्णमैत्रायणीपुत्रेण ९ चो-
 रुविस्वाकाशयपेन १० च नदीकाशयपेन ११ च गयाकाशयपेन १२
 च कुमारकाशयपेन १३ च महाकाशयपेन १४ च शारिपुत्रेण १५ च^१
 महामौद्गल्यायनेन १६ च महाकौष्ठित्येन १७ च महाकफिलेन १८
 च महाचुन्देन १९ चानिरुडेन २० च नन्दिकेन २१ च कम्पिलेन २२ च
 सुभूतिना २३ च रेवतेन २४ च खदिरवनिकेन २५ च वकुलेन २६ च
 स्वागतेन २७ चामोघराजेन २८ च पारायणिकेन २९ च पत्केन ३० च
 चुल्लपत्केन ३१ च नदेन ३२ च राहुलेन ३३ चायुष्मतांनदेन^{१०} च ३४ ।
 एतैश्चान्यैश्चाभिज्ञानाभिज्ञैः स्थविरैर्महाश्रावकैरेकं पुद्गलं स्याप-
 यित्वा शैक्षप्रतिपद्युत्तरिकरणीयं यदिदमायुष्मन्तमानन्दं । मैत्रेय-
 पूर्वगमैश्च संबहुलैर्वोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः ॥ १ ॥

अथ खल्वायुष्मानानन्द उत्थायासनादेकांसमुत्तरासंगं कृत्वा
 दक्षिणजानुमंडलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनांजलिं
 प्रणम्य भगवंतमेतदवोचत् ॥^{११} विप्रसन्नानि तव भगवत इन्द्रियाणि

^१ पूर्णमैत्रायणीपुत्रेण P. The other MSS read पूर्णेन च मै०

^२ महाकाश्यायनेन C

^३ च P न C

^४ कौष्ठित्येन A B °लेन P C

^५ फिरेन A स्फिकन B स्फिलेन C

^६ कर्मिरेण C कम्पिलेन P कस्फिलेन^२ From Karmura to Ānanda left out in A II

^७ See, however Pāṇ VIII 4 5

^८ पत्केन, twice, P पत्पेन, meant for पत्पेन twice, C

^९ चायुष्मतेन C

^{१०} चानदेन च C P See for these names the Smaller Sukhāvā-

vyūha § 1, Lal Vist p 1

^{११} Cf Lal Vist p 526, l 7

परिशुद्धच्छविवर्णः पर्यवदातो मुखवर्णः पीतनिर्भासः। तद्यथापि नाम शारदं वनदं¹ पांडु परिशुद्धं पर्यवदातं पीतनिर्भासं एवमेव भगवतो विप्रसन्नानीन्द्रियाणि परिशुद्धो मुखवर्णः पर्यवदातच्छविवर्णः पीतनिर्भासः। तद्यथापि नाम भगवज्जावूनदसुवर्णनिष्को दक्षेण कर्मरेण कर्मारांतवासिना² बोल्कामुखेन³ संप्रवेश्य सुपरिणिष्ठितः पांडुकंबल उपरिणिष्ठितोऽतीव परिशुद्धो भवति पर्यवदातः पीतनिर्भासः एवमेव भगवतो विप्रसन्नानीन्द्रियाणि परिशुद्धो मुखवर्णः पर्यवदातच्छविवर्णः पीतनिर्भासः। न खलु पुनरहं भगवन्नभिजानामीतः पूर्वतरमेवं विप्रसन्नानि तथागतस्येन्द्रियाण्येवं परिशुद्धं मुखवर्णं पर्यवदातं छविवर्णं पीतनिर्भासं। तस्य मे भगवन्नेवं भवति बुद्धविहारेण वताद्य तथागतो विहरति जिनविहारेण सर्वज्ञताविहारेण महानागविहारेण वताद्य तथागतो विहरति अतीतानागतप्रत्युत्पन्नान्वा तथागतानर्हतः सम्यक्संबुद्धान्समनुस्मरतीति। एवमुक्ते भगवानायुष्मंतमानंदमेतदवोचत्। साधु साध्वानंदं किंपुनस्ते देवता एतमर्थमारोचयंत्युताहो बुद्धा भगवंतः अथ तेन प्रत्युत्पन्नमीमांसाज्ञानेनैवं प्रजानासीति। एवमुक्त आयुष्मानानंदो भगवंतमेतदवोचत्। न मे भगवन्देवता एतमर्थमारोचयन्ति नापि बुद्धा भगवंतः अथ तर्हि मे भगवंस्तेनैव प्रत्यात्ममीमांसाज्ञानेनैवं भवति बुद्धविहारेणाद्य तथागतो विह-

¹ परद P वनद A वन B deest in C

तरयासिनीय I

² मुखे C

³ करतयासिना A B C कर्त-

⁴ नि A P C See, however,

रति जिनविहारेण सर्वज्ञताविहारेण वताद्य तथागतो विहरत्य-
 तीतानागतप्रत्युत्पन्नान्वा बुद्धान्भगवतः समनुस्मरतीति । एवमुक्ते
 भगवानायुष्मन्तमानन्दमेतदवोचत् । साधु साध्वानंदोदारः खलु त
 उन्मिंजो भद्रिका मीमांसा कल्याणं प्रतिभानं बहुजनहिताय
 त्वमानन्द प्रतिपन्नो बहुजनसुखाय लोकानुकंपायै महतो जनका-
 यस्वार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च यस्त्वं तथा-
 गतमर्थं परिप्रष्टव्यं मन्यसे । एवमेव भगवत्स्वानन्दस्तथागतेष्वर्हस्तु
 सम्यक्संबुद्धेष्वप्रमेयेष्वसंख्येषु ज्ञानदर्शनमुपसंहरेन्न तथागतस्य
 ज्ञानमुपहन्येत । तत्कस्य हेतोः । अप्रतिहतहेतुज्ञानदर्शनी ह्यानन्द
 तथागतज्ञान आकांक्षानन्द तथागत एकपिंडपातेन कल्पं वा
 तिष्ठेत्कल्पशतं वा कल्पसहस्रं वा कल्पशतसहस्रं वा यावत्कल्प-
 कोटीनियुतशतसहस्रं^१ वा ततो वीक्षरि तिष्ठेत्^२ न च तथागत-
 स्येन्द्रियाण्युपनश्येयुर्न मुखवर्णस्यान्यथात्वं भवेन्नापि च्छविवर्णं
 उपहन्येत । तत्कस्य हेतोः । तथा ह्यानन्द तथागतः समाधिमुख-
 पारमिताप्राप्तः । सम्यक्संबुद्धानामानन्द लोके सुदुर्लभः प्रादुर्भावः ।
 तद्यथौदुंबरपुष्पाणां लोके प्रादुर्भावः सुदुर्लभो भवति एवमेवानन्द
 तथागतानामर्थकामानां हितैपिणामनुकंपकानां महाकरुणाप्र-
 तिपन्नानां सुदुर्लभः प्रादुर्भावः । अपि तु खस्वानन्द तथागत-
 स्यैव सोऽनुभावो^३ यस्त्वं^४ सर्वलोकाचार्याणां सत्त्वानां लोके
 प्रादुर्भावाय बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं

^१ From कल्पशतं to महस्रं deest in C, B, and कोटीनियुत stands in J only ^२ उररि-
 षेत् A P' deest in C B ^३ अनुभाय C P निभाव A निर्भाय B ^४ यस्त्वं ?

परिप्रष्टव्यं मन्यसे । तेन ह्यानंदं शृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु ।
भाषिष्येऽहं ते । एवं भगवन्नित्यायुष्मानानंदो भगवतः प्रत्य-
श्रौषीत् ॥२॥

भगवानानंदमेतद्वोचत् । भूतपूर्वमानंदातीतेऽध्वनीतोऽसं-
ख्ये कल्पेऽसंख्येयतरे विपुलेऽप्रमेयेऽचित्ये यदासीत्तेन कालेन
तेन समयेन दीपं करो नाम तथागतोऽर्हंस्सम्यक्संबुद्धो लोका-
उदपादि । १ दीपंकरस्यानंदं परेण परतरं२प्रतापवान्नाम तथा-
गतोऽभूत् । तस्य परेण परतरं३प्रभाकरो नाम तथागतोऽभूत् ।
तस्य परेण परतरं४चंदनगंधो नाम तथागतोऽभूत् । तस्य परेण
परतरं५सुमेरुकल्पो नाम तथागतोऽभूत् । एवं चंदनीर्धनाम
विमलाननो नाम७अनुपलिप्तो नाम६विमलप्रभो नाम९
नागाभिभूर्नाम१०सूर्योदतो नाम११गिरिराजघोषो नाम१२मेरु-
कूटो नाम१३सुवर्णप्रभो नाम१४ज्योतिष्प्रभो नाम१५वैदूर्य-
निर्भासो नाम१६ब्रह्मघोषो नाम१७चंदाभिभूर्नाम१८तूर्यघोषो^१
नाम१९मुक्तकुसुमप्रतिमंडितप्रभो नाम२०श्रीकूटो नाम२१सा-
गरवरवुद्धिविक्रीडिताभिज्ञो नाम२२वरप्रभो नाम२३महागंध-
राजनिर्भासो नाम२४व्यपगतखिलमलप्रतिघोषो नाम२५शूर-
कूटो नाम२६रणंजहो^२ नाम२७महागुणधरवुद्धिप्राप्ताभिज्ञो नाम
२८चंद्रसूर्यजिह्वीकरणो नाम२९उत्तमवैदूर्यनिर्भासो नाम३०चित्त-
धारावुद्धिसंकुसुमिताभ्युद्गतो नाम३१पुष्पावतीवनराजसंकुसुमि-

^१ नागाभिभू A B P साभिर्भू C नागाभिभू Chin transl

^२ C inserts वैदूर्यप्रभ.

^३ मूर्धे P मूर्धे B

^४ मुकुट P

^५ रणनहा A P

ताभिज्ञो नाम३२पुष्पाकरो नाम३३उदकचंद्रो नाम३४अविद्यां-
 धकारविध्वंसनकरो नाम३५लोकेंद्रो नाम३६मुक्तच्छत्रप्रवातस-
 दृशो नाम३७तिथ्यो^१ नाम३८धर्ममतिविनंदितराजो नाम३९सिं-
 हसागरकूटविनंदितराजो नाम४०सागरमेरुचंद्रो नाम४१ब्रह्म-
 स्वरनादाभिनंदितो नाम४२कुसुमसंभवो नाम४३प्राप्तसेनो नाम
 ४४चंद्रभानुनाम४५मेरुकूटो^२ नाम४६चंद्रप्रभो नाम४७विमल-
 नेत्रो नाम४८गिरिराजघोषेश्वरो नाम४९कुसुमप्रभो नाम५०कुसु-
 मवृष्ट्यभिप्रकीर्णो नाम५१रत्नचंद्रो नाम५२पद्मविंब्युपशोभितो
 नाम५३चंदनगंधो नाम५४रत्नाभिभासो नाम५५निमिनाम५६
 महाव्यूहो नाम५७व्यपगतखिलदोषो नाम५८ब्रह्मघोषो नाम
 ५९सप्ररत्नाभिवृष्टो नाम६०महागुणधरो नाम६१महातमालप-
 च्चचंदनकर्दमो नाम६२कुसुमाभिज्ञो नाम६३अज्ञानविध्वंसनो
 नाम६४केशरी नाम६५मुक्तच्छत्रो नाम६६सुवर्णगर्भो नाम६७
 वैदूर्यगर्भो नाम६८महाकेतुनाम६९धर्मकेतुनाम७०रत्नकेतुनाम^३
 ७१रत्नश्रीनाम७२लोकेंद्रो नाम७३नरेंद्रो नाम७४कारुणिको
 नाम७५लोकसुंदरो नाम७६ब्रह्मकेतुनाम७७धर्ममतिनाम७८सिं-
 हो नाम७९सिंहमतिनाम८०^४ । सिंहमतेरानंद परेण परतरं८१
 लोकेश्वरराजो नाम तथागतोऽर्हंसस्यक्संबुद्धो लोक उदपादि

^१ तिथ्यो A B गमिष्यो C, deest in F.

^२ मेरुकूटो A कूटो B P C

^३ P inserts तरगध^२

^४ मिमिनाम A मिमि नाम B निमि नाम C निमि नाम P

^५ रत्नकेतुनाम in C only

^६ For the names of the Buddhas see Lal Vist p 5, and

॥ सुखावतीब्यूहः ॥

विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शा-
स्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । तस्य खलु पुनरानंद
लोकेश्वरराजस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने^१ धर्मा-
करो नाम भिक्षुरभूदधिमात्रं स्मृतिमान्मतिमान्गतिमान्प्रज्ञावा-
नधिमात्रं वीर्यवानुदाराधिमुक्तिकः ॥३॥^२

अथ खल्वानंद स धर्माकरो भिक्षुरुत्थायासनादेकांसमुत्तरासंगं
कृत्वा दक्षिणजानुमंडलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येनासौ भगवाँल्लोके-
श्वरराजस्तथागतस्तेनांजलिं प्रणम्य भगवन्तं नमस्कृत्य तस्मिन्नेव
समये संमुखमाभिर्गाथाभिरभ्यष्टावीत् ॥

अमितप्रभ अन्नंततुल्यबुद्धे ।

न च इह अन्य प्रभा विभाति काचित् ।

सूर्यमणिगिरीशचंद्राभा ।

न तपित^३ भोसिपु एभि सर्वलोके ॥१॥

रूपमपि अन्नंतु^४ सत्त्वसारे ।

तथ अपि बुद्धस्वरो अन्नंतघोषः ।

शीलमपि समाधिप्रज्ञवीर्यैः^५ ।

सदृशु न तेऽस्तिह लोकि कश्चिदन्यः ॥२॥

गभिरु विपुलु सुदमप्राप्तु धर्मो ।

ऽचिंतितु बुद्धवरो यथा समुद्रः ।

तेनोन्नमना न चास्ति शास्तुः ।

^१ प्रवरणे A B. ^२ From here to ध्यानप्रमादित (p 8, 1 7) left out in B. ^३ तेषि न A
तपित C. तपित P ^४ अनेंद्र P ^५ वीर्यैः C वीर्यैः P. वीर्यैः A.

॥ सुखावतीव्यूहः ॥

खिलदोषाञ्जाह्या अतोऽधिकालं ॥३॥
 अथ बुद्धबला^२ अनन्ततेजा ।
 प्रतपति सर्वदिशा नरेन्द्रराजा ।
 तथ अहु बुद्ध भवि^३ धर्मस्वामी ।
 जरामरणात्प्रजां प्रमोचयेयं ॥४॥
 दानशमथशीलक्षांतिवीर्यं ।
 ध्यानसमाधितश्चैव^४ अग्रश्रेष्ठां^५ ।
 एभि अहु व्रतां समाददामि ।
 बुद्ध भविष्यमि सर्वसत्त्वचांता ॥५॥
 बुद्धशतसहस्रकोट्युनेका ।
 यथरिव वार्लिक गंगया अनन्ता ।
 सर्वत अहु पूजयिष्य नाथां ।
 शिववरबीधिगवेषकी अतुल्यां ॥६॥
 गंगारजसमानलीकधातूं ।
 तत्र भूयोऽंतरि ये अनन्तश्रेचाः ।
 सर्वत प्रभ मुंचयिष्य तचा ।
 इति एतादृश वीर्यमारभिध्य ॥७॥
 श्रेत्र मम उदारु अग्रश्रेष्ठो ।
 वरमिह मली संस्कृतेऽस्मिं^७ ।

^१ अतो धिकालं A अतो द्वीपारं P. अतो त्रिपारं C. अत्रिपारं? ^२ बला P.
 परा A. C. ^३ भवित्वा A. C. P. ^४ समाधितश्चैव A C P. ^५ श्रां A. B C. P.
^६ गंगा A गंगा B C P. ^७ संस्कृते स्मिं B C Several syllables are wanting; we
 expect some reference to the Bodhimandala

असदृश निर्वाणघातुसौख्यं ।
 मश्च^१ असञ्चतया विशोधयिष्ये ॥८॥
 दशदिशत समागतानि सत्त्वाः ।
 तत्र गता सुख मे दिशन्ति क्षिप्रं ।
 बुद्ध मम प्रमाणु अत्र शिक्षी ।
 अवितथवीर्यवलं जनेमि च्छदं ॥९॥
 दशदिशलोकविदसंगज्ञानी ।
 सद मम चिह्न प्रजानयन्ति तेऽपि ।
 अविचिगतु अहं सदा वसेयं ।
 प्रणिधिवलं न पुनर्विर्वर्तयिष्ये ॥१०॥४॥

अथ खल्वानन्द स धर्माकरो भिक्षुस्तं भगवंतं लोकेश्वरराजं
 तथागतं संमुखमाभिर्गाथाभिरभिष्टुत्यैतदवोचत् । अहमस्मि भग-
 वन्ननुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोडुकामः । पुनः पुनरनुत्तरायां
 सम्यक्संबोधौ चिह्नमुत्पादयामि परिणामयामि । तस्य मे भग-
 वाञ्छास्ता तथा धर्मं देशयतु यथाहं क्षिप्रमनुत्तरां सम्यक्संबो-
 धिमभिसंबुध्येयं । असमसमस्तथागतो लोके भवेयं । तांश्च भगवा-
 नाकारान्परिकीर्तयतु यैरहं बुद्धक्षेत्रस्य गुणव्यूहसंपदं परिगृह्णी-
 यां ॥ एवमुक्त आनन्द भगवाँल्लोकेश्वरराजस्तथागतस्तं भिक्षुमे-
 तदवोचत् । तेन हि त्वं भिक्षो स्वयमेव बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूह-
 संपदं परिगृह्णीष्व । सीऽवोचत् । नाहं भगवंस्तत्सहेयं । अपि तु
 भगवानेव । भाषस्वान्येषां^२ तथागतानां बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहालंकार-

^१ तच्च^२

^२ भाषस्व । येषा A C भाषस्व येषा P भाषस्व ॥ येषा B

संपदं यां श्रुत्वा वयं सर्वाकारं परिपूरयिष्याम इति । अथानंद
 स लोकेश्वरराजस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तस्य भिक्षोराशयं
 ज्ञात्वा परिपूर्णा वर्षकोटीमेकाशीतिबुद्धकोटीनियुतशतसहस्राणां
 बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदं साकारां सोद्देशं सनिर्देशं संप्रका-
 शितवानर्थकामो हितैष्यनुकंपकोऽनुकंपामुपादाय बुद्धक्षेत्रानु-
 पच्छेदाय^१ सत्त्वेषु महाकरुणां संजनयित्वा । परिपूर्णाश्चत्वारिं-
 शत्कल्यास्तस्य भगवतस्तथागतस्यायुष्प्रमाणं ॥ ५ ॥

अथ खत्वानंद स धर्माकरो भिक्षुर्यास्तेषामेकाशीतिबुद्धको-
 टीनियुतशतसहस्राणां बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदस्ताः सर्वा
 एके बुद्धक्षेत्रे परिगृह्य भगवतो लोकेश्वरराजस्य तथागतस्य^२
 पादौ शिरसा वंदित्वा प्रदक्षिणीकृत्य तस्य भगवतोऽंतिकात्मा-
 क्रामत् । उत्तरि च पंचकल्पान्वुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदमुदा-
 रतरां प्रणीततरां च सर्वलोके दशसु दिक्ष्वप्रचरितपूर्वा परि-
 गृहीतवानुदारतरं च प्रणिधानमकापीत् ॥ ६ ॥

इति ह्यानंद या तेन भगवता लोकेश्वरराजेन तथागतेन
 तेषामेकाशीतिबुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्राणां संपत्तिः कथिता
 ततो भिक्षुरेकाशीत्युदारप्रणीताप्रमेयतरां बुद्धक्षेत्रसंपत्तिं परिगृह्य
 येन स तथागतस्तेनोपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वंदित्वित-
 दवोचत् । परिगृहीता मे भगवन्बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदिति ॥

^१ एकासते A B. एकासते C. एकसते P. Chinese translations put 21 or 84. ^२ मुपद्य-
 दाय A. मुपद्येदाय B. मुपच्छेदाय P. C. ^३ Here A and B insert a Prasadhāna
 which ought to come in later ^४ मेकापीत् A. एकापीत् B. एकाशीते P. C.
^५ रेकाशु° P. लोकाशु° A B. रेकाशीतु C.

एवमुक्त आनंद स लीकेश्वरराजस्तथागतस्तं भिक्षुमेतदवोचत् ।
तेन हि भिक्षो भापस्वानुमोदते तथागतः । अयं कालो भिक्षो
प्रमोदय पर्यदं हर्षं जनय सिंहनादं नद यं श्रुत्वा बोधिसत्त्वा
महासत्त्वा एतर्हानागतेऽध्वन्येवंरूपाणि बुद्धक्षेत्रगुणसंपत्तिप्रणि-
धिस्थानानि परियहीयन्ति^१ ॥ अथानंद स धर्माकरो भिक्षुस्तस्यां
बेलायां भगवंतमेतदवोचत् । तेन हि श्रुणोतु मे भगवान्ये मम
प्रणिधानविशेषाः । यथा मेऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्ध-
स्याचिंत्यगुणालंकारब्यूहसमन्वागतं तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति ॥७॥

॥१॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे निरयो वा तिर्यग्योनिर्वा
प्रेतविषयो वासुरो वा कायो^२ भवेन्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्सं-
बोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२॥ सचेन्मे भगवंस्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजाता भवे-
युक्ते पुनस्ततश्च्युत्वा निरयं वा तिर्यग्योनिं वा प्रेतविषयं वासुरं वा
कायं^३ प्रपतेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३॥ सचेन्मे भगवंस्तत्र बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजातास्ते च
सर्वे नैकवर्णाः स्युर्यदिदं सुवर्णवर्णा मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्सं-
बोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥४॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे देवानां च मनुष्याणां च

^१ P and C add परिपूरयन्ति A and B परिगृही^० C परिगृह्यन्ति P परिगृहि^०,
and so generally ^२ वासुरो वासुरकायो A B C वा असुरो वासुरका P ^३ वासुरो
वासुरकाय A B वा असुर वा अस्य P C See chap 15 The reference to the Asuras
is left out in three of the Chinese translations in both places Suras or Devas could
hardly be mentioned here with Asuras See however the 4th Prasañhāna

संपदं यां श्रुत्वा वयं सर्वाकारं परिपूरयिष्याम इति । अथानंद
 स लोकेश्वरराजस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तस्य भिक्षोराशयं
 ज्ञान्वा परिपूर्णा वर्षकोटीमेकाशीतिंबुद्धकोटीनियुतशतसहस्राणां
 बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदं साकारां सोद्देशं सनिर्देशं संप्रका-
 शितवानर्थकामो हितैथ्यनुकंपकोऽनुकंपामुपादाय बुद्धक्षेत्रानु-
 पच्छेदाय^१ सत्त्वेषु महाकरुणां संजनयित्वा । परिपूर्णाश्चत्वारिं-
 शकल्पास्तस्य भगवतस्तथागतस्यायुष्प्रमाणं ॥ ५ ॥

अथ खल्वानंद स धर्माकरो भिक्षुर्यास्तेषामेकाशीतिंबुद्धको-
 टीनियुतशतसहस्राणां बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदस्ताः सर्वा
 एके बुद्धक्षेत्रे परिगृह्य भगवतो लोकेश्वरराजस्य तथागतस्य^२
 पादौ शिरसा वंदित्वा प्रदक्षिणीकृत्य तस्य भगवतोऽंतिकात्मा-
 क्रामत् । उत्तरि च पंचकल्पान्वुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदमुदा-
 रतरां प्रणीततरां च सर्वलोके दशसु दिक्ष्वप्रचरितपूर्वा परि-
 गृहीतवानुदारतरं च प्रणिधानमकापीत् ॥ ६ ॥

इति ह्यानंद या तेन भगवता लोकेश्वरराजेन तथागतेन
 तेषामेकाशीतिंबुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्राणां संपत्तिः कथिता
 ततो भिक्षुरेकाशीत्युदारप्रणीताप्रमेयतरां बुद्धक्षेत्रसंपत्तिं परिगृह्य
 येन स तथागतस्तेनोपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वंदित्वित-
 दयोक्त^३ । परिगृहीता मे भगवन्बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदिति ॥

^१ एकाशते A B. एकाशत C एकशते P Chinese translations put 21 or 84 ^२ मुपय-

दाम A. मुपयेदाम B मुपच्छेदाम P. C ^३ Here A and B insert a Prandhāna
 which ought to come in later

^४ रेकाशु^० P लोकाशु^० A B रेकाशीमु C

एवमुक्त आनन्द स लीकेश्वरराजस्तथागतस्तं भिक्षुमेतद्वोचत् ।
तेन हि भिक्षो भाषस्वानुमोदते तथागतः । अयं काली भिक्षो
प्रमोदय पर्पदं हर्षे जनय सिंहनादं नद यं श्रुत्वा बोधिसत्त्वा
महासत्त्वा एतर्हनागते ऽध्वन्येवंरूपाणि बुद्धक्षेत्रगुणसंपत्तिप्रशि-
धिस्थानानि परित्यहीष्यन्ति¹ ॥ अथानन्द स धर्माकरो भिक्षुस्तस्यां
वेलायां भगवंतमेतद्वोचत् । तेन हि शृणोतु मे भगवान्ये मम
प्रणिधानविशेषाः । यथा मेऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्ध-
स्थाचिंत्यगुणालंकारव्यूहसमन्वागतं तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति ॥७॥

॥१॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे निरयो वा तिर्यग्योनिर्वा
प्रेतविषयी वासुरी वा कायी² भवेन्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्सं-
बोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२॥ सचेन्मे भगवंस्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजाता भवे-
युक्ते पुनस्ततश्च्युत्वा निरयं वा तिर्यग्योनिं वा प्रेतविषयं वासुरं वा
कायं³ प्रपतेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३॥ सचेन्मे भगवंस्तत्र बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजातास्ते च
सर्वे नैकवर्णाः सूर्यदिदं सुवर्णवर्णा मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्सं-
बोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥४॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे देवानां च मनुष्याणां च

¹ P and C add परित्यजिष्यन्ति A and B परित्यही° C परित्यजोष्यन्ति P परित्यही°,
and so generally ² वासुरो वासुरकायो A B C वा असुरो वासुरका P ³ वाऽसुरो
वासुरकर्ष A B वा असुरं वा काय P E See chap 15 The reference to the Asuras
is left out in three of the Chinese translations in both places Suras or Devas could
hardly be mentioned here with Asuras See, however, the 4th Prāṇdhāna

॥ सुखावतीषूहः ॥

नानात्वं प्रज्ञायेतान्यत्र नाम संवृतिव्यवहारमात्रा देवमनुष्या इति संख्यागणनातो मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ ५ ॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजातास्ते च सर्वे नर्द्धिवशितापरमपारमिताप्राप्ता भवेयुरंतश् एकचित्तक्षणलवेन बुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्रातिक्रमणतयापि मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ ६ ॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजाता भवेयुस्ते च सर्वे जातिस्मरा न स्युरंतशः कल्पकोटीनियुतशतसहस्रानुस्मरणतयापि मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ ७ ॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजायेरंस्ते सर्वे न दिव्यस्य चक्षुषो^१ लाभिनो भवेयुरंतशो लोकधातुकोटीनियुतशतसहस्रदर्शनतयापि मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ ८ ॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजायेरंस्ते सर्वे न दिव्यस्य श्रोत्रस्य लाभिनो भवेयुरंतशो बुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्रादपि युगपत्सङ्घर्षवणतया मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

^१ प्रज्ञापते P. प्रज्ञायेत् A. प्रज्ञापयत् ॥ प्रज्ञयेत् C. ^२ संबुद्धि A. संबुद्धि ॥
 संबुद्धि P. C. ^३ The Prasidhāna with regard to the divyam /akshuḥ = placed by A B in chap 6, between तथागतस्य and पादौ, beginning with the words स्मरन्तयापि and going on to लाभिनो भवेयुः. In C. and P the Prasidhāna stands here in its right place.

॥९॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजायेरंस्ते सर्वे न परचित्तज्ञानकोविदा भवेयुरंतशो बुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्रपर्यापन्नानामपि सत्त्वानां चित्तचरितपरिज्ञानतया मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥१०॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजायेरंस्तेषां काचित्परियहसंज्ञोत्पद्येतांतशः स्वशरीरेऽपि मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥११॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजायेरंस्ते सर्वे न नियताः स्युर्यदिदं सम्यक्त्वे^१ यावन्महापरिनिर्वाणे मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥१२॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रेऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य कश्चित्सत्त्वः श्रावकाणां गणनामधिगच्छेदंतशस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रपर्यापन्ना अपि सर्वसत्त्वाः प्रत्येकबुद्धभूताः कल्पकोटीनियुतशतसहस्रमभिगणयंतो मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥१३॥ सचेन्मे भगवंस्तस्मिन्बुद्धक्षेत्रेऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य प्रमाणिकी मे प्रभा भवेदंतशो बुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्रप्रमाणेनापि^२ मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥१४॥ सचेन्मे भगवन्ननुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य

^१ See Childers s v rān

^२ प्रमाणेनापि P प्रगानापि A B प्रमाणनापि C

तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे सत्त्वानां प्रमाणीकृतमायुष्प्रमाणं भवेदन्यत्र प्रणि-
धानवशेन मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ १५ ॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्यायुष्प्रमाणं^१ पर्यंतीकृतं भवे-
दंतशः कल्पकोटीनियुतशतसहस्रगणनयापि मा तावदहमनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ १६ ॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे सत्त्वाना-
मकुशलस्य नामधेयमपि भवेन्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबो-
धिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ १७ ॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य नाप्रमेयेषु बुद्धक्षेत्रेषु प्रमे-
यासंख्येया बुद्धा भगवंतो नामधेयं परिकीर्तयेयुर्न वर्षी भापेरन्
प्रशंसामभ्युदीरयेरन् समुदीरयेयुर्मा^२ तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबो-
धिमभिसंबुध्येयं ॥

॥ १८ ॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य ये सत्त्वा अन्येषु लोकधा-
तुष्वनुत्तरायां सम्यक्संबोधी चित्तमुत्पाद्य मम नामधेयं श्रुत्वा
प्रसन्नचित्ता मामनुस्मरेयुस्तेषां चेदहं मरणकालसमये प्रत्युप-
स्थिते^३ भिक्षुसंगपरिवृतः पुरस्कृतो न पुरतस्तिष्ठेयं यदिदं चित्ता-
विज्ञेपतायै मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

^१ A. and B insert after आयुष्प्रमाणं = § 15, तत्र सत्त्वानां प्रमाणीकृतमायुष्प्रमाणं भवेदन्यत्र
प्रणिधानवशेन मा तावद^० ध्येयं । सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्यायुष्प्रमाणं. ^२ न वर्षी भापेरन् ।
न वर्षी भापेरन् A. B. C. न वर्षी भापेरन् P न प्रशंसामभ्युदीरये^० युः । प्रशंसामभ्युदीरयेत्त
समुदीरयेयुः A. B (exc प्रसं) C. (exc रचसमु^०) न प्रसंसामभ्युदीरयेरन् ॥ समुदीरयेयुः P.
^३ ते P C तो B. त A

॥१९॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्याप्रमेयासंख्येषु बुद्धक्षेत्रेषु
ये सत्त्वा मम नामधेयं श्रुत्वा तत्र बुद्धक्षेत्रे चित्तं^१ प्रेरयेयुरूपपत्तये
कुशलमूलानि च परिणामयेयुस्ते तत्र बुद्धक्षेत्रे नोपपद्येरन्तशो
दशभिश्चित्तोत्पादपरिवर्तैः स्थापयित्वानंतर्यकारिणः^२ सद्धर्मप्रति-
क्षेपावरणकृतांश्च^३ सत्त्वान्मा तावद्दहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-
संबुध्येयं ॥^४

॥२०॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः
प्रत्याजाता भवेयुस्ते सर्वे नैकजातिप्रतिवद्धाः स्युरनुत्तरायां
सम्यक्संबोधी स्थापयित्वा प्रणिधानविशेषांस्तेषामेव बोधि-
सत्त्वानां महासत्त्वानां महासंनाहं संनद्धानां सर्वलोकार्थसं-
बुद्धानां सर्वलोकभियुक्तानां सर्वलोकपरिनिर्वाणाभियुक्तानां
सर्वलोकधातुषु बोधिसत्त्वचर्यां चरितुकामानां सर्वबुद्धानां संबर्तु-
कामानां गंगानदीवालुकासमान्सत्त्वान्नुत्तरायां सम्यक्संबोधी
प्रतिष्ठापकानां भूयश्चोत्तरिचर्याभिमुखानां समंतभद्रचर्यानिर्या-
तानां मा तावद्दहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२१॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये बोधिसत्त्वाः
प्रत्याजाता भवेयुस्ते सर्वे एकपुरीभक्तेनान्यानि बुद्धक्षेत्राणि गत्वा
बहूनि बुद्धशतानि बहूनि बुद्धसहस्राणि बहूनि बुद्धशतसहस्राणि
वह्नीर्वुद्धकोटीर्यावद्बहूनि बुद्धकोटीनियुतशतसहस्राणि नोपति-

^१ From चित्तं to बुद्धक्षेत्रे left out in P.

^२ See Childers s v paññānantariyakam-

mam.

^३ कृतांश्च P C. कृतां च A. कृताश्च B.

^४ A. and B repeat § 19.

^५ संबुध्येयं A. संबुद्धे B C सम्बुद्धे P

धेरन्सर्वसुखोपधानैस्तदिदं बुद्धानुभावेन मा तावदहमनुत्तरां
सम्यक्संवोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२२॥ सचेन्मे भगवन्वोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे वोधिसत्त्वा
यथारूपैराकारैराकांक्षेयुः कुशलमूलान्यवरोपयितुं यदिदं सुव-
र्णेन वा रजतेन वा मणिमुक्तावैडूर्यशंखशिलाप्रवाडस्फटिकमु-
सारग्वलोहितमुक्ताश्मग्भादिभिर्वाच्यतमान्यतमैः सर्वै रत्नैर्वा
सर्वगंधपुष्पमाल्यविलेपनधूपचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकाप्रदी-
पैर्वा सर्वनृत्यगीतवाद्यैर्वा तेषां च तथारूपा आहाराः सह-
चित्तोत्पादान् प्रादुर्भवेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संवोधिमभि-
संबुध्येयं ॥

॥२३॥ सचेन्मे भगवन्वोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः
प्रत्याजाता भवेयुस्ते सर्वे न सर्वज्ञतासहगतां धर्मकथां कथयेयुर्मा
तावदहमनुत्तरां सम्यक्संवोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२४॥ सचेन्मे भगवन्वोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये वोधिसत्त्वा
एवं चित्तमुत्पादयेयुर्यदिहैव वयं लोकधातौ स्थित्वा प्रमेयासंख्येयेषु
बुद्धक्षेत्रेषु बुद्धान्भगवतः सत्कुर्याम गुरुकुर्याम मानयेम पूजयेम
यदिदं चीवरपिंडपात्रशयनासनगानप्रत्ययभेषज्यपरिष्कारिः पुष्प-
धूपदीपगंधमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकाभिर्नाना-
विधनृत्यगीतवाद्यै रत्नयर्परिति तेषां च बुद्धा भगवन्तः सहचि-

¹ After सत्यतमैः सर्वे र \ B leave out till नुत्तरां सम्यक्संवोधि etc
Pras. bhāṣa is left out in C ² उत्पद्यु \ उत्पद्युः B उत्पद्युः P

³ The 23rd

⁴ परिष्कारिः B.

परिष्कारिः A परिष्कारिः P

ज्ञात्मादान प्रतिगृह्णीयुर्यदिदमनुकंपामुपादाय भा- तावदहम-
नुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२५॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये बोधि-
सत्त्वाः प्रत्याजाता भवेयुस्ते सर्वे न नारायणवज्रसंहतात्मभा-
वस्यामप्रतिलब्धा भवेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-
संबुध्येयं ॥

॥२६॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे यः कश्चि-
त्सत्त्वोऽलंकारस्य वर्णपर्यंतमुद्गृह्णीयादंतशो दिव्येनापि चक्षुषै-
वंवर्णमेवंविभूतीदं बुद्धक्षेत्रमिति नानावर्णतां जानीयान्मा
तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२७॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे यः सर्वप-
रीत्तकुशलमूलो बोधिसत्त्वो सोऽंतशो योजनगतोत्थितमुदारवर्णं
बोधिवृष्टं न संजानीयान्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-
संबुध्येयं ॥

॥२८॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे कस्यचित्सत्त्व-
स्योद्देशो वा स्वाध्यायो वा कर्तव्यः स्यान्न ते सर्वे प्रतिसंबित्प्राप्त
भवेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥२९॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य नैवं प्रभास्वरं तद्बुद्धक्षेत्रं
भवेद्यत्र समंतादप्रमेयासंख्येयाचिंत्यातुल्यापरिमाणानि बुद्धक्षे-

१ एवं वर्णा रविभूतिरिदं बुद्धक्षेत्रमिति A. एवं वर्णाः एवं विभूतिरिदं बुद्धक्षेत्रमिति B.
२२ वर्णा एवं विभूतिरिदं बुद्धक्षेत्रमिति C P.

चाणि संदृश्येरन्¹ तद्यथापि नाम परिमृष्ट आदर्शमंडले मुख-
मंडले मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३०॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे धरणीत-
लमुपादाय यावदंतरीक्षाद्देवमनुष्यविषयातिक्रांतस्याभिजातस्य
धूपस्य तथागतबोधिसत्त्वपूजाप्रत्यर्हस्य सर्वरत्नमयानि नानासु-
रभिगंधघटिकाशतसहस्राणि सदा निधूपितान्येव न स्युर्मा ता-
वदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३१॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे न सदाभिप्र-
वृष्टान्येव सुगंधिनानारत्नपुष्पवर्षाणि सदा प्रवादिताश्च मनोज्ञ-
स्वरा वाद्यमेघा न स्युर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-
संबुध्येयं ॥

॥३२॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य ये सत्त्वा अप्रमेयासंख्येया-
चिंत्यातुल्येषु लोकधातुप्राभयाः स्फुटा भवेयुस्ते सर्वे न देवमनु-
ष्यसमतिक्रांतेन सुखेन समन्वागता भवेयुर्मा तावदहमनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३३॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य समंतादप्रमेयाचिंत्या-
तुल्यापरिमाणेषु बुद्धक्षेत्रेषु बोधिसत्त्वा महासत्त्वा मम नामधेयं
श्रुत्वा तच्छ्रवणसहगतेन कुशलेन जातिव्यतिवृत्ता संतो न धार-
णीप्रतिलब्धा भवेयुर्भावद्वोधिमंडपर्यंतमिति मा तावदहमनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

¹ संदृश्यते A संदृश्यते B संदृश्यन् C संदृश्यन् P.

² P reads अप्रमेयासंख्ये-

याचिंत्यातुल्यप्राभया स्फुटा भवेयुः.

॥३४॥ सचेन्ने भगवन्बोधिप्राप्तस्य समंतादप्रमेयासंख्येया-
चिंत्यातुल्यापरिमाणेषु बुद्धक्षेत्रेषु याः स्त्रियो मम नामधेयं श्रुत्वा
प्रमादं^१ संजनयेयुर्वोधिचित्तं नोत्पादयेयुः स्त्रीभावं च न विजु-
गुप्सेरन् जातिव्यतिवृत्ताः समानाः सचेद्वितीयं स्त्रीभावं प्रति-
लभेरन्मा तावद्दहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३५॥ सचेन्ने भगवन्बोधिप्राप्तस्य समंताद्दशसु दिक्ष्वप्रमेया-
संख्येयाचिंत्यातुल्यापरिमाणेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये बोधिसत्त्वा मम
नामधेयं श्रुत्वा प्रणिपत्य पंचमंडलनमस्कारेण वंदिष्यंते ते
बोधिसत्त्वचर्या चरंती न सदेवकेन लोकेन सत्क्रियेरन्मा ताव-
द्दहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३६॥ सचेन्ने भगवन्बोधिप्राप्तस्य कस्यचिद्बोधिसत्त्वस्य ची-
वरधावनंशोषणसीवनरंजनकर्म कर्तव्यं भवेन्न त्वेव नवाभिजा-
तचीवररत्नैः प्रावृत्तमेवात्मानं संजानीयुः^२ सहचिह्नोत्पादाक्षया-
गतानुज्ञातिर्मा तावद्दहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३७॥ सचेन्ने भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे सहोत्पन्नाः
सत्त्वा नैवविधं सुखं प्रतिलभेरंस्तद्यथापि नाम निष्परिदाह-
स्यार्हतो भिक्षोस्मृतीयध्यानसमापन्नस्य मा तावद्दहमनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३८॥ सचेन्ने भगवन्बोधिप्राप्तस्य तत्र बुद्धक्षेत्रे ये बोधिसत्त्वाः
प्रत्याजातास्ते यथारूपं बुद्धक्षेत्रे गुणालंकारव्यूहमाकांक्षेयुस्तथा-

^१ प्रमादं A P प्रामादं B ^२ शोषणं A B C धावनं P ^३ न तेषु न नवाभिः A
न तेषु नवाभिः B न तेषु वननाभिः C न त्वद् नवाभिः P ^४ नागोयाम्?

रूपं नानारत्नवृक्षेभ्यो न संजनयेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्सं-
बोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥३९॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य मम नामधेयं श्रुत्वान्य-
बुद्धक्षेत्रोपपन्ना बोधिसत्त्वा इन्द्रियबलवैकल्यं गच्छेयुर्मा तावद-
हमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥४०॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तदन्यबुद्धक्षेत्रस्थाने बोधि-
सत्त्वा मम नामधेयंसहस्रवणान्न सुविभक्तवतीं नाम समाधिं
प्रतिलभेरन्यत्र समाधी स्थित्वा बोधिसत्त्वा एकक्षणव्यतिहारेणा-
प्रमेयासंख्येयाचिंत्यातुल्यापरिमाणान्बुद्धान्भगवतः पश्यन्ति स
त्रैषां समाधिरंतरा विप्रणश्येन्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधि-
मभिसंबुध्येयं ॥

॥४१॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तदन्येषु बुद्धक्षेत्रेषु^३ मम
नामधेयं श्रुत्वा तच्छ्रवणसहगतेन^४ कुशलमूलेन सत्त्वा नाभि-
जातकुलोपपत्तिं प्रतिलभेरन्यावबोधिपर्यंतं मा तावदहमनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

॥४२॥ सचेन्मे भगवन्बोधिप्राप्तस्य तदन्येषु बुद्धक्षेत्रेषु ये बोधि-
सत्त्वा मम नामधेयं श्रुत्वा तच्छ्रवणकुशलमूलेन यावबोधिपर्यंतं
ते सर्वे बोधिसत्त्वचर्याप्रीतिप्रामोद्यकुशलमूलसमवधानगता न
भवेयुर्मा तावदहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं ॥

^१ य सह A B C P ^२ एकक्षणव्यं A B C P ^३ तदन्येषु बुद्धक्षेत्रेषु left out
in C P ^४ तच्छ्रवणसहगतेन B C P तच्छ्रवण A ^५ कुशलो B ^६ तच्छ्रवणेन A
तच्छ्रवण P तच्छ्रवणेन B तच्छ्रवण D

धानविशेषान्निर्दिश्य तस्यां वेलायां बुद्धानुभावेनेमा गाथा
अभाषत ॥

सचि मि' -- विशिष्ट नैवरूपा ।
वरप्रणिधान सिया खु बोधिप्राप्तो^१ ।
माह सिय गवेन्द्र^२ सत्त्वसारो ।
दशबलधारि^३ अतुल्यदक्षिणीयः ॥१॥
सचि मि सिय न क्षेत्र एवरूपं ।
बहु अध नानेप्रभूतंदिव्यवित्तं^४ ।
सुखित नरक येय^५ दुःखप्राप्तो ।
माह सिया रत्नान -- राजा^६ ॥२॥
सचि मि उपगतस्य बोधिमंड ।
दर्शदिशि प्रव्रजि नामधेयु क्षिप्रं^७ ।
पृथु बहव अनंतबुद्धक्षेत्रा ।
माह सिया बलप्राप्तु लोकनाथः ॥३॥
सचि खु अहु रमेय कामभोगां ।
स्मृतिमतिथा गतिया^{११} विहीनु संतः ।

^१ सचि मि B After this two syllables are wanting in all the MSS, but one MS of the Bibliotheque Nationale at Paris reads इमि, which may be meant for स्वाम or याम, only that the first syllable ought to be short ^२ °प्राप्तो A H P which may also be °प्राप्ते; written too closely

^३ मासि सियद्वेन्द्र A C °चन्द्र B साक सियद्वेन्द्र P

^४ दशबलधारि P ^५ बहुधनाना° C ^६ H is left out in A B ^७ °क्षिप्रं B C P

^८ रक्षये य? ^९ मोहे सिय रत्नान राजा A ^{१०} रत्नानगरराजा P मोह सिय रत्नान राजा B

^{११} °रत्नान राजा C रत्नान, for रत्नान ^{१२} न seems to be wanted ^{१३} रत्तिया; left out in A B, see Lal list p 84 l 10

अतुलशिव समेयमान¹ बोधि ।
 माह सिया बलप्राप्तु² शास्त लोके³ ॥४॥
 विपुलप्रभ अतुल्यनंत⁴ नाथ ।
 दिशि विदिशि⁵ स्फुरि सर्वबुद्धक्षेत्रा⁶ ।
 राग प्रशमि सर्वदोषमोहां ।
 नरकगतिस्मि⁷ प्रशमि धूमकेतुं ॥५॥
 जनिय सुरुचिरं विशालनेत्रं⁸ ।
 विधुंनिय सर्वनराण अंधकारं ।
 अपनिय सु न अक्षणानशेषां⁹ ॥६॥
 उपनयि स्वर्गगताननंततेजां¹⁰ ॥६॥
 न तपति नभ¹¹ चंद्रसूर्यआभा ।
 मणिगण अग्निप्रभा न देवतानां ।
 अभिभवति नरेन्द्र आभ सर्वा ।
 पुरिमचरिं परिष्कुद्ध आचरित्वा ॥७॥
 पुरुषवरु निधान दुःखितानां ।
 दिशि विदिशासु न¹² अस्ति एवरूपः¹⁷ ।

¹ माना A B C P of Pāli sameto

² माह सिया बल प्राप्नु A B C P

³ शास्त लोके A B शास्त लोके P लोके C शास्त being left out ⁴ °त्यानत
A B C P ⁵ विदिशि C P विदि A B ⁶ क्षेत्रा C क्षेत्रा B P क्षेत्रा A

⁷ B inserts न. ⁸ धूम° C P धूम A B ⁹ विशार° C ¹⁰ विपू° A B C P

¹¹ न is left out in A B ¹² अपनय सुरुक्षणाशेषा A अपनय° B अपनयि मुन

अक्षणानशेषा P अपनयि मुन अक्षणानशेषा C B may be apahya ¹³ °गताननन्तेजा

A B °गताननन्तेजा C P ¹⁴ नभय C ¹⁵ चन्द्र deceit in C ¹⁶ भुन B

¹⁷ एवरूप A एवरूप B एवरूपा C P

कुशलंशतसहस्रसर्वपूर्णं ।
 पथगतो नदि बुद्धेसिंहनादं ॥८॥
 पुरिमजिनस्वयंभुः सत्करित्वा ।
 घततपंकोटि चरित्वा अप्रमेयां ।
 प्रवरवरसमे स्मि^१ ज्ञानंस्कंध ।
 प्रणिधिवलप्रतिपूर्णसहस्रसारी ॥९॥
 यथ भगव असंगज्ञानदर्शी ।
 त्रिविध प्रजानति संस्कृते नरेन्द्रः ।
 अहमपि सिय तुत्यदक्षिणीयी ।
 विदुप्रवरो नरनायको नराणां ॥१०॥
 सचि मि अयु नरेन्द्र एवरूपा ।
 प्रणिधि समृध्यति बोधि प्रापुणित्वा ।
 चलतु^२ अय सहस्रलोकधातु ।
 कुसुमप्रवर्षण भातु देवसंघां^३ ॥११॥
 प्रचलित^४ वसुधा प्रवपि पुष्पाः ।
 तूर्यशता गगनेऽथ संप्रखेदुः ।
 दिव्यरुचिर^५चंदनस्य चूर्णा ।
 अवकिरि^६ चैव भविष्य लोकि बुद्ध^७ इति ॥१२॥९॥

^१ सफल^० A B C ^२ बुद्ध C ^३ यभू A B C यभू P ^४ तप A तप C P
 चप B See Lal Vist p 360 ^५ स्मि A B C स्मि P ^६ घात^० A. B ^७ चरतु
 A B ^८ भातु देवसंघा A C भापतु देवसंघा B भातुदेवसंघा P ^९ प्रचरित A B P
 चरित deest in C ^{१०} रुचिल^० A ^{११} रुचिर^० B C P ^{१२} किलि A ^{१३} See
 Lal Vist p 317

एवंरूपयानंदं प्रणिधानसंपदा स धर्माकरो भिक्षुर्वोधिसत्त्वो
महासत्त्वः समन्वागतोऽभूत् । एवंरूपया चानंदं प्रणिधानसंप-
दाल्पका बोधिसत्त्वाः समन्वागताः । अल्पकानां चैवरूपाणां
प्रणिधीनां^१ लोके प्रादुर्भावो भवति । परीक्षानां न पुनः सर्वशी
नास्ति ॥ स खलु पुनरानंदं धर्माकरो भिक्षुस्तस्य भगवतो लोके-
श्वरराजस्य तथागतस्य पुरतः सदेवकस्य लोकस्य^२ समारकस्य
सब्रह्मकस्य सप्रमणब्राह्मणिकायाः^३ प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः
पुरत इमानेवंरूपान्प्रणिधानविशेषान्निर्दिश्य यथाभूतप्रतिज्ञा-
प्रतिपत्तिप्रतिष्ठितोऽभूत् । स इमानेवंरूपां बुद्धक्षेत्रपरिशुद्धिं
बुद्धक्षेत्रमाहात्म्यं बुद्धक्षेत्रोदारतां समुदानयन्बोधिसत्त्वचर्यां चर-
न्प्रमेयासंख्येयाचिंत्यातुल्यामाष्यापरिमाणानभिलाष्यानि वर्ष-
कोटीनियुतशतसहस्राणि न जातु कामष्यापादविहिंसावितर्कान्
वितर्कितवान् जातु कामष्यापादविहिंसासंज्ञामुत्पादितवान् जातु
रूपशब्दगंधरसस्पर्शसंज्ञामुत्पादितवान् । स दहरमनोहर एव
सुरतो^४ऽभूत्सुखसंवासोऽधिवासनजातीयः सुभगः सुपोषोऽल्पेच्छः
संतुष्टः प्रविविक्तोऽदुष्टोऽमूढोऽशकी^५ऽजिह्वोऽशतोऽमायावी
सुखिलीमः प्रियालापी नित्याभियुक्तः^६ शुक्लधर्मपर्येष्टी सुनि-
क्षिप्तधुरः सर्वसत्त्वानामर्थाय महाप्रणिधानं समुदानितवान्

^१ प्रणिधीना A प्रणिधाना B प्रणिधिना C प्रनिधिना P

^२ लोकस्य left out

m P

^३ ब्राह्मणिकाया A B C ब्राह्मणिकाया P

^४ प्रतिज्ञातिप्रप° A B

प्रतिज्ञातिप्रप° E प्रतिज्ञातिप्रतिप° P

^५ मुरजो B C P सुरतो A

^६ उपको A D

उपको C उपक P (चतुर्षु ?)

^७ नित्यायुक्त. A B C

बुद्धधर्मसंघाचार्योपाध्यायकल्याणमिवसगौरवो नित्यसंनद्धो बो-
धिसत्त्वचर्यायामार्जवो मार्दवोऽकुहकोऽनिलपको^१ गुणवान्पूर्व-
गमः सर्वकुशलधर्मसमादापनतायै शून्यतानिमित्ताप्रणिहितान-
भिसंस्कारानुत्पादविहारैर्निर्माणः स्वारक्षितवाक्यश्चाभूत् । बोधि-
सत्त्वचर्या चरन्त यद्वाक्कर्मोत्सृष्टमार्त्मपरोभयव्यापादाय^२ संवर्तते
तथाविधं त्यक्त्वा यद्वाक्कर्म स्वपरोभयहितसुखसंवर्तकं तदेवाभि-
प्रयुक्तवान् । एवं च संप्रजानोऽभूद्यद्भ्रामनगरनिगमजनपद-
राष्ट्रराजधानीष्ववतरन्^३ जातु रूपशब्दगंधरसस्पर्शव्यधर्मेषुनुनी-
तोऽभूत् ॥ अप्रतिहतः स बोधिसत्त्वचर्यायां चरन्स्वयं च दान-
पारमितायामचरत्परांश्च तत्रैव समादापितवान् स्वयं च^४ शील-
क्षांतिवीर्यध्यानप्रज्ञापारमितास्वचरत्परांश्च तत्रैव समादापित-
वान् । तथारूपाणि च कुशलमूलानि समुदानीतवान् यैः^५
समन्वागती यत्र यत्रोपपद्यते तत्र तत्रास्यानेकानि निधानको-
टीनियुतशतसहस्राणि धरण्याः प्रादुर्भवन्ति ॥ तेन बोधिसत्त्वचर्या
चरता तावदप्रमेयासंख्येयानि सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राण्यनुत्त-
रायां सम्यक्संबोधौ प्रतिष्ठापितानि येषां न सुकरं वाक्कर्मणा
पर्यंतमधिगंतुं । तावदप्रमेयासंख्येया बुद्धा भगवंतः सकृता

^१ निलपको in all MSS ^२ उत्सृष्ट आत्म in all MSS ^३ व्यापारपाय A. B. C.
व्यापारपाय P. ^४ संप्रजानोऽभूत् P. संप्रजानतोऽभूत् A B C It probably was originally
एवं च संप्रजानोऽभूत्; see Pāli sampajāno ^५ न् in all MSS ^६ C. reads
श्रीलपारमिताक्षांतिपारमिताधीर्यपारमिताध्यानपारमिताप्रज्ञा.
चरता A. चरतः B.
चरता C. चरन् P. ^७ दा left out in C ^८ यः A. B यै C.

गुरुकृता मानिताः पूजिताश्चीवरपिंडपात्रशयनासनगानप्रत्यय-
 भैषज्यपरिष्कारैः^१ सर्वसुखोपधानस्पर्शविहारैः प्रतिपादिताः^२ ।
 यावंतः सत्त्वाः श्रेष्ठिगृहपत्यमात्यंक्षत्रियब्राह्मणमहाशालकुलेषु
 प्रतिष्ठापितास्तेषां न सुकरो वाङ्मर्मनिर्देशेन पर्यंतोऽधिगंतुं ।
 एवं जांबूद्वीपेश्वराश्च प्रतिष्ठापिताश्चक्रवर्तिन्वे लीकपालत्वे शक्रत्वे
 सुयामत्वे सुतुषितत्वे मुनिर्मितत्वे वशवर्तिन्वे देवराजत्वे महाब्रह्मत्वे
 च प्रष्ठापिताः । तावदप्रमेयासंख्येया बुद्धा भगवंतः सत्कृता
 गुरुकृता मानिताः पूजिता धर्मचक्रप्रवर्तनार्थं चाधीष्टा येषां न
 सुकरो वाङ्मर्मनिर्देशेन पर्यंतोऽधिगंतुं ॥ स एवरूपं कुशलं समु-
 दानयद्यदस्य बोधिसत्त्वचर्या चरतीऽप्रमेयासंख्येयाचिंत्यातुल्या-
 माप्यापरिमाणानभिलाष्यानि कल्पकोटीनियुतशतसहस्राणि
 सुरभिर्दिव्यातिक्रान्तचंदनगंधो सुखात्प्रवाति स्म । सर्वलोमकूपेभ्य
 उत्पलगंधो वाति स्म । सर्वलीकाभिरूपश्चाभूत्प्रासादिको दर्श-
 नीयः परमशुभवर्णपुष्करतया समन्वागतः । लक्षणव्यंजनसमलं-
 कृतेनात्मभावेन तस्य सर्वरत्नालंकाराः सर्ववस्त्रचीवराभिनिर्हा-
 राः^३ सर्वपुष्पधूपगंधमाल्यविलेपनच्छत्रध्वजपताकाभिनिर्हाराः
 सर्ववाद्यसंगीत्यभिनिर्हाराश्च सर्वलोमकूपेभ्यः पाणितलाभ्यां च
 निश्चरन्ति स्म । सर्वान्नपानखाद्यभोज्यलेह्यरसाभिनिर्हाराः सर्वो-
 पभोगपरिभोगाभिनिर्हाराश्च पाणितलाभ्यां प्रस्यंदंतः प्रादुर्भवन्ति

^१ परिष्कारिः A. B. परिष्कारिः C P

^२ Some words seem left out here in all the

MSS. ^३ माद्य left out in B

^४ परमशुभवर्णं A. C. परमशुभवर्णं B परमशुवर्णं P.

^५ चीवराभिनिर्हाराः C

^६ से A B C P.

स्म । इति हि सर्वपरिष्कारवणिताप्राप्तः स आनन्द धर्माकरो
भिद्युरभूत्पूर्वं बोधिसत्त्वचर्यां चरन् ॥१०॥

एवमुक्त आयुष्मानानंदो भगवंतमेतदवोचत् । किं पुनर्भगवन्स
धर्माकरो भिद्युर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-
संबुध्यातीतः परिनिर्वृत उताहोऽनभिसंबुद्धोऽथ प्रत्युत्पन्नो
ऽभिसंबुद्ध एतर्हि तिष्ठति ध्रियते यापयति धर्मं च देशयति ।
भगवानाह । न खलु पुनरानन्द स तथागतोऽतीतो नानागतः^१ ।
अपि त्वेव^२ स^३ तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्ध एतर्हि ति-
ष्ठति ध्रियते यापयति धर्मं च देशयति पश्चिमायां दिशीतो कोटी-
नियुतशतसहस्रतमे च बुद्धक्षेत्रे सुखावत्यां लोकधातावमिताभो
नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धोऽपरिमाणैर्बोधिसत्त्वैः परिवृतः
पुरस्कृतोऽनंतैः श्रावकैरन्तया बुद्धक्षेत्रसंपदा समन्वागतः ॥११॥

अमिता चास्य प्रभा यस्य^४ न सुकरं प्रमाणंपर्येतमधिगंतु-
मियंति बुद्धक्षेत्रशतानीयंति बुद्धक्षेत्रसहस्राणीयंति बुद्धक्षेत्रशत-
सहस्राणीयंति बुद्धक्षेत्रकोटीनीयंति^५ बुद्धक्षेत्रकोटीशतानीयंति
बुद्धक्षेत्रकोटीसहस्राणीयंति^६ बुद्धक्षेत्रकोटीशतसहस्राणीयंति बुद्ध-
क्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्राणि स्फुरित्वा तिष्ठतीति । अपि तु^७ खलु
पुनरानन्द संक्षिप्तेन पूर्वस्यां दिशि गंगानदीवालुकोपमानि^{१०}

^१ संभृतः C संभृत् P

^२ हीतानागतः P. इतोतानागतः B C

^३ त्वेवं B

^४ स left out in A. B

^५ प्रभा यस्य left out in B

^६ नं P

^७ कोटीनिपु-

तानि । इत्यति C. P

^८ बुद्धक्षेत्रकोटीसहस्राणि । इत्यंति repeated in P

^९ हत्वानन्द

C P.

^{१०} पालिकासमानि A B ~

बुद्धश्चेचकोटीनियुतशतसहस्राणि तथा तस्य भगवतोऽमिताभस्य प्रभया सदा¹ स्फुटानि । एवं दक्षिणपश्चिमोत्तरास्वध ऊर्ध्व दिग्विदिषु चैकैकस्यां दिशि समंताङ्गानदीवाल्मुकीपमानि² 'यावद्बुद्धश्चेचकोटीनियुतशतसहस्राणि तस्य भगवतोऽमिताभस्य प्रभया सदा परिस्फुटानि 'स्थापयित्वा बुद्धान्भगवतः 'पूर्वप्रणिधानाधिष्ठानेन ये व्यामप्रभयैकद्विचिचतुःपंचदशविंशतिचिंशच्चत्वारिंशत्पंचाशद्योजनप्रभया योजनशतप्रभया योजनसहस्रप्रभया³ योजनशतसहस्रप्रभया यावदनेकयोजनकोटीनियुतशतसहस्रप्रभया वा लोकं¹⁰ स्फुरित्वा तिष्ठन्ति । नास्त्यानंदोपमोपन्यासो येन शक्यं तस्यामिताभस्य तथागतस्य प्रभायाः प्रमाणमुद्गृहीतुं । तदनेनानंद पर्यायेण स तथागतोऽमिताभ इत्युच्यतेऽमितप्रभोऽमितप्रभासोऽसमाप्तप्रभोऽसंगतप्रभः प्रभाशिखीत्सृष्टप्रभः सदिव्यमणिप्रभोऽप्रतिहतरश्मिरागप्रभो राजनीयप्रभः प्रेमणीयप्रभः प्रमोदनीयप्रभः संगमनीयप्रभ उपोपणीयप्रभो निबंधनीयप्रभोऽतिवीर्यप्रभोऽतुल्यप्रभोऽभिभूयनरेन्द्रामूर्खैर्द्वेषप्रभः श्रांतसंचयेंदुसूर्यजिह्वीकरणप्रभोऽभिभूयलोकपालशक्रब्रह्मशुद्धावासमहे-

¹ सदा left out in A B ² पश्चिमोत्तरोध ऊर्ध्वमनुविदिषु A. पश्चिमोः नुत्तरोध ऊर्ध्व दिग्विदिषु B पश्चिमोत्तरासु दिक्षु ऊर्ध्वमनुविदिषु C. पश्चिमोत्तरासु दिषु उपरुधमनुविदिषु P ³ वालिकासमानि A B C P ⁴ यावद्बुद्ध⁰ A. चद्बुद्ध P. ⁵ यित्वा बुद्धां A B C. स्थापयित्वा बुद्धा P. ⁶ पूजा added in C P before पूर्व ⁷ तु A B C P. ⁸ This passage is repeated in C. ⁹ या left out in A. ¹⁰ जायतो A. पावतो B या द्यो C. या द्यो P ¹¹ मूर्ख B C P. मुल्ल A. Is it meant for नरेन्द्राभूत्रपेंद्र? For the series of indras, see Lal. Vist p 564 ¹² य P ¹³ श्रान्तसचयेन्द्रमूर्खैर्विघ्नीकरणप्रभो A श्रान्तसचयेन्द्रमूर्खैर्विघ्नी⁰ B श्रान्तसचयेन्द्रमूर्खैर्विघ्नी⁰ C श्रान्तसचयेन्द्रमूर्खैर्विघ्नी⁰ P

श्वरसर्वदेवजिह्नीकरणप्रभ इत्युच्यते ॥ सा चार्यप्रभा विमला
विपुला कायमुखसंजननी चित्तौद्विल्यंकरणी देवासुरनांगयक्षगं-
धर्वगरुडमहोरगकिंनरमनुष्यामनुष्याणां^४ प्रीतिप्रामोद्यमुखकरणी
कुशलाशयानां सञ्चानां^५ कल्पकुशलमिमिखेवर्द्धिप्रामोद्यकरणी
येऽन्येषुप्यनंतापर्यंतेषु वृद्धक्षेत्रेषु। अनेन चानंद पर्यायेण तथागतः
परिपूर्णं कल्पं भाषेत्तस्यामिताभस्य तथागतस्य नाम कर्मोपादाय
प्रभामारभ्य न च शक्नोति गुणपर्यंतमधिगंतुं तस्याः प्रभायाः
तथागतस्य वैशारद्यानुपच्छेदो^६ भवेत्। तत्कस्य हेतोः। उभयमध्ये-
तदानंदाप्रमेयमसंख्येयमचिंत्यापर्यंतं^७ यदिदं तस्य भगवतोऽमि-
ताभस्य तथागतस्य प्रभागुणविभूतिः तथागतस्य चानुत्तरं
प्रज्ञाप्रतिभानं ॥ १२ ॥

तस्य खलु पुनरानंदामिताभस्य तथागतस्याप्रमेयः^{१०} आ-
वकसंधो^{११} यस्य न सुकरं प्रमाणमुद्गहीतुमियत्यः^{१२} आवककोट्य
इयंति आवककोटीशतानीयंति आवककोटीसहस्राणीयंति आ-
वककोटीशतसहस्राणीयंति कंकराणीयंति विंवराणीयंति नयु-

^१ द्वेष left out in B

^२ लो P

^३ न left out in A

^४ मनुष्यमनुष्याना A

^५ म P

^६ सञ्चानां C left out in A B सत्त्वा P

^७ धत्स्यकुशलमिनि-

येवर्द्धि १ कल्पकुशलमिमिनेवर्द्धि P कल्पकुशरनिमिखेवर्द्धि II धत्स्यकुशलमिनिवर्द्धि C

Not clear, could it be r narad?

^८ वैशारद्योनीपच्छेदो A B C वैशारद्यापच्छेदो P

^९ परिप्रापर्यंतं A B C P परिप्रापर्यंतं?

^{१०} मया A B P

^{११} मया B

^{१२} सया B

^{१३} इयंया A इयंया C P इयंया आवककोट्य left out in B

^{१४} इयंति आवककोटी-

शतसहस्राणि left out in P

^{१५} विंवराणि A B विंवराणि C विंवराणि P See

तानीयंत्ययुतानीयंत्यक्षोभ्याणीयंतो विवाहा इयंति स्रोतांसीयं-
 त्योजांसीयंत्यप्रमेयाणीयंत्यसंख्येयानीयंत्य गण्यानीयंत्यतुल्यानी-
 यंत्यचिंत्यानीति । तद्यथानंद^३ भिक्षुमौद्गल्यायन ऋद्विवशिताप्राप्तः
 स आकांक्षन्विसाहस्रमहासाहस्रलोकधातौ यावन्ति ताराहूपाणि
 तानि सर्वाण्येकराचिदिने नागरेण गणयेत्^४ एवंहूपाणां चर्द्धिमतां
 कीटीनियुतशतसहस्रं भवेत् ते च^५ वर्षकीटीनियुतशतसहस्रमनन्य-
 कर्मणांमिताभस्य^६ तथागतस्य प्रथमश्रावकसंनिपातं गणयेयुः
 एभिर्गणयद्भिः शततमोऽपि भागो न गणितो भवेत्सहस्रतमोऽपि
 शतसहस्रतमोऽपि यावत्कलामप्युपमामप्युपनिशामपि^७ न गणि-
 तो भवेत् ॥ तद्यथानंद महासमुद्राच्चतुराशीतियोजनसहस्राण्या-
 वेधेन तिर्यग्प्रमेयात्कश्चिदेव पुरुषः शतधा भिन्नया वालाय-
 कोट्यैकमुदकविंदुमभ्युत्क्षिपेत् तत्किं मन्यस आनंद कतमोऽथ
 बहुतरः यो वा शतधा भिन्नया वालायकोट्याभ्युत्क्षिप्त^८ एक
 उदकविंदुर्यो वा^{१०} महासमुद्रेऽपस्कन्धोऽवशिष्ट इति । आनंद आह ।
 योजनसहस्रमपि तावद्भगवन्महासमुद्रस्य परीक्षं भवेत्किमंग पुनः
 शतधा भिन्नया वालायकोट्योत्क्षिप्त एक उदकविंदुः । भगवानाह ।

^१ इयंत्यनासा A B P, left out in C ^२ इयंत्यप्रमेयाणि left out in B ^३ मोद्गल्यायनो
 भिक्षुः P ^४ नागरेण गणयेत् A नागरेण गणयेत् B नागरे न गणयेत् C नागरे न गणयेत् P
^५ तेन A B C P ^६ कर्मणांमिताभस्य A B C. कर्मनामितभस्य P ^७ उप-
 निशामपि A B C P Cf the Vagradhikā, p. 35, l. 10, p. 42 l. 7 (upaniśhadam)
^८ यथेन तिर्यग्प्रमेयात् A B C यथेन तिर्यग् प्रमेयात् P ^९ भूत्क्षिप्त A B C भूत् ॥
 क्षिप्त P ^{१०} महासमुद्रेऽपस्कन्धोऽवशिष्ट A महासमुद्र अपस्कन्धोऽवशिष्ट B महासमुद्र
 ऽपस्कन्धोऽवशिष्ट C. महासमुद्र उस्कन्दो वशिष्ट P

तद्यथा स एकविंदुरियंततः^१ स प्रथमसन्निपातोऽभूत् । तैर्मौद्गल्या-
यनसदृशैर्भिद्युभिर्गणयद्भिस्तेन वर्षकोटीनियुतशतसहस्रेण गणितं
भवेत् यथा महासमुद्रेऽप्स्कंधोऽवशिष्ट एवमगणितं द्रष्टव्यं ।
कः पुनर्वादो द्वितीयतृतीयादीनां श्रावकसंनिपातानां । एवम-
नन्तापर्यंतस्तस्य भगवतः श्रावकसंधो योऽप्रमेयासंख्येय^२ इत्येव
संख्यां गच्छति ॥ १३ ॥

अपरिमितं चानंद तस्य भगवतोऽमिताभस्य तथागतस्या-
युःप्रमाणं यस्य न^३ सुकरं प्रमाणमधिगंतुमियंति वा कल्पशता-
नीयंति वा कल्पसहस्राणीयंति वा कल्पशतसहस्राणीयंत्यो वा
कल्पकोट्य इयंति वा कल्पकोटीशतानीयंति वा कल्पकोटीसह-
स्राणीयंति वा कल्पकोटीशतसहस्राणीयंति वा कल्पकोटीनियु-
तशतसहस्राणीति । अथ तर्ह्यानंदापरिमितमेव तस्य भगवत
आयुःप्रमाणपर्यंतं । तेन स तथागतोऽमितायुरित्युच्यते । यथा
चानंदेह लौकधाती कल्पगणनाप्रज्ञप्तिंकेतस्तथा^४ सांप्रतं दश-
कल्पास्तस्य भगवतोऽमितायुपस्तथागतस्योत्पन्नस्यानुत्तरां सत्य-
वर्षवोधिमभिसंबुद्धस्य ॥ १४ ॥

तस्य खलु पुनरानंद भगवतोऽमिताभस्य सुखावती नाम
लोकधातुर्चृद्वा च स्पीता च क्षेमा च सुभिक्षा च रमणीया च

^१ इयंततः A B C P इयन्तम. or इयान्तत. for इयंततः?

^२ संख्येया A C

^३ संख्येय P. ^४ संख्ये B

^३ न is given here in C only, it is put in between

प्रमाणं and यस्य in B, and it is left out in A P

^४ P has सा before

बहुदेवमनुष्याकीर्णा च । तत्र खल्वानंद लोकधातौ न निरयाः
संति न तिर्यग्योनिर्न प्रेतविषयो नासुराः काया नाक्षणीप-
पत्तयाः । न च तानि रत्नानि लोके प्रचरन्ति यानि सुखावत्यां
लोकधातौ विद्यन्ते ॥ १५ ॥

सा खल्वानंद सुखावती लोकधातुः सुरभिन्नानागंधसमीरिता
नानापुष्पफलसमृद्धा रत्नवृक्षसमलंकृता तथागताभिनिर्मित-
मनोज्ञस्वरनानाद्विजसंघनिषेविता । ते चानंद रत्नवृक्षा नाना-
वर्णा अनेकवर्णा अनेकशतसहस्रवर्णाः । संति तत्र रत्नवृक्षाः
सुवर्णवर्णाः सुवर्णमयाः । संति रूप्यवर्णा रूप्यमयाः^१ । संति
वैडूर्यवर्णा वैडूर्यमयाः । संति स्फटिकवर्णाः स्फटिकमयाः । संति
मुसारगल्ववर्णा मुसारगल्वमयाः । संति लोहितमुक्तावर्णा लो-
हितमुक्तामयाः । संत्यश्मगर्भवर्णा अश्मगर्भमयाः ॥ संति केचिद्भूयो
रत्नयोः सुवर्णस्य रूप्यस्य च । संति त्रयाणां रत्नानां सुवर्णस्य
रूप्यस्य वैडूर्यस्य च । संति चतुर्णां रत्नानां सुवर्णस्य रूप्यस्य
वैडूर्यस्य स्फटिकस्य च । संति पंचानां रत्नानां^२ सुवर्णस्य रूप्यस्य
वैडूर्यस्य स्फटिकस्य मुसारगल्वस्य च । संति षष्ठां रत्नानां
सुवर्णस्य रूप्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य मुसारगल्वस्य लोहित-
मुक्तायाश्च । संति सप्तानां रत्नानां सुवर्णस्य रूप्यस्य वैडूर्यस्य
स्फटिकस्य मुसारगल्वस्य लोहितमुक्ताया अश्मगर्भस्य च

^१ The MSS constantly vary between सुवर्ण and सौवर्ण, रूप्य and रौप्य, but on the whole सुवर्ण and रूप्य preponderate

^२ From संति त्रयाणां to रूप्यस्य left out in

A B C ^३ रत्नानां left out in A B C

सप्तमस्य^१ ॥ तत्रानन्द सुवर्णमयानां वृक्षाणां^२ सुवर्णमयानि
मूलस्कंधविटपशाखापत्रपुष्पाणि फलानि रूप्यमयाणि । रूप्यम-
याणां वृक्षाणां रूप्यमयाण्येव मूलस्कंधविटपशाखापत्रपुष्पाणि
फलानि वैदूर्यमयाणि । वैदूर्यमयाणां वृक्षाणां वैदूर्यमयाणि
मूलस्कंधविटपशाखापत्रपुष्पाणि फलानि स्फटिकमयानि ।
स्फटिकमयानां वृक्षाणां स्फटिकमयान्येव मूलस्कंधविटपशाखा-
पत्रपुष्पाणि फलानि च मुसारगल्बमयानि । मुसारगल्बमयानां
वृक्षाणां मुसारगल्बमयान्येव मूलस्कंधविटपशाखापत्रपुष्पाणि
फलानि च लोहितमुक्तामयानि । लोहितमुक्तामयानां^३ वृक्षाणां
लोहितमुक्तामयान्येव मूलस्कंधविटपशाखापत्रपुष्पाणि फलानि
‘चाशमगर्भमयाणि । अशमगर्भमयाणां वृक्षाणामशमगर्भमयाण्येव
मूलस्कंधविटपशाखापत्रपुष्पाणि फलानि च सुवर्णमयानि ॥
केपांचिदानन्द वृक्षाणां^४ सुवर्णमयानि मूलानि रूप्यमयाः स्कंधा
वैदूर्यमया विटपाः स्फटिकमयाः शाखा मुसारगल्बमयानि
पत्राणि लोहितमुक्तामयानि पुष्पाण्यशमगर्भमयाणि फलानि ।
केपांचिदानन्द वृक्षाणां रूप्यमयाणि मूलानि वैदूर्यमयाः स्कंधाः
स्फटिकमया विटपा मुसारगल्बमयाः शाखा लोहितमुक्तामयानि
पत्राण्यशमगर्भमयाणि पुष्पाणि सुवर्णमयानि फलानि । केपां-

^१ Instead of सप्तमस्य C. has सति. ^२ Deest in A C P For the sake of uniformity
it would have been easy to insert एव and च throughout, but they have been printed
only where some of the MSS gave them. ^३ Deest in A H C ^४ From

चाशमगर्भे° to फलानि left out in P.

सुवर्णमयानि.

^५ P has सुवर्णमयानां between वृक्षाणां and

चिदानन्दं वृक्षाणां वैदूर्यमयाणि मूलानि स्फटिकमयाः स्कंधा
 मुसारगत्वमया विटपा लोहितमुक्तामयाः शाखा अशमगर्भम-
 याणि पत्राणि सुवर्णमयानि पुष्पाणि रूप्यमयाणि फलानि ।
 केषांचिदानन्दं वृक्षाणां स्फटिकमयानि मूलानि मुसारगत्वमयाः
 स्कंधा लोहितमुक्तामया विटपा अशमगर्भमयाः शाखाः सुवर्ण-
 मयानि पत्राणि रूप्यमयाणि पुष्पाणि वैदूर्यमयाणि फलानि ।
 केषांचिदानन्दं वृक्षाणां मुसारगत्वमयानि मूलानि¹ लोहित-
 मुक्तामयाः स्कंधा अशमगर्भमया विटपाः सुवर्णमयाः शाखा
 रूप्यमयाणि पत्राणि वैदूर्यमयाणि पुष्पाणि स्फटिकमयानि
 फलानि । केषांचिदानन्दं वृक्षाणां लोहितमुक्तामयानि मूला-
 न्यशमगर्भमयाः² स्कंधाः सुवर्णमया विटपा रूप्यमयाः शाखा
 वैदूर्यमयाणि पत्राणि स्फटिकमयानि पुष्पाणि मुसारगत्वम-
 यानि फलानि । केषांचिदानन्दं वृक्षाणामशमगर्भमयाणि मूलानि
 सुवर्णमयाः स्कंधा रूप्यमया विटपा वैदूर्यमयाः शाखाः स्फटिकम-
 यानि पत्राणि मुसारगत्वमयानि पुष्पाणि लोहितमुक्तामयानि
 फलानि ॥ केषांचिदानन्दं वृक्षाणां सप्ररत्नमयानि मूलानि³
 सप्ररत्नमयाः स्कंधाः सप्ररत्नमया विटपाः सप्ररत्नमयाः शाखाः
 सप्ररत्नमयानि पत्राणि सप्ररत्नमयानि पुष्पाणि सप्ररत्नमयानि
 फलानि ॥ सर्वेषां चानन्दं तेषां वृक्षाणां मूलस्कंधविटपशाखा-
 पत्रपुष्पफलानि सुखसंस्पर्शानि सुगंधीनि । वातेन प्रेरितेन⁴ च

¹ मूलानि deest in A B
 मयानि मूलानि deest in P

² From स्कंधा to अशमगर्भमया deest in B

³ सप्ररत्न-

⁴ वातेन रितेन A C P वातेन प्रेरितेन B. प्रेरिताणां ?

तेषां बल्गुमनोजघोपी निश्चरत्यसेचनकोऽप्रतिकूलः श्रवणाय ।
 एवरूपैरानन्द 'सप्ररत्नमयैर्वृक्षैः संततं तद्बुद्धक्षेत्रं समंताच्च
 कदलीस्कंधैः सप्ररत्नमयै रत्नतालपंक्तिभिश्चानुपरिक्षिप्तं सर्वतश्च
 हेमजालप्रतिच्छन्नं समंततश्च सर्वरत्नमयैः पद्मैः संच्छन्नं ॥ संति
 तत्र पद्मान्यर्धयोजनप्रमाणानि । संति योजनप्रमाणानि संति^२
 द्वित्रिचतुःपंचयोजनप्रमाणानि संति यावद्दशयोजनप्रमाणानि ।
 सर्वतश्च रत्नपद्मान्यर्धंशद्विशमकोटीशतंसहस्राणि निश्चरन्ति । सर्व-
 तश्च रश्मिमुखान्यर्धंशद्बुद्धकोटीशतंसहस्राणि निश्चरन्ति सुवर्णम-
 यवर्णैः कायैर्द्वाविंशद्गहापुरुषपलक्षणधैर्यैर्यानि पूर्वस्यां दिश्यप्र-
 मेयासंख्येयासु लोकधातुषु गत्वा सस्त्रेभ्यो धर्मं देशयन्ति । 'एवं
 दक्षिणपश्चिमोत्तरासु दिक्ष्वथ ऊर्ध्वमनुविदिक्षु गतावरणे लोके
 ऽप्रमेयासंख्येयाँल्लोकधातून्गतिंगत्वा' सस्त्रेभ्यो धर्मं देशयन्ति ॥१६॥

तस्मिन्बलु पुनरानन्द बुद्धक्षेत्रे सर्वशः कालपर्वता न संति
 सर्वतो रत्नपर्वताः सर्वशः सुमेरवः पर्वतराजाः^७ सर्वशश्चक्रवाडा
 महाचक्रवाडाः^८ पर्वतराजाः^९ । समंताच्च तद्बुद्धक्षेत्रं समं रमणीयं
 पाणितलजातं नानाविधरत्नमणिचितभूमिभागं ॥ एवमुक्त

^१ From सप्ररत्न^० to पद्मान्यर्धयोजनं deest in B ^२ योजनप्रमाणानि संति deest in
 A. B. P ^३ शत deest in C. P. ^४ शत deest in A. B. C. P. The Chinese
 translation presupposes शत, giving the numbers as 36—100—1000—1,000,000 ^५ Cf.
 Vagratkādikā, § 21, l 14 ^६ Cf the smaller Sukhāvativyūha, 5th paragraph
 कोटिशतसदृशं बुद्धानां पदंस्त्रयोँल्लोकधातून्गत्वा । ^७ पर्वतराजानः P ^८ महाचक्रवाडाः
 deest in A. B ^९ पर्वतराजानः A. C. P ^{१०} मणिचितभूमि A. ^{११} पिततभूमि B
 मणिचितभूमि C मतिचितभूमि P

आयुष्मानानंदो भगवंतमेतदवोचत् । ये च पुनस्ते भगवंश्चातुर्म-
हाराजकायिका देवाः सुमेरुपार्श्वनिवासिनस्त्रायस्त्रिंशा¹ वा'
सुमेरुमूर्ध्नि निवासिनस्ते कुत्र प्रतिष्ठिताः । भगवानाह । तत्किं
मन्यस आनंद ये त इह सुमेरोः पर्वतराजस्योपरि यामा देवा-
स्तुपिता वा² निर्माणरतयो वा³ परनिर्मितवशवर्तिनो वा⁴
ब्रह्मकायिका वा⁵ ब्रह्मपुरोहिता वा⁶ महाब्रह्मणी वा⁷ यावदक-
निष्ठा वा⁸ कुत्र ते प्रतिष्ठिता इति । आनंद⁹ आह । अचिंत्यो
भगवन्कर्मणां¹⁰ विपाकः कर्माभिसंस्कारः । भगवानाह । लब्धस्व-
यानदेहाचिंत्यः कर्मणां¹¹ विपाकः कर्माभिसंस्कारो न बुद्धानां
भगवतामचिंत्यं बुद्धाधिष्ठानं कृतपुण्यानां च सत्त्वानामवरोपि-
तकुशलमूलानां तवाचिंत्या पुण्या विभूतिः । आनंद¹⁰ आह । न
मेऽत्र भगवन्काचिकांक्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा । अपि
तु खल्वहमनागतानां सत्त्वानां कांक्षाविमतिविचिकित्सानिर्घा-
ताय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छामि । भगवानाह । साधु साध्वानंदैवं
ते करणीयं ॥१७॥

तस्यां खल्वानंद सुखावत्यां लीकधातौ नानाप्रकारा नद्यः
प्रचरन्ति । संति तत्र महानद्यो योजनविस्ताराः । संति यावद्विं-
शतित्रिंशच्चत्वारिंशत्पंचाशद्योजनविस्तारा यावद्द्वादशयोजनावे-
धाः¹¹ सर्वाश्च ता नद्यः सुखवाहिन्यो नानासुरभिर्गंधवारिवाहिन्यो

¹ त्रायस्त्रिंशा A B C त्रायस्त्रिंसा P ² देवाः B ³ देवा A B C ⁴ देवा B C
⁵ देवा B ⁶ देवा A B C ⁷ आनंद deest in P ⁸ कर्मणा A B P कर्मणा C
⁹ कर्मणा B P ¹⁰ आनंद deest in P ¹¹ नोद्वेषा A C न ऊद्वेषाः B नावेधाः P
नोद्वेषाः ?

नानारत्नलुडितपुष्पसंघातवाहिन्यो नानामधुरस्वरनिर्घोषाः ।
 तासां चानन्द कोटीशतसहस्रांगसंप्रयुक्तस्य दिव्यसंगीतिसंमूर्च्छि-
 तस्य^१ तूर्यस्य कुशलैः संप्रवादितस्य तावन्मनोज्ञघोषो निश्चरति^२
 यथारूपस्तासां महानदीनां निर्घोषो निश्चरति गंभीरोऽज्ञेयो
 ऽविज्ञेयोऽनेलः^३ कर्णमुखो हृदयंगमः प्रेमणीयो बल्गुर्मनोज्ञो
 ऽसेचनकोऽप्रतिकूलः श्रवणायानित्यं^४ शांतमनात्मेति सुखश्रव-
 णीयो यस्तेषां सञ्चानां श्रोत्रेन्द्रियाभासमागच्छति ॥ तासां खलु
 पुनरानन्द महानदीनामुभयतस्तीराणि नानागंधरत्नवृक्षैः^५ संत-
 तानि येभ्यो नानाशाखापत्रपुष्पमंजर्योऽवलंबन्ते^६ । तत्र ये
 सञ्चास्तेषु नदीतीरिष्ठाकांक्षन्ति दिव्याभिरामरमणीयां रतिक्रीडां
 चानुभवितुं तेषां तत्र नदीप्रवतीर्णानामाकांक्षतां गुल्फमात्रं वारि
 संतिष्ठते । आकांक्षतां जानुमात्रं कटिमात्रं कक्षमात्रमाकांक्षतां
 कर्णमात्रं वारि संतिष्ठते दिव्याश्च रतयः प्रादुर्भवन्ति । तत्र ये
 सञ्चा आकांक्षन्ति शीतं वारि भवत्विति तेषां शीतं वारि भवति ।
 य आकांक्षन्त्युष्णं भवत्विति तेषामुष्णं भवति । य आकांक्षन्ति
 शीतोष्णं भवत्विति तेषां शीतोष्णमेव तद्वारि भवत्यनुसुखं । ताश्च
 महानद्यो दिव्यतमालपत्रांगरुकालानुसारितगंरोरगसारचंदन-
 वरगंधवासिचारिपरिपूर्णाः प्रवहन्ति दिव्योत्पलपद्मकुमुदपुंडरीक-

^१ समूर्च्छितस्य A C P समूर्च्छितस्य B,

^२ Cf the small Sukhāvastivūha, 7th

paragraph, where we read. तत्रथापि नाम शारियुत्र कोटिशतसहस्रांगिकस्य दिव्यस्य तूर्यस्य
 चर्षि. संप्रवादितस्य बल्गुर्मनोज्ञः शब्दो निश्चरति । ^३ अनेलः A B अनेलः C. अनल P,

|| it for अनेलः? ^४ अनित्य B अचिंत्य P. ^५ सम B ^६ अमलंबन्ते A C.

ऽवरवने || घलापने P

^७ पत्रा left out in A ||

^८ ग deest in B

सौगंधिकादिपुष्पसंख्यन्ना हंससारसक्रौंचचक्रवाककारंडकशुकशा-
रिककोकिलकुणालकलविंकमयूरादिमनोज्ञस्वरास्तथागताभि-
निर्मितंपक्षिसंघनिपेवितपुलिना धातुराष्ट्रोपशोभिताः^१ सुपतीर्या
विकर्दमाः सुवर्णवालुकासंकीर्णाः । तत्र यदा ते सत्त्वा आकांक्षति
कीदृशा अस्माकमभिप्रायाः परिपूर्येतामिति तदा तेषां तादृशा
एवाभिप्राया^२ परिपूर्येते । यश्चासावानंद तस्य^३ वारिणी निर्घोषः
स मनोज्ञो^४ निश्चरति येन सर्वावस्तुदृष्टेष्वमभिज्ञायते । ये च
सत्त्वा नदीतीरेषु स्थिता आकांक्षति भास्माकमयं शब्दः श्रोत्रेन्द्रि-
यावभासमागच्छन्ति तेषां न दिव्यस्यापि श्रोत्रेन्द्रियस्यावभास-
मागच्छति ।^५ यश्च यथारूपं^६ शब्दमाकांक्षति श्रोतुं स तथारूपमेव
मनोज्ञं शब्दं शृणोति । तद्यथा । बुद्धशब्दं धर्मशब्दं संघशब्दं

^१ ता A B. H C. P. ^२ सुवती A. सुपति B सुपती C P. Cf. the small Sukhā
vatīryūba, 4th paragraph, where we read: चर्षांगोपेतवारिपरिपूर्याः समतीर्यकाः काकपेया
सुवर्णवालुकाः संन्नुताः । Is सुप, easy to drink? ^३ After अभिप्राया all the MSS add
धनैः. ^४ यश्चासावानंदस्य A. B यश्चासावानंदस्य C. यश्चासावानन्द तस्य P. ^५ वारिणी
निर्घोषः स मनोज्ञो A. C. ^६ स मनोज्ञे B. वारिणी निर्घोषः स मनोज्ञा P ^७ सवैपंतत C.
सर्वावस्तु A. B P.

^१ A. मा श्वमयं शब्दं श्रोत्रेन्द्रियावभासमागच्छति । तेषां स दिव्यं शक्तिं श्रोत्रेन्द्रिया स्याभासमागच्छति ॥
B भास्यामयशब्दं श्रोत्रेन्द्रियावभासमागच्छति ॥ तेषां स दिव्यं वारि श्रोत्रेन्द्रियासभासमागच्छति ॥
C. मा स्वामयं शब्दं श्रोत्रेन्द्रियावभासमागच्छति । तेषां स दिव्यं वारि श्रोत्रेन्द्रिया स्याभासमागच्छति ॥
P मा स्वमयं शब्दः श्रोत्रेन्द्रियावभासमागच्छन्ति । तेषां स दिव्यं वारि श्रोत्रेन्द्रियस्या सभासमागच्छति ॥

The various readings of the four MSS, as here put together, will give some idea of the
difficulty of restoring the text. We can gather from Bodhiruci's Chinese translation
that what he discovered in the text before him was that those who did not wish to hear
the sound of the river, need not hear it, even if they were possessed of the so-called
heavenly hearing which enables a man to hear everything. With the help of this hint the
text has been restored conjecturally, though with sufficient certainty. ^७ यथारूपं P

॥ सुखावतीब्यूहः ॥

पारमिताशब्दं भूमिशब्दं^१ बलशब्दं वैशारद्यशब्दमावेशिकबुद्ध-
धर्मशब्दं प्रतिसंविच्छब्दं शून्यतानिमित्ताप्रणिहितानभिसंस्कारा-
राजातानुत्पादाभावनिरोधशब्दं शान्तप्रशान्तीप्रशान्तं^२ महामैत्री-
महाकरुणामहामुदितामहोपेक्षाशब्दमनुत्पत्तिकधर्मक्षान्त्यभिषेक-
भूमिप्रतिलंभशब्दं^३ । श्रुत्वोदारप्रीतिप्रामीद्यं प्रतिलभते विवेक-
सहगतं विरागसहगतं शान्तसहगतं निरोधसहगतं धर्मसहगतं बो-
धिपरिनिष्पत्तिकुशलमूलसहगतं च ॥ सर्वशंभ्वानन्द सुखावत्यां
लोकधातावकुशलशब्दो नास्ति सर्वशो नीवरणशब्दो नास्ति
सर्वशोऽपायदुर्गतिविनिपातशब्दो नास्ति सर्वशो दुःखशब्दो
नास्ति । अदुःखासुखवेदनाशब्दोऽपि तावदानन्द तत्र नास्ति कुतः
पुनर्दुःखशब्दो^४ भविष्यति । तदनेनानन्द पर्यायेण सा लोकधातुः
सुखावतीत्युच्यते संक्षिप्तेन न पुनर्विस्तरेण । कल्पोऽप्यानन्द परि-
क्षयं गच्छेत्सुखावत्या लोकधातोः सुखकारणेषु परिकीर्त्यमानेषु न
त्रैव शक्यं तेषां सुखकारणानां पर्यन्तमधिगन्तुं ॥ १८ ॥

तस्यां खलु पुनरानन्द सुखावत्यां लोकधाती ये सत्त्वाः
प्रत्याजाताः प्रत्याजनिष्यन्ते^५ सर्वे त एवरूपेण वर्णेन बलेन^६
स्थाम्मारोहपरिणाहेनाधिपत्येन पुण्यसंचयेनातिष्णभिर्वस्त्राभर-
णोद्यानविमानकूटागारपरिभोगैरेवंरूपशब्दगंधरसस्पर्शपरिभो-

^१ भूमिशब्दं left out in A B C

^२ प्रशान्तप्रशान्ती A. C. P. प्रशान्ताप्रशान्ती B.

^३ मुदिता left out in B.

^४ शब्दं शृणोति न एवं P.

^५ नीवरण, see Childers, Pālī

Dict., p. 293b

^६ पुन दुःखं दुःखशब्दो A. पुनर्दुःखं शब्दो B. पुनर्दुःखं दुःखशब्दो C.

पुनः दुःखशब्दो P.

^७ A adds तेषां, B. C. P. तेषां.

^८ वरेण B. Deest in P

^९ यथाविधिभिर्वस्त्रा A. B. C. येन यथाविधिभिः वस्त्रा P. नर्दिभिर्ये?

गैरंरूपैश्च सर्वैरपि भोगपरिभोगैः समन्वागताः तद्यथापि^१
नाम देवाः परनिर्मितवशवर्तिनः ॥ न खलु पुनरानन्द सुखावत्यां
लोकधातौ सत्त्वा औदारिकयूपफाणीकाराहारमाहरन्ति अपि तु
खलु पुनर्यथारूपमेवाहारमाकांक्षन्ति तथारूपमाहृतमेव संजा-
नन्ति^२ प्रीणितकायाश्च भवन्ति प्रीणितमानाः^३ । न तेषां भूयः काये
प्रक्षेपः करणीयः ॥ ते प्रीणितकायास्तथारूपाणि गंधजातान्या-
कांक्षन्ति वेदशैरेव^४ गंधजातैर्दिव्यैस्तद्बुद्धक्षेत्रं सर्वमेव निर्धूपितं
भवति । तत्र यस्तं गंधमाप्राप्तुकामो भवति तस्य सर्वशो
गंधर्वराज्ञो^५ वासना नसमुदाचरति । एवं ये^६ यथारूपाणि गंध-
माल्यविलेपनचूर्णचीवरञ्चध्वजपताकातूर्याण्याकांक्षन्ति तेषां
तथारूपैश्च तैः सर्वे तद्बुद्धक्षेत्रं परिस्फुटं भवति । चीवराण्याकां-
क्षन्ति नानावर्णान्यनेकशतसहस्रवर्णानि तेषां तादृशैरेव चीवर-
रत्नैः सर्वे तद्बुद्धक्षेत्रं परिस्फुटं भवति । प्रावृतमेव चात्मानं
संजानन्ति । ते यथारूपाण्याभरणान्याकांक्षन्ति तद्यथा शीर्षाभर-
णानि वा कर्णाभरणानि वा ग्रीवाभरणानि वा हस्तपादाभर-
णानि^७ वा यदिदं मुकुटानि कुंडलानि कटककेयूराणि वासहारा
रुचकहारा कर्णिका मुद्रिकाः स्वर्णसूत्राणि मेखलाः^८ स्वर्णसूत्रा-

^१ भोगपरि deest in C. ^२ अपि P. ^३ औदारिकयूपफाणी A. C. औदारिकयूपफाणी B.

औदारिकयूपफाणी P. ^४ काराहारा A. B. C काराहारा P See Lal Vist, p 331, ll 5-7.

^५ संजानन्ते A B. C. ^६ मानाः A B C. P मनसः ? ^७ वेदशैरेव P. वेदशैरेव

A B C ^८ गंधर्वराज्ञा A B P. गंधं च राजा C. ^९ ये न A B ^{१०} का

यदिदं A. C वा यदिदं B वा वा यदिदं P. ^{११} स्वर्णसूत्राणि जालानि A. B C.

स्वर्णसूत्राणी जालानि P.

णि जालानि मुक्ताजालानि सर्वरत्नजालानि स्वर्णरत्नकिंकिणीजालानि तथारूपैराभरणैरनेकरत्नशतसहस्रप्रत्युपैः स्फुटं तद्बुद्धक्षेत्रं पश्यन्ति यदिदमाभरणवृक्षावसक्तैस्त्रैश्चाभरणैरलंकृतमात्मानं संजानन्ति ॥ ते यादृशं^१ विमानमाकांक्षन्ति यद्वर्णलिंगसंस्थानं यावदारोहपरिणाहं नानारत्नमयनिर्यूहशतसहस्रसमलंकृतं नानादिव्यपुष्पसंस्तीर्णं चित्रोपधानविन्यस्तपर्यंकं तादृशमेव विमानं तेषां पुरतः प्रादुर्भवति । तेषु मनोनिर्वृतेषु विमानेषु सप्तसप्ताप्सरसहस्रपरिवृताः^२ पुरस्कृता विहरन्ति क्रीडन्ति रमन्ते परिचारयन्ति ॥ १९ ॥

न च तत्र लोकधातौ देवानां वा मनुष्याणां वा नानात्वमस्त्यन्यत्र संवृतिव्यवहारेण देवमनुष्याविति संख्यां गच्छन्ति ॥ तद्यथानन्दराज्ञश्चक्रवर्तिनः पुरतो मनुष्यहीनो मनुष्यप्रेतको^३ न भासते न तपते न विरोचते^४ न च भवति विशारदो न प्रभास्वरः एवमेव देवानां परनिर्मितवशवर्तिनां पुरतः शक्रो देवानामिन्द्रो न भासते न तपते न विरोचते यदिदमुद्यानविमानवस्त्राभरणैरधिपत्येनर्घ्या वा^५ प्रातिहार्येण वैश्वर्येण वानन्दं स खलु धर्माभिसमयेन धर्मपरिभोगेण वा । तत्रानन्दं यथा देवाः परिनिर्मितवशवर्तिन एव सुखावत्यां लोकधातौ मनुष्या द्रष्टव्याः ॥ २० ॥

^१ यादृश A. P. यावद्दृश B. यादृशं C. ^२ दुःस्य A. दुष्य B C. दुःस्य P.
^३ निर्वृताः A. B C. वृताः P. ^४ प्रेतको A. B. C. P. Bodhirajki gives the transliteration 半 挖 迦 Pān-tho-kā, i.e. पंडक, which would be better. ^५ From न च भवति to भासते left out in P. ^६ प्रातिहार्येण A. P. प्रातिभार्येण B. प्रातिहार्येण C.

तस्यां खलु पुनरानन्द सुखावत्यां लोकधातौ पूर्वाह्नकाल-
समये प्रत्युपस्थिते^१ समंताच्चतुर्दिशमाकुलाः समाकुला वायवो
वांति । तेषां रत्नवृक्षाणां चिचान्दर्शनीयान्नावानावर्णाननेक-
वृतांन्नानासुरभिदिव्यगंधपरिवासितान्क्षोभयंति संक्षोभयंतीरयंति
समीरयंति यतो बहूनि पुष्पशतानि तस्यां रत्नमय्यां महापृथिव्यां
प्रपतंति मनोज्ञगंधानि दर्शनीयानि । तैश्च पुष्पैस्तद्बुद्धक्षेत्रं
समंतात्सप्तपौरुषं संस्कृतरूपं भवति । तद्यथापि नाम पुरुषः
कुशलः पृथिव्यां पुष्पसंस्तरं संस्तरुयादुभाभ्यां पाणिभ्यां समं
रचयेत्सुचिचं दर्शनीयं एवमेव तद्बुद्धक्षेत्रं तैः पुष्पैर्नानागंधवर्णैः
समंतात्सप्तपौरुषं स्फुटं भवति । तानि च पुष्पजातानि मृदूनि
काचिलिंदिकसुखसंस्पर्शान्यौपम्यमात्रेण यानि निक्षिप्ते पादे
चतुरंगुलमवनमंति उल्लिप्ते पादे चतुरंगुलमेवोन्नमंति ॥ निर्गते
पुनः पूर्वाह्नकालसमये तानि पुष्पाणि निरवशेषमंतर्धीयंते ।
अथ तद्बुद्धक्षेत्रं विविक्तं रम्यं शुभं भवत्यपरिक्लिष्टैः पूर्वपुष्पैः ।
ततः पुनरपि समंताच्चतुर्दिशं वायवो वांति ये पूर्ववदभिनवानि
पुष्पाण्यभिप्रकिरंति । यथा पूर्वाह्न^२ एवं मध्याह्नकालसमये
संध्यायां रात्र्याः^३ प्रथमे यामे मध्यमे यामे पश्चिमे यामे । तैश्च

^१ पूर्वाह्न A B C P ^२ प्रत्युपस्थिते A P प्रत्युपस्थिते B प्रत्युपस्थित C.

^३ रत्नवृक्षां चिचान् A C रत्नवृक्षाणां चिचान् B रत्नवृक्षानां चिचान् P. ^४ वृक्षान् A C P.

वृक्षान् B पूर्व, which has been substituted conjecturally, is generally neuter. The text
may have been originally ते च रत्नवृक्षान् and अनेकवर्णान्. ^५ न्योपम्य A B C.

न्योपम्य P ^६ पूर्वाह्न A B C P ^७ पूर्वाह्ने A B C P ^८ रात्र्याः A C.

रात्र्यां B रात्रौ P

वातैर्वायुद्विर्नानागंधपरिवासितैस्ते सत्त्वाः स्पृष्टाः संत एव सुख-
समर्पिता भवन्ति तद्यथापि नाम निरोधसमापन्नो भिक्षुः ॥२१॥

तस्मिंश्चानंद बुद्धक्षेत्रे सर्वशोऽग्निसूर्यचंद्रग्रहनक्षत्रताराह-
पाणां तमोऽंधकारस्य नामधेयप्रज्ञप्तिरपि नास्ति सर्वशो 'रात्रिं
दिवं प्रज्ञप्तिरपि नास्त्यन्धच तथागतत्ववहारात् सर्वशश्वाराम-
परिग्रहसंज्ञा नास्ति ॥२२॥

तस्यां खलु पुनरानंद सुखावत्यां लोकधातौ काले दिव्य-
गंधोदकमेघा अभिप्रवर्षयन्ति' दिव्यानि सर्ववर्णिकानि कुसुमानि
दिव्यानि सप्तरत्नानि दिव्यं चंदनचूर्णं' दिव्याच्छत्रध्वजपताका
अभिप्रवर्षयन्ति । दिव्यानि सर्ववर्णिकानि कुसुमानि दिव्यानि
वितानानि ध्रियन्ते दिव्यानि च्चरत्नानि' सर्वाभरणान्याकाशे'
ध्रियन्ते दिव्यानि वाद्यानि प्रवाद्यन्ते दिव्याश्चाप्सरसो नृत्यन्ति ॥२३॥

तस्मिन्खलु पुनरानंद बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वा उपपन्ना उत्पद्यन्ते
उत्पास्यन्ते' सर्वे ते नियताः सम्यक्त्वे यावन्निर्वाणं' । तत्कस्य
हेतोः । नास्ति तत्र द्वयो राशयोर्ब्यवस्थानं प्रज्ञप्तिर्वा यदिदमनि-
यतस्य वा मिथ्यात्वनियतस्य वा । तदनेनाप्यानंद पर्यायेण सा
लोकधातुः सुखावतीत्युच्यते संक्षिप्तेन न पुनर्विस्तरेण । कल्पो
ऽप्यानंद परिक्षीयेत सुखावत्यां लोकधातौ सुखकारणेषु परि-

^१ रात्रिदिवं P. ^२ अभिप्रवर्षयन्ति P. अभिप्रवर्षयन्ति C. ^३ दिव्यचन्दनचूर्णं A. B.
दिव्यं चन्दनचूर्णं C. P. ^४ च्चरत्नानि A. C. इत्तच्छत्रानि P. ^५ सर्वाभरणान्याकाशे A. C.
सर्वाभरणानि आकाशे B. सर्वाभरणान्याकाशे P. ^६ उत्पत्त्यन्ते left out in B. P. ^७ वाये
A. B. C. वायं P.

कीर्त्यमानेषु न च तेषां सुखकारणानां शक्यं पर्येतमधि-
गन्तुं ॥ २४ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा' अभाषत ।

सर्वेऽपि सत्त्वाः सुखिता भवेयुर् ।

विशुद्धज्ञानाः परमार्थकोविदाः ।

ते कल्पकोटीमथ वापि चोत्तरि ।

सुखावतीवर्णं प्रकाशयेयुः ॥ १ ॥

क्षये कल्पकोटी वजे सुराश्च^२ ।

सुखावतीये न च वर्णसारः^३ ।

क्षयं न गच्छेत्प्रतिभा च तेषां^४ ।

प्रकाशयन्तान तु^५ वर्णं नानां^६ ॥ २ ॥

ये लोकधातू^७ परमायुसादृशां^८ ।

च्छिद्येय भिद्येय रजश्च^९ कुर्यात् ।

^१ मा गाथा A. B मा गाथा C. मा गाथा P

^२ क्षयकल्पकोटीव्रजे सुराश्च A.

क्षयकल्पकोटीव्रजे सुराश्च B. क्षयकल्पकोटीव्रजे सुराश्च C. ये कल्पकोटीव्रजे सुराश्च P. If we want to restore the metre, we might read क्षयं व्रजेकल्पकोटी सुराश्च, though the short o would be irregular; or, allowing still greater metrical license, we might conjecture क्षये कल्पकोटी पद्मसारं च, i. e. 'A kalpakoff may perish and the diamond seat,' using kshaya for kshayet as one syllable, and पद्म as trisyllabic. ^३ सुरः A. C. P. सारः B. Is सारः meant for सारः, i. e. सारः, or is it meant for सारः or जपुः?

^४ See Lal. Vist p 572, l. 10.

^५ तु deest in B.

^६ पर्यै नानां, either पर्यै नानां or perhaps पर्यै नानां.

^७ From परमायु to लोकधातु left out in P

^८ For सादृशां, see Chuders' Pālī Diet

p 411, col. 2, for paramāsuragas, Lal Vist p 171, l. 13

^९ रज्जाश्च A. B. P

रज्जाश्च C

अतो बहू उत्तरि लोकधातु ।
 पूरेत दानं रतनाहि¹ दद्यात् ॥३॥
 नैता कलापि² उपमापि तस्य ।
 पुण्यस्य³ भोती⁴ पृथुलोकधातवः⁵ ।
 ये⁶ लोकधातूय सुखावतीये ।
 श्रुत्वैव नामं भवतीह पुण्यं ॥४॥
 ततो बहू पुण्य⁷ भवेत् तेषां⁸ ।
 ये श्रद्धते⁹ जिनवचनं¹⁰ सप्रज्ञाः ।
 श्रद्धा हि मूलं जगत्स्य प्राप्तये¹¹ ।
 तस्माच्चि¹² श्रुत्वा विचिन्ति¹³ विनोदयेदिति ॥५॥

एवमप्रमेयगुणवर्णानंद सुखावती लोकधातुः¹⁴ ॥२५॥

तस्य खलु पुनरानंद भगवतो¹⁵ ऽमिताभस्य तथागतस्य¹⁶ दशसु
 दिक्ष्वैकैकस्यां दिशि गंगानदीवालुकासमेपु बुद्धक्षेत्रेषु गंगानदी-
 वालुकासमा बुद्धा भगवन्तो नामधेयं परिकीर्तयन्ते वर्णं भाषन्ते

¹ पुरन्दानं रत्नो A पुरं तदानं रत्नो B पूरेतदान न ततो C पूरेतदानं रतनो P
² कलापि A B P कलापि C ; meant for कलापो. ³ पुण्यस्य B , deest in P
⁴ भोती A C भोति B P ⁵ पाठुपः B पाठवेः C ⁶ ये A B C P , one
 expects य or यत् ⁷ पुण्यं C ⁸ भवेत् तेषां A भवेत् तेषां B P भवेत् । तेषां C
 भवेत् ? ⁹ श्रद्धते A श्रद्धते B C P. ¹⁰ जिनवचनं A B जिनवचनं C. जिनवचनं P.
¹¹ न deest in P ¹² तस्माच्चि A. C तस्माच्चि B. तस्माच्चि P ¹³ विचिन्ति A. C. वि B विचि P ¹⁴ वर्णं भाषन्ते A B C
 वर्णं भाषन्ते P. ¹⁵ लोकधातुः A B C ¹⁶ भगवतो left out in A B ¹⁷ तथा-
 गतस्य left out in A B C

यशः प्रकाशयन्ति गुणमुदीरयन्ति । तत्कस्य हेतोः । ये केचित्सत्त्वा-
स्तस्य भगवतोऽमिताभस्य नामधेयं शृण्वन्ति श्रुत्वा चांतश एक-
चिन्तोत्पादमप्यध्याशयेन प्रसादसहगतेन चित्तमुत्पादयन्ति¹ ते सर्वे
ऽवैवर्तिकतायां संत्यनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः ॥ २६ ॥

ये चानन्द केचित्सत्त्वास्तं तथागतं पुनः² सत्कारमनसिकरिष्यन्ति
बहूपरिमितं³ कुशलमूलमवरोपयिष्यन्ति बोधये चित्तं परिणाम्य
तत्र च लोकधातावुपपत्तये प्रणिधास्यन्ति तेषां सोऽमिताभस्तथा-
गतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो मरणकालसमये प्रत्युपस्थिते⁴ऽनेकभिष्णु-
गणपरिवृतः पुरस्कृतः⁵ स्यास्यति । ततश्चे तं भगवंतं दृष्ट्वा प्रसन्न-
चिन्नाश्रुताः संतस्तत्रैव सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यन्ते । यश्चान-
न्दाकांक्षेत⁶ कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा किमित्यहं दृष्ट एव धर्मे
तममिताभं तथागतं⁷ यशयेयमिति तेनानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ
चित्तमुत्पाद्याध्याशयातिशयतया संतत्या तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे चित्तं
संप्रेष्योपपत्तये कुशलमूलानि च⁸ परिणामयित्वाप्यानि ॥ २७ ॥

ये पुनस्तं तथागतं न भूयो मनसिकरिष्यन्ति न च बहूपरि-
मितं कुशलमूलमभीष्टमवरोपयिष्यन्ति⁹ तेषां तादृशेनैव¹⁰ सो
ऽमिताभस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो वर्णसंस्थानारोहपरिणाहेन

¹ From ते to संति left out in C सर्वे ते P ² P adds पुर before सत्कार. Could
it be पुनः पुनः सत्कारं? ³ बहूपरिमितं A बहूपरिमितं B बहूपरिमितं C.
बहूपरिमितं P ⁴ तत्रे B ⁵ One expects पुरतः, see p 14, l 16; p 48, l 2.

⁶ धेतः P. यत् A B C ⁷ तथागत A B C P ⁸ छ सत्त्वाशयत P द्याध्याशयति ।
सत्त्वाशयतः B ⁹ वा A B C ¹⁰ भिद्युम A B, भौद्युम C, P ¹¹ P adds
॥ तत्र च बुद्धक्षेत्रे चित्तं संप्रेषयि (i.e. संप्रेष्य) ¹² तादृशेनैव A तादृशेनैव B C P

भिष्णुसंघपरिवारेण च तादृश एव बुद्धिनिर्मितो मरणकाल-
समये^१ पुरतः स्थास्यति । ते तेनैव तथागतदर्शनप्रसादालंबनेन
समाधिनाप्रमुषितया स्मृत्या च्युतास्तत्रैव बुद्धक्षेत्रे प्रत्याजनि-
ष्यन्ति ॥२८॥

ये पुनरानंद सत्त्वास्तं तथागतं दशचित्तोत्पादात्मनुस्सरिष्यन्ति
स्पृहां च तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे उत्पादयिष्यन्ति गंभीरेषु च धर्मेषु भाष्य-
माणेषु तुष्टिं प्रति लप्स्यन्ते न विपत्स्यन्ते न विषादमापत्स्यन्ते^२ न
संसदनमापत्स्यन्ते^३ इतश्च एकचित्तोत्पादेनापि तं तथागतं मनसि-
करिष्यन्ति स्पृहां चोत्पादयिष्यन्ति तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे तेऽपि स्वप्नांतर-
गता अमिताभं तथागतं द्रक्ष्यन्ति सुखावत्यां लोकधातुवुपपत्स्यन्ते
ऽवैवर्तिकाश्च भविष्यन्त्यनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः ॥२९॥

इमं खल्वानंदार्थवशं संपश्य^४ तथागता दशसु दिक्ष्वप्रमेया-
संख्येयासु लोकधातुषु तस्यामिताभस्य तथागतस्य नामधेयं
परिकीर्तयन्तो वर्षे^५ धीपयन्तः संप्रशंसामभ्युदीरयन्ति । तस्मिन्खलु
पुनरानंद बुद्धक्षेत्रे दशभ्यो दिग्भ्य एकैकस्यां दिशि गंगानदीवा-
लुकासमा बोधिसत्त्वास्तममिताभं तथागतमुपसंक्रमन्ति दर्शनाय
वंदनाय पर्युपासनाय परिप्रणीकरणाय तं च बोधिसत्त्वगणं
तांश्च बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदिशेषान्द्रष्टुं ॥३०॥

^१ बुद्धिं A. बुद्धि B. C. बुद्धा P. The Chinese translation suggests निर्मितपुटं, i.e. Buddha's nirmitakāya. ^२ मरणकाले A. C. मरणकालसमये B. मरणकाले P. ^३ नुस्सरन्ति स्पृहं चिन्तयन्ति A. C. °चिन्तयन्ति B. नुपपत्स्यन्ति स्पृहां च तस्मिं P. ^४ न विपत्स्यन्ते A. C. न विषादमापत्स्यन्ते left out in P. ^५ पश्यं A. B. C. P. ^६ संवर्द्धयं A. B. C. P.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिममेवार्थे^१ भूयस्या मात्रया-
परिदीपयन्निमा गाथा अभाषत ।

यथैव^२ गंगानदीवालिकासमा^३ ।
बुद्धान क्षेचा अमितायुनायकं ॥१॥^४
बहुपुष्पपूटी गृहीत् ।
ते नानावर्णे^५ सुरभी^६ मनोरमां^७ ।
ओकिंरति नरनायकोत्तमं ।
अमितायु^८ नरदेवपूजितं ॥२॥^{१०}
तथ दक्षिणा^{११} पश्चिमोत्तरासु ।
बुद्धान क्षेचा दशतासु यांतकाः ।
यतो यतो आगमि बुद्ध वंदितुं ।
संबोधिसत्त्वा अमितायुनायकं ॥३॥

^१ वेलायामिमा A वेलायामिमा B C वेलायामिमा P ^२ गगता A ^३ कुमा
H, deest in A C P ^४ This is all that remains of what seems to have been the
first verse, consisting of four lines : As the Chinese versions agree in mentioning the
Eastern quarter in the first verse, we may conjecture something like

यथैव गंगानदीवालिकासमा ।
बुद्धान क्षेचा पुरिमा दिशाया ।
यतो यतो आगमि बुद्ध वंदितुं ।
संबोधिसत्त्वा अमितायुनायकं ॥१॥

The general outline of the metro is + - 0 | - - | 0 0 - | 0 - 0 (-) ^८ छं B P
^६ भि B P. ^७ मायु P ^८ उकिं^९, but see verse 4 ^९ अमित चायु A H
अमितनितायु C ^{१०} Here the metro seems very imperfect, and cannot be restored by
a comparison of verse 4 : Possibly a shorter metro than that of verse 1 may have been
intended ^{११} छ A B C न P ^{१२} छ A B P. ^{१३} संबो A. B P

॥ सुखावतीव्यूहः ॥

बहुगंधपूटी^१ गृहीत्वा ।
 नानावर्णै^२ सुरभी^३ मनोरमां ।
 श्लोकिरन्ति नरनायकोत्तमं ।
 अमितायु नरदेवपूजितं ॥४॥
 पूजित्व^४ वा ते बहुबोधिसत्त्वा ।
 वंदित्वा पादाममितप्रभस्य ।
 प्रदक्षिणीकृत्य वदन्ति चैवं ।
 अहोऽद्भुतं शोभति बुद्धक्षेत्रं ॥५॥
 ते पुष्पपूटीहि पुनोकिरन्ति ।
 उदयचित्ता अतुलाय प्रीतिये ।
 कामं प्रभाषन्ति पुरस्तनायके^५ ।
 अस्मापि क्षेत्रं^६ सिय एवहूपं^७ ॥६॥
 ये पुष्पपूटा इति क्षिप्रं तत्र ।
 छत्रतया संस्थिहि योजनाशतं ।
 स्वलंकृतं शोभति चित्रगतो^८ ॥
 द्यादते बुद्धस्य समंतकार्यं ॥७॥
 ते बोधिसत्त्वा तथ सत्करित्वा ।
 कथं करोन्ती इति नुष्ट तत्र ।

^१ टी P

^२ हि P

^३ नापटी A

^४ भि A B P

^५ द्रो P

^६ त्वा A B C P

^७ From येके to स्वल left out in P

^८ च A, B C P

^९ सिपेररूप A, deest in P सि एपरूप B सिम एपरूप C

^{१०} च A B C P

^{११} ति चित्रगतो A ति चित्रगतो B ति विचित्रगतो P ति चित्रगतो C The letters are not quite clear, we expect चित्र येव, or जोभति चित्रकेतो

॥ सुखावतीव्यूहः ॥

सुलब्ध लाभाः खलु तेहि सत्त्वैः ।
 येही श्रुतं नाम नरोत्तमस्य ॥६॥
 अस्मेहि^१ पी^२ लाभ सुलब्धपूर्वा ।
 यदा गतास्य^३ इम बुद्धक्षेत्रं ।
 पश्याथ स्वप्नोपम मैत्र कीदृशं ।
 यत्कल्पितं कल्पसहस्रशास्तुः^४ ॥७॥
 पश्याथ बुद्धा वर^५ पुण्यराशिः ।
 परिवृतो^६ शोभति वोधिसत्त्वैः ।
 अमिताभस्य आभा^७ अमिता च तेजा ।
 अमितं च आयूरमितश्च संघः ॥९०॥
 स्मितं^{१०} करोती अमितायुनाथः ।
 षट्त्रिंशत्कोटीनयुतान अर्चिवां^{११} ।
 ये निश्चरित्वा मुखमंडलातः ।
 स्फुरन्ति क्षेत्राणि सहस्रकोटीः^{१२} ॥९१॥
 ताः सर्वसूरीः^{१३} पुनरेत्य तत्र ।
 मूर्धे^{१४} च अस्तं गमि नायकस्य ।

^१ ही B ^२ पि P ^३ गता सा? ^४ य क A C ये क B ^५ शास्तु A
 शास्तुना C. P ^६ बल A B ^७ परिव्रता P. scan परीवृतो. ^८ Scan
 ७-७-७ | --. ^९ चायूर. Long and short u are difficult to distinguish; the
 metre requires long u ^{१०} खलितं A H खलितं C. खलित P ^{११} शत H
^{१२} वां A B C वा P ^{१३} टी: P त्व: B टी C, deest in A ^{१४} सूरी: A C. P.
 सुरा: B. ^{१५} मूर्धे A B हें C इ P.

॥ सुखावतीव्यूहः ॥

देवा मनुष्या जनयन्ति प्रीतिं ।
 अर्चिस्तदा अस्यमिदां^१ विदित्वा ॥ १२ ॥
 उत्तिष्ठते बुद्धसुती महायशा ।
 - नाथ सो हि अवलोकितेश्वरः ।
 को हेतुरथ भगवं कः प्रत्ययो ।
 येन स्मितं कुर्वसि लोकनाथ ॥ १३ ॥
 तं व्याकरोही यत्र सोऽर्थकोविदो ।
 हितानुकंपी बहुसञ्चमोचकः ।
 श्रुत्वेति^२ वाचं परमां मनोरमां ।
 उदयचित्ता भविष्यन्ति सत्त्वाः ॥ १४ ॥
 ये बोधिसत्त्वा बहुलोकधातुतः^३ ।
 सुखावतीं प्रस्थित बुद्धपश्यतां ।
 ते श्रुत्वा प्रीतिं विपुलां जनेत्वा ।
 क्षिप्रमिमं श्लेष विलोकयेयुः ॥ १५ ॥
 आगत्य च^४ श्लेषमिदं उदारं ।
 ऋद्धीवलं प्राप्नुयि^५ क्षिप्रमेव ।
 दिव्यं च चक्षुस्तथ श्रोत्र दिव्यं ।
 जातिस्मराः पारमिकोविदाश्च^६ ॥ १६ ॥

^१ अर्चिस्त A. B. C. अस्त P. ^२ स्त P. ^३ छ P. ^४ श्रुत्वाति A. P.
 श्रुत्वेति B. श्रुत्वा C. ^५ प्राप्नुयिः A. B. C. प्राप्नुयः P. ^६ Both च before श्लेष and
 दं must be scanned long. ^७ यति P. ^८ परममिदिदाथ A. परमात्मविदाथ ॥
 परममितिदिदाथ C. परमतकोविदाथ P.

अमितायु बुद्धस्तद व्याकरोति ।
 ममं ह्ययं प्रणिधि बभूव^१ पूर्वं ।
 कथं पि सत्त्वा श्रुणियानि नाम ।
 ब्रजेयु क्षेचं मम नित्यमेव ॥ १७ ॥
 स मे ह्ययं प्रणिधि 'प्रपूर्णं शोभना ।
 सत्त्वाश्च एभि बहुलोकधातुतः ।
 ज्ञागत्य क्षिप्रं मम अंतिकस्मिं ।
 अवैवर्तिका^२ भोतिह एकजातिया ॥ १८ ॥
 तस्माद्य इच्छतिह बोधिसत्त्वः ।
 ममापि क्षेचं सिय एवरूपं ।
 अहं पि सत्त्वान्वहु मोचयेयं ।
 नामेन^३ घोषेण य^४ दर्शनेन ॥ १९ ॥
 स^५ शीघ्रंशीघ्रं त्वरमारुरूपः ।
 सुखावतीं गच्छतु लोकधातु ।
 गत्वा च पूर्वममितप्रभस्य ।
 पूजेतु बुद्धान सहस्रकोटीः ॥ २० ॥
 बुद्धान कोटी बहु पूजयित्वा ।
 ऋद्धीबलेन बहु क्षेच गत्वा ।

^१ च भूयि A. C. P. पभूय B. ^२ परि A. B. C. ^३ अवैवर्तिका A. B. C. P.,
 scanned as ७७-७-७-७, ^४ नामे B ^५ त्वय A. B. C. ^६ अ deat in B.
^७ शीघ्रं च A ॥

कृत्वान पूजां सुगतान¹ संतिके ।

भक्त्या गर्भिष्यन्ति सुखावती त इति ॥ २१ ॥ ३१ ॥

तस्य खलु पुनरानंदामितायुषस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्सं-
वृद्धस्य वीधिवृक्षः । स दश योजनशतान्युच्चैस्वेनाष्टौ योजनश-
तान्यभिप्रलंबितशाखापत्तपलाशः पंचयोजनशतमूलारोहपरि-
णाहः सदापन्नः सदापुष्पः सदाफलो नानावर्णोऽनेकशतसहस्र-
वर्णो नानापत्तो² नानापुष्पो नानाफलो नानाविचित्रभूषण-
समलंकृतश्चंद्रभासमणिरत्नपरिस्फुटः शक्राभिलयमणिरत्नवि-
चित्रितश्चिंतामणिरत्नाकीर्णः सागरवरमणिरत्नसुविचित्रितो
दिव्यसमतिक्रांतः स्वर्णसूत्राभिप्रलंबितो रूचकहाररत्नहारवत्स-
हारकटकहारलोहितमुक्ताहारनीलमुक्ताहारसिंहलतामेखलाक-
लापरत्नसूत्रसर्वरत्नवस्तुशताभिविचित्रितः स्वर्णजालमुक्ताजा-
लसर्वरत्नजालकिंकिणीजालततो³ मकरस्वस्तिकतंद्यावर्तचंद्र-
समलंकृतः किंकिणीमणिजालसौवर्णसर्वरत्नालंकारविभूषितो
यथाशयसञ्चविज्ञप्तिसमलंकृतश्च ॥ तस्य खलु पुनरानंद वीधि-
वृक्षस्य वातसमीरितस्य यः शब्दो घोषो निश्चरति सोऽपरिमा-
णोऽल्लोकधातून्विज्ञापयति । तत्रानंद येषां सञ्चानां स वीधिवृक्षः
श्रोत्रावभासमागच्छति तेषां श्रोत्ररोगो न प्रतिकंक्षितथ्यो

¹ तार A B P

² ग्रम A B ग्रमे C

रमे P

³ नानापत्तो deest in C

⁴ पत्रवत्सार C द्वाहारापत्तहार deest in P

⁵ नीलमुक्ताहार P

⁶ पत्त deest

⁷ जाल तत । A C जाल ॥ तत B जाल च तत P

⁸ नंद्यावर्तचंद्र P

⁹ पत्त deest in C

यावद्बोधिपर्यंतं । येषामप्रमेयासंख्येयाचिंत्यातुल्यामाथापरिमा-
णानभिलाषानां सत्त्वानां स बोधिवृक्षश्चक्षुष आभासमागच्छति
तेषां चक्षूरोगो न प्रतिकांक्षितव्यो यावद्बोधिपर्यंतं । ये खलु
पुनरानंद सत्त्वास्ततो बोधिवृक्षाद्रंधं जिघ्रंति तेषां यावद्बोधिपर्यंतं
न जातु घ्राणरोगः प्रतिकांक्षितव्यः । ये सत्त्वास्ततो बोधिवृक्षान्फ-
लान्यांस्वादयंति तेषां यावद्बोधिपर्यंतं न जातु जिह्वारोगः प्रति-
कांक्षितव्यः । ये सत्त्वास्तस्य बोधिवृक्षस्याभया स्फुटा भवंति तेषां
यावद्बोधिपर्यंतं न जातु कायरोगः प्रतिकांक्षितव्यः । ये च^१ खलु
पुनरानंद सत्त्वास्तं बोधिवृक्षं धर्मतो निध्यायंति तेषां तत
उपादाय यावद्बोधिपर्यंतं न जातु चित्तविशेषः प्रतिकांक्षितव्यः ।
सर्वे च ते सत्त्वाः सहदर्शनात्तस्य बोधिवृक्षस्याविवर्तिकाः संतिष्ठन्ते
यदुतानुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः । तिस्रश्च क्षांतीः प्रतिलभन्ते यदिदं
घोषानुगामनुलोमिकीमनुत्पत्तिकधर्मक्षांतिं च तस्यैवामितायु-
षस्तथागतस्य पूर्वप्रणिधानाधिष्ठानेन पूर्वजिनकृताधिकारतया
पूर्वप्रणिधानपरिचर्यया च सुसमापया सुभाषितयानूनाविक-
लतया ॥ ३२ ॥

तत्रैव खलु पुनरानंद ये बोधिसत्त्वाः प्रत्याजाताः प्रत्याजायन्ते
प्रत्याजनिष्यन्ते वा सर्वे त एकजातिप्रतिबद्धास्तत्र एवानुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यन्ते स्थापयित्वा प्रणिधानवशं^२ ये ते

^१ बोधिपुत्रफलान्या P. ^२ च B. ^३ येषानुशामनुलो A. B C घोषानुमा चनुमो P.

^४ वशं A B C यथेन P विशेषण? see p 15, 19.

बोधिसत्त्वा महासिंहनादनादिन उदारसंनहंसंनडाः सर्वसत्त्व-
परिनिर्वाणाभियुक्ताश्च ॥३३॥

तस्मिन्बलु पुनरानंद बुद्धक्षेत्रे ये श्रावकास्ते व्यामप्रभा ये
बोधिसत्त्वास्ते योजनकोटीशतसहस्रप्रभाः स्थापयित्वा द्वौ बोधि-
सत्त्वौ ययोः^१ प्रभया सा लोकधातुः सततसमितं नित्यावभास-
स्फुटा ॥ अथ खत्वायुष्मानानंदो भगवंतमेतदवोचत् । किंतामधेयौ
भगवंस्तौ बोधिसत्त्वौ महासत्त्वौ । भगवानाह । एकस्तयोरानंदा-
वलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो द्वितीयो महास्यामप्राप्तो
नाम । इत एव चानंद बुद्धक्षेत्राद्भ्युत्वा तौ तत्रोपपन्नौ ॥३४॥

तत्र चानंद बुद्धक्षेत्रे ये बोधिसत्त्वाः प्रत्याजाताः सर्वे ते
द्वात्रिंशन्महापुरुषवलक्षणसमन्वागताः परिपूर्णगात्रा ध्यानाभि-
ज्ञाकोविदाः प्रज्ञाप्रभेदकुशलास्तीक्ष्णेंद्रियाः सुसंवृतेन्द्रिया आज्ञा-
तावोन्द्रिया^२ अदीना^३ वलेंद्रियाः प्रतिलंभक्षांतिका अनंतापर्यंत-
गुणाः ॥३५॥

तस्मिन्बलु पुनरानंद बुद्धक्षेत्रे ये बोधिसत्त्वाः प्रत्याजाताः
सर्वे तेऽचिरहिता^४ बुद्धदर्शनेनाविनिपातधर्माणो यावद्बोधिपर्यंतं
सर्वे ते तत^५ उपादाय न^६ जातु जातिस्मरा भविष्यन्ति स्थापयित्वा
तथारूपेषु कल्पसंक्षीभेषु ये पूर्वस्थानप्रणिहिताः पंचसु कपायेषु^७

^१ नार्दं C.

^२ संनह P संहार A. B. C.

^३ ययाः A. C. यया B. P.

^४ अश्रुतपरिद्विष्टः A. C. अश्रुतपरिद्विष्टः B. अश्रुतपरिद्विष्टः C. See Childers, s. v.

Indryam. ^५ चादीना A. C. चादीना B. चादीना P. ^६ अविनिपत्तनीय वि A. B. C.

अविपत्तनीयं वि P.; deest in p. ^७ तत्र A. B. तत्र P. ^८ त्र A. B. C. P.

^९ For the paśākaśāhya, see the small Sukhāvatyūha, § 19.

वर्तमानेषु यदा बुद्धानां भगवतां लोके प्रादुर्भावो भवति ।
तद्यथापि नाम ममैतर्हि ॥३६॥

तस्मिन्सत्तु पुनरानन्द बुद्धक्षेत्रे ये बोधिसत्त्वाः^१ प्रत्याजाताः
सर्वे त एकपुरोभक्तेनान्याल्लोकधातून्गत्वानेकानि बुद्धकोटीनियु-
तशतसहस्राण्युपतिष्ठन्ति यावदाकांक्षन्ति बुद्धानुभावेन । ते यथा-
यथा चित्तमुत्पादयन्ति एवमेवंरूपैः^२ पुष्पधूपदीपगंधमाल्यवि-
लेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकावैजयन्तीतूर्यसंगीतिवाद्यैः पूजां
कुर्याम इति तेषां सहचित्तोत्पादात्तथाकारुपाणि च सर्वपूजाविधा-
नानि पाणौ प्रादुर्भवन्ति । ते तैः पुष्पैर्यावद्वाद्यैस्तेषु बुद्धेषु भगवत्सु
पूजां कुर्वन्तो बहूपरिमाणसंख्येयं^३ कुशलमुपचिन्वन्ति । 'सचेत्पु-
नराकांक्षत्येवंरूपाः पुष्पपूटाः पाणौ प्रादुर्भवन्ति' तेषां सह-
चित्तोत्पादान्नानावर्णां अनेकवर्णां नानागंधा दिव्याः पुष्पपूटाः
पाणौ प्रादुर्भवन्ति । तैस्तथारूपैः पुष्पपूटैस्तान्बुद्धान्भगवतो
ऽवकिरन्त्यभ्यवकिरन्त्यभिप्रकिरन्ति । तेषां च यः सर्वपरीतः पुष्प-
पूट उत्सृष्टः स दशयोजनंविस्तरं पुष्पच्छत्रं प्रादुर्भवत्युपयंतरीक्षे
द्वितीये चानूत्सृष्टे न प्रथमो धरण्यां प्रपतति । संति तत्र पुष्पपूटा
य उत्सृष्टाः संतो विंशतियोजनविस्ताराणि पुष्पच्छत्राण्युपयंत-
रीक्षे प्रादुर्भवन्ति । संति विंशत्वारिंशत्पंचाशद्योजनविस्ताराणि

^१ सत्त्वाः A B C बोधिसत्त्वाः P

^२ एवमेवंरूपैः A एवमेव रूपैः B C P

^३ यत् A C P, deest in B

^४ From मध्ये to प्रादुर्भवन्ति । left out in B

^५ भवन्ति A

भवन्ति C भवन्ति P

^६ सभ्यवकिरन्ति C

^७ सप्तयोजन A C शतयोजन B

दशयोजन P

सन्ति यावद्योजनशतसहस्रविस्ताराणि पुष्पच्छत्राण्युपर्यन्तरीक्षे
 प्रादुर्भवन्ति । तत्र य उदारं प्रीतिप्रामोद्यं संजनयन्ति उदारं च
 चित्तोद्दित्यं प्रतिलभन्ते ते बहूपरिमितमसंख्येयं कुशलमूलम-
 वरोष्य बहूनि च बुद्धकोटीनियुतशतसहस्राण्युपस्थायैकपूर्वाह्नेन
 पुनरपि सुखावत्यां लोकधातौ प्रतिष्ठन्ते तस्यैवामितायुषस्तथाग-
 तस्य पूर्वप्रणिधानाधिष्ठानपरिग्रहेण पूर्वदत्तधर्मश्रवणेन पूर्वजि-
 नावरोपितकुशलमूलतया पूर्वप्रणिधानसमृद्धिपरिपूर्यात्मभूतया
 सुविभक्तभावितया^१ ॥३७॥

तस्मिन्खलु पुनरानन्द बुद्धक्षेत्रे ये सत्त्वाः प्रत्याजाताः सर्वे ते
 सर्वज्ञतासहगतामेव धर्मकथां कथयन्ति । न च तत्र बुद्धक्षेत्रे
 सत्त्वानां काचित्परियहसंज्ञास्ति ते सर्वे च तद्बुद्धक्षेत्रमनुचक्रमाणा
 अनुविचरन्तो न रतिं नारतिमुत्पादयन्ति प्रक्रामन्तश्चानपेक्षा न च
 प्रक्रामन्ति सापेक्षाः^२ । सर्वसत्त्वेपामेव चित्तं नास्ति ॥ तत्र खलु
 पुनरानन्द सुखावत्यां लोकधातौ ये सत्त्वाः प्रत्याजाता नास्ति तेषा-
 मन्यतमकसंज्ञा नास्ति स्वकसंज्ञा नास्त्यंसमसंज्ञा नास्ति विग्रहो
 नास्ति विवादो नास्ति विरोधः । समचित्ता^३ मैत्रचित्ता मृदुचित्ताः
 क्षिग्धचित्ताः कर्मण्यचित्ताः प्रसन्नचित्ताः^४ स्थिरचित्ता विनीव-

^१ From अधिष्ठान to धाम left out in B

^२ धिग्रपरि A धिग्रानाधिग्रपरि C. धिग्रानां

धिग्रतर्पाल I^१ ^२ सुविभक्त्या भावितया A सुविभक्त्या भावितया B C. सुविभक्त्या भावितया I.

^३ मे मयं च तदाहुः A. मे मयं च ते यापत् बुद्ध B मे मयं च तदाहुः C सर्वत्र तदाहुः I.

^४ प्रका^५ A B C. I ^६ नो B. ^७ न च प्रकाशति न भाषिताः A B पन्ति C.;

deest in P. ^८ नास्ति नास्ति A नास्ति B P नास्ति न्नि C ^९ In Chinese,

'possessed of the thought of equality' ^{१०} प्रसन्नचित्ताः deest in A B

रणचिन्ता अष्टुभितचिन्ता अलुडितचिन्ताः प्रज्ञापारमिताचर्या-
 चरणचिन्ताश्चिन्ताधारबुद्धिप्रविष्टाः सागरसमाः प्रज्ञया^१ मेरुसमा
 बुद्धानेकगुणसंनिचया बोध्यंगसंगीत्या विक्रीडिता बुद्धसंगीत्य-
 भियुक्ता मांसचक्षुः प्रविचिन्वन्ति दिव्यं चक्षुरभिनिर्हरन्ति प्रज्ञा-
 चक्षुर्गतिंगता धर्मचक्षुःपारगता^२ बुद्धचक्षुर्निष्पादयन्ती दर्शयन्ती
 द्योतयन्ती विस्तरेण प्रकाशयन्तीऽसंगज्ञानमभिनिर्हरन्ति । चैधातु-
 कसमतायामभियुक्ता दांतचिन्ताः शांतचिन्ताः सर्वधर्मधातूपल-
 धिसमन्वागताः समुदयनिरुक्तिकुशला धर्मनिरुक्तिसमन्वागता
 हाराहारकुशला नयानयकुशलाः स्थानकुशला लोकिकीषु
 कथास्वनपेक्षा विहरन्ति लोकोत्तराभिः कथाभिः सारं प्रत्ययन्ति ।
 सर्वधर्मपर्यैकिकुशलाः सर्वधर्मप्रकृतिव्युपशमज्ञानविहारिणोऽनु-
 पलंभगोचरा निष्किंचना निरुपादाना निश्चिन्ता निरुपधयो
 ऽनुपादाय सुविमुक्ता अनंगणा^३ अपर्यस्थायिनोऽभिज्ञास्वमूल-
 स्थायिनोऽसंगाचारिका अनवलीना गंभीरेषु धर्मेषुभियुक्ता न
 संसीदन्ति दुरनुबोधबुद्धज्ञानप्रवेशोद्गता एकायनमार्गानुप्राप्ता
 निर्विचिकित्सास्तीर्णकथंकथा अपरप्रत्ययज्ञाना अनधिमानिनः ।
 सुमेरुसमा^४ ज्ञानाभ्युद्गताः । सागरसमा बुद्ध्यष्टोभ्याः^५ । चंद्रसूर्यप्र-
 भातिक्रान्ताः प्रज्ञाभया पांडरसुगुक्कगुडशुभचिन्ततया च । उत्तम-

^१ प्रज्ञया B ^२ परांगता A B C परगताः P. ^३ ये A H C. P. ^४ नु
 deest in A. B. ^५ असंगना P ^६ शो A. B C ख P. ^७ For comparisons
 of the same kind, see Lal. Vist p. 550. ^८ बुद्धाष्टोभ्याः A बुद्धाष्टोभ्याः B. बुद्धा-
 षोभ्यः C बुद्ध्याष्टोभ्याः P

हेमवर्णसदृशः अंबासनिर्भासतया च । वसुंधरासदृशः सर्वसञ्च-
 शुभाशुभक्षमणतया । अप्सदृशः^१ सर्वक्लेशमूलनिधावनप्रवाहण-
 तया च । अग्निराजसदृशः सर्वधर्ममन्यनांक्लेशनिर्दहनतया ।
 वायुसदृशः सर्वलोकसंजनतया । आकाशसदृशः सर्वधर्मनैर्वे-
 धिकतया सर्वशो निष्किंचनतया च । पद्मसदृशः सर्वलोकानु-
 पलिप्ततया । कालानुसारिमहामेघसदृशः धर्माभिर्गर्जनतया ।
 महावृष्टिसदृशः धर्मसलिलाभिर्प्रवर्षणतया । ऋषभसदृशः महा-
 गणाभिभवनतया । महानागसदृशः परमसुदांतचिह्नतया । भद्रा-
 श्वाजानेयसदृशः सुविनीततया । सिंहमृगराजसदृशः विक्रमवै-
 शारद्यासंचस्ततया । न्यग्रोधद्रुमराजसदृशः सर्वसञ्चपरिचाणतया ।
 पर्वतराजसदृशः सर्वपरप्रवाद्यकंपनतया । गगणसदृशः अपरि-
 माणमैत्रीप्रभावनतया । महाब्रह्मसमाः सर्वकुशलमूलधर्माधि-
 पत्यपूर्वगमतया । पश्चिमसदृशः असंनिचयस्थानतया । गरुडद्वि-
 जराजसदृशः सर्वपरप्रवादिविध्वंसनतया । उदुंबरपुष्पसदृशः
 दुर्लभांप्रत्यर्थितया नागवत्सुसमाहिता अविक्षिप्तांजिह्वेंद्रियतया ।
 विनिश्चयकुशलाः छातिसौरभ्यबहुला अनीषुंकाः परसंपत्त्य-
 प्राप्नन्तया विगारदा धर्मकथास्वतृप्ता धर्मपर्येष्ट्या^{१०} चैहूर्यसदृशः

^१ वा deest in all MSS

^२ निर्भोत deest in I

^३ तया सुमदृशा A B C P

Fahghavarman's Chinese translation shows that he must have read अप्सदृशा ^४ भय

ना A B I भय C

^५ कामज्ज A B C कामला I

^६ नैवे A B C

नैव P

^७ शो P Should it be दुर्लभतया । प्रत्यर्थित ?

^८ वा deest in all

MSS

^९ अविधिमा वा A B C मुविधिमा वा I

^{१०} संस्था A संशा B

पस्था C संस्था P

शीलेन रत्नाकराः¹ श्रुतेन मंजुस्वरा महाधर्मदुंदुभिनिघोषिण
महाधर्मभेरीं पराभंतो महाधर्मशंखमापूरयंतो महाधर्मध्वज-
सुच्छ्रापयंतो धर्मोल्कां प्रज्वालयंतः प्रज्ञाविलोकिनोऽसंमूढा
निर्दोषाः शान्तखिलाः शुद्धा निरामगंधा अलुब्धाः संविभागरता
मुक्तत्यागाः प्रसृतपाणयो दानसंविभागरता धर्माभिषाभ्यां दाने
ऽमत्सरिणोऽसंसृष्टा उच्चस्तमानसा² विरक्ता धीरा धीरिया धृति-
मंतो ह्रीमंतः सुव्यूढसत्त्वा निर्गोढाः³ प्राप्ताभिज्ञाः सुरताः सुख-
संवासा अर्थकरा लोकप्रद्योता नापदागंतुं⁴ धीरा रागं तमः⁵
प्रनेकस्वष्टाः शोकापगता निर्मला निमेषप्रहीणा विक्रीडिताभिज्ञा
हेतुवलिकाः प्रणिधानबलिका अजिह्वा अकुटिला एते लक्ष-
कोटीनियुतशतसहस्रावरोपितकुशलमूला उत्पाटितमानशल्या
अपगतरागद्वेषमोहाः शुद्धाः शुद्धाधिमुक्ता जिनबलप्रशस्ता लो-
कपंडिता उच्चप्रज्ञानसमुदागता⁶ जिनमुताश्चित्तोच्चिल्यसमन्वागताः
भूरा दृढा⁷ अममा अखिला अतुला अरजस्काः⁸ सहिता उदारा
ऋषभा ह्रीमंतो धृतिमंतः स्मृतिमंतो मतिमंतो⁹ गतिमंतः
प्रज्ञाशस्त्रप्रहरणा पुण्यवंतो द्युतिमंतो व्यपगतखिला मलप्र-
हीणाः स्मृतियुक्ताः शान्तज्ञानालंभाः। ईदृशा आनंद तस्मिन्बुद्ध-

¹ श्रीकरा: added in B after रत्नाकराः. ² धर्म P ³ उच्चस्तमानसा: P. अनुत्त-
स्तमानसा: ? ⁴ निर्गोढा A. निर्दोढा B. निर्गोढा: C. निर्गोढा: P. ⁵ गंतुं A. B.
गंतुं C. P. ⁶ धीरापारंगतम: A. B. धीरापारंगत: C. धीरापारंगत P ⁷ शोको A. B. C.
सक P. The whole of this sentence is unintelligible ⁸ प A. C. P. ए B ⁹ From
धिन to गता: left out in P ¹⁰ दृढा deest in P ¹¹ अरजस्का: A. B. C. अरज-
सका: P. ¹² मतिमंतो deest in C

द्येचे सञ्चाः संक्षिप्तेन च^१ । विस्तरेण पुनः सचेत्कल्पकोटीनि-
युतशतसहस्रस्थितिकेनाथायुष्प्रमाणेन तथागता निर्दिश्येरन्नैव
शक्यं तेषां सत्पुरुषाणां गुणपर्येतमधिगंतुं । न च तथागतस्य
वैशारद्योपच्छेदो भवेत् । तत्कस्य हेतोः । उभयमध्येवानंदाचिंत्य-
मतुल्यं यदिदं तेषां बोधिसञ्चानां गुणास्तथागतस्य चानुत्तरं^२
प्रज्ञाप्रतिभानं ॥३८॥^३

अपि चानंद उत्तिष्ठ पश्चान्मुखीभूत्वा पुष्पावकीर्णोजलीं
प्रगृह्य प्रणिपत^४ । एषा^५ सा दिग्यत्र स भगवानमिताभस्तथागती
ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति धियते यापयति धर्मं च देशयति विरजो
विगुहं मस्य तन्नामधेयमनावरणं दशदिशि लोके विघुष्टमेकै-
कस्यां दिशि गंगानदीवालुकासमा बुद्धा भगवन्तो वर्णयन्ति
स्तुयन्ति प्रशंसन्त्यंसकृदसकृदसंगवाचाप्रतिवाक्याः ॥ 'एवमुक्त
आयुष्मानानंदो भगवंतमेतदवोचत् । इच्छाम्यहं भगवंस्तममि-
ताभममितप्रभममितायुषं तथागतमर्हंतं सम्यक्संबुद्धं द्रष्टुं तांश्च
बोधिसञ्चान्महासञ्चान्वहुबुद्धकोटीनियुतशतसहस्रावरोपितकुश-
लमूलान् । समनंतरभाषितायुष्मतानंदेनेयं वाक् अथ तावदेव
सोऽमिताभस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः स्वपाणितलात्तथा रूपं
रश्मिं प्रामुंचद्यदिदं कीटीनियुतशतसहस्रतमं बुद्धदोषं महता-

^१ B D I A C P

^२ प्रणम्य P

^३ Here the three earliest Chinese trans-

lations insert ten long sections, while the two later Chinese translations follow the Sanskrit

text ^४ परमं A. B. C. परम P.

^५ एषा A. B. C

^६ असकृदसकृदसंग

वाचोप्रतिवाक्याः A. B. असकृदसंगं C असकृदं संगं वाक्याः । P

^७ एषमुक्ते धामु-

षानानन्दो A B C. एषमुक्ते आयुष्मानानन्दो ॥

^८ भममितप्रभममिता left out in P.

वभासेन स्फुटमभूत् ॥ तेन खलु पुनः^२ समयेन सर्वत्र कीटीशत-
सहस्रबुद्धक्षेत्राणां ये केचित्कालपर्वता वा^३ रत्नपर्वता वा मेरु-
महामेरुमुचिलिंदमहामुचिलिंदचक्रवाडमहाचक्रवाडा वा^४ चि-
तयो^५ वा स्तंभा वा वृक्षगहनोद्यानविमानानि दिव्यमनुष्यकाणि
तानि सर्वाणि तस्य^६ तथागतस्य तथा प्रभयाभिनिर्भिन्नान्यभू-
वन्समभिभूतानि ॥ तद्यथापि नाम पुरुषो ध्याममात्रकेऽन्वितो
द्वितीयं पुरुषं प्रत्यवेक्षेदादित्येऽभ्युन्नत एवमेवास्मिन्बुद्धक्षेत्रे भिक्षु-
भिक्षुण्युपासकोपासिकांदेवनागयक्षराक्षसैर्गंधर्वासुरगण्डकिंनर-
महीरगमनुष्यामनुष्याश्च तस्यां वेलायामद्राक्षुस्तममिताभं तथा-
गतमर्हंतं सम्यक्संबुद्ध सुमेरुमिव पर्वतराजं सर्वक्षेत्राभ्युन्नतं सर्वा
दिशोऽभिभूय भासमानं तपंतं विरोचमानं विभाजमानं तं च
महांतं बोधिसत्त्वगणं तं च भिक्षुसंघं यदिदं बुद्धानुभावेन तस्याः
प्रभायाः परिशुद्धत्वात् ॥ तद्यथेयं महापृथिव्येकोदकजाता भवेत्तत्र
न वृक्षा न पर्वता^७ न द्वीपा न नृणामुल्मीपंधिवनस्पतयो न
नदीस्वर्भ्रमपाताः प्रज्ञापयेरन् अन्यत्रैकार्णवीभूता महापृथिव्येका
स्यात् एवमेव तस्मिन्बुद्धक्षेत्रे नास्त्यन्यत्किंचिल्लिंगं वा निमित्तं
वान्यत्रैव ध्यामप्रभाः श्रावकास्ते च योजनकीटीशतसहस्रप्रभा

^१ From वभासेन to रत्नपर्वता and महामेरु left out in P ^२ पुन A B जयि C
^३ वा deest in C ^४ वा deest in P ^५ चित्तयो A C P पित्तयो B ^६ तस्य
deest in B ^७ छ deest in A B C ^८ भिक्षु deest in C ^९ सिक्का P
^{१०} राक्षस deest in C P ^{११} From यो श्लोदय to भूतमहारूपि left out in B ^{१२} ता
deest in A B ^{१३} गुल्मो in all MSS ^{१४} खत्र P खत्र A B B खत्र or शत्र ?
^{१५} काटी deest in P ^{१६} कीटी P

बोधिसत्त्वाः । स च भगवानमिताभस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं
 च श्रावकगणं तं च^१ बोधिसत्त्वगणमभिभूय सर्वा दिशः प्रभा-
 सयन्संदृश्यते । तेन खल्वपि^२ समयेन तस्यां सुखावत्यां लोकधातौ
 बोधिसत्त्वाः श्रावकदेवमनुष्याश्च सर्वे त इमां सहालोकधातुं
 शाक्यमुनिं च तथागतमर्हंतं सम्यक्संबुद्धमर्हता भिक्षुसंघेन परि-
 वृतं पश्यन्ति स्म धर्मे देशयन्तं^३ ॥३९॥

तच्च खलु भगवानजितं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमामंत्रयते स्म ।
 पश्यसि त्वमजितामुष्मिन्बुद्धक्षेत्रे गुणालंकारव्यूहसंपदं । उपरि-
 ष्टाच्चांतरीक्ष^४ श्रारामरमणीयान्युद्यानरमणीयानि नदीपुष्करि-
 खीरमणीयानि नानारत्नपद्मोत्पलकुमुदपुंडुरीकाकीर्णानि । अध-
 स्ताच्च धरणीतलमुपादाय यावदकनिष्ठभवनात्तगणतलं^५ पुष्पा-
 भिकीर्णं पुष्पावलिसमुपशोभितं^६ नानारत्नस्तं वपंक्तिपरिस्फुटं
 तथागताभिनिर्मितं नानाद्विजसंघनिषेवितं । अजितो बोधिसत्त्व^७
 आह । पश्यामि भगवन् । भगवानाह । पश्यसि पुनस्त्वमजितं^{१०}
 एतानमरान्द्विजसंघान्सर्वंबुद्धक्षेत्रं बुद्धस्वरेणाभिविज्ञापयन्तं येनैते
^{११}बोधिसत्त्वा नित्यमविरहिता बुद्धानुस्मृत्या । ^{१२}अजित आह ।

^१ च B. ^२ खल्व A C खल्वच B खल्वपि P. ^३ देशयन्तं P ^४ ये A. B. C.;
 deest in P ^५ शीरमणीया deest in P ^६ त्रं A B C ^७ पुष्पवतीसमुपशोभितं
 A B C. पुष्पापरिसमुपशोभितं P ^८ निर्हित A B C. निर्मितं P ^९ अजितो
 बोधिसत्त्व deest in P ^{१०} पश्यसि पुनस्त्वमजितं deest in A B C ^{११} एतानमरा-
 न्द्विजसंघा सर्वंबुद्धक्षेत्रं बुद्धस्वरेणाभिविज्ञापयन्तं A एतानमरान्द्विजसंघान् सर्वंबुद्धक्षेत्रान्
 बुद्धस्वरा^० B एतानमरान्द्विजसंघा सर्वंबुद्धक्षेत्रे बुद्धस्वरा^० C. एता अजितरमद्विजसंघा
 सर्वंबुद्धक्षेत्रं बुद्धस्वरेणाभिविज्ञापयन्तं P II should be either सर्वं or विज्ञापयन्तं ईरते. ^{१२} यो
 deest in A ^{१३} नि महाराज instead of अजित आह P.

पश्यामि भगवन् । भगवानाह । पश्यसि पुनस्त्वमजिताच्च
बुद्धक्षेत्रेऽमून्सत्त्वान्योजनशतसहस्रिकेषु विमानेषुभिरूढानंतरीक्षे
ससत्कारान्क्रामंतः¹ । अजित आह² । पश्यामि भगवन् । भगवा-
नाह । तत्किं मन्यसेऽजित³ अस्ति किंचिन्नानात्वं देवानां पर-
निर्मितवशवर्तिनां सुखावत्यां लोकधातौ मनुष्याणां वा । अजित⁴
आह । एकमप्यहं भगवन्नानात्वं न समनुपश्यामि यावद्गर्हिकी
अथ सुखावत्यां लोकधातौ मनुष्याः । भगवानाह । पश्यसि
पुनस्त्वमजित तच्च सुखावत्यां लोकधातावेतेषां मनुष्याणामुदारेषु
पद्मेषु⁵ गर्भावासं⁶ । आह । तद्यथापि नाम देवास्त्रायस्त्रिंशा देवा
यामा वा⁷ पंचाशद्योजनिकेषु वा योजनशतिकेषु वा पंचयोज-
नशतिकेषु वा विमानेषु प्रविष्टाः⁸ क्रीडन्ति रमन्ति⁹ परिचारयन्ति
एवमेवाहं भगवन्नत्र¹⁰ सुखावत्यां लोकधातावेतेषां मनुष्याणा-
मुदारेषु पद्मेषु गर्भावासं¹¹ पश्यामि ॥ ४० ॥

सन्ति खलु पुनरत्र भगवन्सत्त्वा य स्त्रीपपादुकाः पद्मेषु पर्येकैः
प्रादुर्भवन्ति । तत्कोऽत्र भगवन्हेतुः कः प्रत्ययो¹² यदन्ये गर्भावासं
प्रतिवसन्ति अन्ये पुनरौपपादुकाः पद्मेषु पर्येकैः¹³ प्रादुर्भवन्ति ।

¹ अजितकः प्रामातः A अजितकः प्रामातः B अजितकः प्रामातः C अजितकः प्रामातः P ² अजितो
पौंधसत्त्वा आह P. ³ Deest in P ⁴ अजित deest in P. ⁵ पु पद्मेषु A.
पु पद्मेषु B C. P. ⁶ गर्भावासं A. B गर्भावासं C P. ⁷ देवा B ⁸ प्रविष्टाः
A. B. C. प्रतिष्टा P. ⁹ रमन्ति P ¹⁰ च deest in B ¹¹ गर्भावासं A P. गर्भावासं B
From गर्भावासं to पद्मेषु left out in C ¹² प्रत्यायोगः A. B. प्रत्ययोगः C. प्रयोग P.
¹³ अन्ये पुनरौपपादुकाः पर्येकौ पर्येकेषु A. अन्येपुनरौपपादुकाः पर्येकौ पर्येकेषु B. अन्ये
पुनरौपपादुकाः पर्येकौ पर्येकेषु C अन्येषु न स्त्रीपपादुका पर्येकौ पर्येकेषु P.

भगवानाह । ये तेऽजित बोधिसत्त्वा अन्येषु बुद्धक्षेत्रेषु स्थिताः^१
 सुखावत्यां लोकधातावुपपत्तये^२ विचिकित्तामुत्पादयन्ति तेन
 चित्तेन कुशलमूलान्यवरोपयन्ति^३ तेषामत्र गर्भावासो भवति ।
 ये पुनर्निर्विचिकित्तामुत्पाद्य च्छिन्नकांक्षाः सुखावत्यां लोकधा-
 तावुपपत्तये कुशलमूलान्यवरोपयन्ति बुद्धानां भगवतामसंगज्ञा-
 नमेवाकल्पयन्त्यभिप्रहृद्यत्यधिसुच्यन्ते न औपपादुकाः पर्येपु पर्येकैः
 प्रादुर्भवन्ति । ये तेऽजित बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अन्यत्र बुद्धक्षे-
 तेषु स्थिताश्चित्तमुत्पादयन्त्यमिताभस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्सं-
 बुद्धस्य दर्शनाय न विचिकित्तामुत्पादयन्ति न कांक्षन्त्यसंगं बुद्ध-
 ज्ञानं स्वकुशलमूलं चाभिप्रहृद्यन्ति तेषामौपपादुकानां पर्येकैः
 'प्रादुर्भूतानां मुहूर्तमात्रेणैवंरूपः कायो भवति तद्यथान्येषां चि-
 रोपपन्नानां सत्त्वानां ॥ पश्याजित प्रज्ञाविशेषं' प्रज्ञावैमाश्र्यं
 प्रज्ञापरिहासिं प्रज्ञापरीक्षतां यन्तु हिताय पंच वर्षशतानि^४ परि-
 हीणा भवन्ति बुद्धदर्शनाद्योधिसत्त्वदर्शनाद्धर्मप्रवणाद्धर्मसंकथना-
 त्कुशलमूलचर्यायाः परिहीणा भवन्ति सर्वकुशलमूलसंपत्तिभिः^५ ।
 यदिदं विचिकित्सापत्तितैः संज्ञामनसिकारैः । तद्यथापि नामाजित
 राज्ञः द्यच्चियस्य मूर्धाभिपिक्तस्य बंधनागारं भवेत्सर्वसौवर्णवैडूर्य-

^१ प्रस्थिताः P.

^२ From विचिकित्ता to चित्तेन left out in C.

^३ From तेषां

to कुशलमूलान्यवरोपयन्ति left out in C P ^४ From परोपयन्ति to महासत्त्वा च left out
 in A., B., परोपयन्ति. in P. only ^५ कुशलमूलं. चर्या. य. P., C., P.

^६ प्रादुर्भूतानां मुहूर्त-
 मात्रेणैवरूपाः A. प्रादुर्भूतानामुहूर्तमात्रेणैवरूपाः B. प्रादुर्भूतानामुहूर्तमात्रेणैवरूपाः C प्रादुर्भूतानां
 मुहूर्तमात्रेणैवरूपाः P.

^७ प्रज्ञाविशेषं A. B. प्रज्ञाविशेषं C. प्रज्ञाविशेषं P.

^८ From

नि परिहीणा to विता left out in P

^९ संपत्तिभिः A. संपत्तिभिः B. संयत्त्रिभिः C.

प्रत्युत्प्रभवसक्तपट्टमाल्यदामकलापं नानारंगविभववितानं दूष्य-
पट्टसंच्छन्नं^१ नानापुष्पकुसुमाभिकीर्णमुदारधूपनिर्धूपितं प्रासा-
दहर्म्यनिर्यूहंगवाक्षवेदिकातोरणविचित्रं सप्ररत्नकिंकिणीजाल-
संच्छन्नं चतुरस्रं चतुःस्थूणं^२ चतुर्द्वारं चतुःसोपानं । तत्र तस्य स
राज्ञः पुत्रः केनचिदेव कृत्येन प्रक्षिप्य जांबूनदसुवर्णमयैर्निर्गडैर्बद्धो
भवति । तस्य च तत्र 'पर्येकः प्रज्ञप्तः स्यादनेकगोनिकास्तीर्ण-
स्तूलिकापर्येकास्तीर्णः कालिंगप्रावरणप्रत्यास्तरणसोत्तरपदच्छद,
उभयांतलोहितोपधानश्चिषो दर्शनीयः । स तत्र तदाभिषयो
वाभिसंपन्नो वा भवेत् । बहु चास्यानेकविधं शुचि विनीतं
पानभोजनं तत्रोपनाम्येत । तत्किं मन्यसेऽजितोदारस्तस्य राज-
पुत्रस्य स परिभोगो भवेत् । अजित^३ आह । उदारो भगवन् ।
भगवानाह । तत्किं मन्यसेऽजितापि त्वास्वादयेत्तत्र निशामयेच्च^४
तेन वा तुष्टिं विद्यात् । आह । नो हीदं भगवन् अपि तु^५ खलु
पुनर्यद्यपनीत्य^६ राज्ञा तत्र बंधनागारे पक्षिप्तो भवेत्स ततो
मोक्षमेवाकांक्षेत् । अभिजातांकुमारानमात्यान्स्व्यागारांश्चेष्टिनो

^१ छवसत्पट्ट A B छयसत्पट्ट C Cf Lal Vist || 186, l 10, अथशरूपट्टमाल्यदामक-
लापे; also Burnouf, Lotus, p 369
^२ दुष्पपट्टसंच्छन्नं A C दुष्पपट्टशब्धं B
प्यपन्नसंच्छन्न P
^३ निर्यूह P
^४ After सप्ररत्न, P adds प्रतिपरिपुष्टं ||
हेभरत्न
^५ चतुस्थूण A चतुष्टाय B चतुस्थूणं C चतुस्थूण P
^६ From पर्येक to
स तत्र left out in B
^७ रेण P
^८ सजित deest in P
^९ निगमयेद्य A C P.
निगमयेद्य B
^{१०} तु deest in C P
^{११} पुनर्यद्यपनीत्य A पुनर्यद्यपनीत्य B
पुनर्यद्यपनीत्ये C पुनर्यद्यपनीत्ये P
^{१२} रोतमात्यास्वंगा A रोतमात्यान्वा B रोत्मा-
त्यास्वंगा C. रोतमात्यास्व्यागारां P

गृहपतीन्कोट्टराजांश्च पर्येषयेद्य एनं ततो बंधनागारात्परिमोच-
येयुः । किंचापि भगवत्सस्य राजकुमारस्य तत्र बंधनागारे नाभि-
रतिर्नात्र परिमुच्यते यावन्न राजा प्रसादमुपदर्शयति । भगवानाह ।
एवमेवाजित ये ते बोधिसत्त्वा विचिकित्सापतिताः कुशलमू-
लान्यवरोपयन्ति कांक्षन्ति बुद्धज्ञानं¹ किंचापि तेन बुद्धनामश्रवणेन
²तेन च चित्तप्रसादमात्रेणात्र सुखावत्यां लोकधातावुपपद्यन्ते न
तु खल्वीपपादुकाः पद्मेषु पर्येकैः प्रादुर्भवन्ति अपि तु पद्मेषु
गर्भावासं प्रतिवसन्ति । किंचापि तेषां तच्चोद्यानविमानसंज्ञाः
सन्तिष्ठन्ते । नास्त्युच्चारप्रसावं नास्ति खेटसिंहाणकं न प्रतिकूलं
मनसः प्रवर्तते । अपि तु खलु पुनः पंच वर्षशतानि विरहिता
भवन्ति बुद्धदर्शनेन धर्मश्रवणेन बोधिसत्त्वदर्शनेन³ धर्मसांक्षय्य-
विनिश्चयेन सर्वकुशलमूलेन धर्मचर्याभिश्च । किंचापि ते⁴ तत्र
नाभिरमन्ते⁵ न तुष्टिं विजानन्ति⁶ । अपि तु खलु पुनः पूर्वा-
परान्क्षममित्तते भूयस्ततः पश्चान्निष्क्रामन्ति । न⁷ चैषां ततो

¹ ज्ञान A B P ज्ञान समसमज्ञान C नमसमसमज्ञान ते किंचापि p ² तेन च
चित्तप्रसादमात्रेणात्र सुखावत्यां लोकाध्यातावुपपद्यन्ते A तेन च चित्तप्रसादमात्रेणात्र सुखावत्यां लोक-
धातावुपपद्यन्ते B तेन च चित्तप्रसादमात्रेणात्र सुखावत्यां लोकधातावुपपद्यन्ते C तेन च चित्त-
प्रसादमात्रेणात्र सुखावत्यां लोकधातावुपपद्यन्ते P तेन च चित्तप्रसादमात्रेणात्र सुखावत्यां
लोकाध्यातावुपपद्यन्ते p

³ Here A and C repeat धर्मसांक्षय्येन बोधिसत्त्वदर्शनेन

⁴ Here between किंचापि and वि, C repeats the following "रहिता मरति बुद्धदर्शनेन धर्म-
श्रवणेन बोधिसत्त्वदर्शनेन धर्मश्रवणेन बोधिसत्त्वदर्शनेन धर्मसांक्षय्यविनिश्चयेन सर्वकुशलमूलेन
धर्मचर्याभिश्च किंचापि" ⁵ ते deest in P ⁶ नास्ति रमन्ते A. B C P ⁷ पिना-

नमिर्ति A B C विद्यति P ⁸ र B

निष्क्रामतां¹ निष्क्रमः प्रज्ञायत² ऊर्द्धमधस्तिर्यग्वा । पश्याजित
एतर्हि नाम पंचभिर्वर्षशतैर्वहूनि बुद्धकोटीनियुतशतसहस्रोप-
स्थानानि स्युर्वहूपरिमाणासंख्येयाप्रमेयाणि च कुशलमूलान्य-
वरोपयितव्यानि³ । तत्सर्वे⁴ विचिकित्सादोषेण विनाशयन्ति । पश्या-
जित कियन्महतेऽनर्थाय⁵ बोधिसत्त्वानां विचिकित्सा⁶ संवर्तत
इति । तस्मात्तर्ह्यजित बोधिसत्त्वैर्निर्विचिकित्सेर्वोधये चित्तमुत्पाद्य
क्षिप्रं सर्वसत्त्वहितसुखाधानाय सामर्थ्यप्रतिलंभार्थं सुखावत्यां
लोकधातावुपपन्नये कुशलमूलानि परिणामयितव्यानि यत्र
भगवानमिताभस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ॥४१॥

एवमुक्तेऽजितो बोधिसत्त्वो भगवंतमेतदवोचत् । किं पुनर्भ-
गवन्बोधिसत्त्वा इतो बुद्धक्षेत्रात्परिणिष्पन्ना अन्येषां वा¹⁰ बुद्धानां
भगवतामंतिकात्सुखावत्यां लोकधातावुत्पत्स्यन्ते । भगवानाह ।
इतो ह्यजित बुद्धक्षेत्राद्वासप्रतिकोटीर्नियुतानि बोधिसत्त्वानां
परिनिष्पन्नानि यानि सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यन्ते परि-
निष्पन्नानामवैवर्तिकानां बहुबुद्धकोटीनियुतशतसहस्राण्यवरो-
पितैः कुशलमूलैः कः पुनर्वादस्ततः परीक्षतरैः कुशलमूलैः ।

¹ निष्क्रामतां deest in B ² प्रज्ञायते । A B प्रज्ञायते । C प्रज्ञायतेः P ³ छास्युय
A B C छास्युय P ⁴ ना deest in A C P ⁵ त्वयाः in all MSS ⁶ सर्वे
in all MSS ⁷ कियन्महते नर्थाय A कियन्महते नर्थाय B कियन्महते नर्थाय C, p
कियन्महते नर्थाय P ⁸ त्सां C ⁹ सामर्थ्ये A C P सामर्थ्ये प्र B ¹⁰ वा
deest in B. ¹¹ नि P न A B C The MSS constantly vary between नियुत
and नियुत, after कोटी or कोटि. I have preferred नियुत and कोटी throughout this
text

१ दुष्प्रसहस्य^१ तथागतस्यांतिकादष्टादशकोटीनियुतशतानि बोधिसत्त्वानां सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । पूर्वांतरे दिग्भागे शरणाकरो नाम तथागतो विहरति । तस्यांतिकान्नवतिबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ३ ज्योतिष्प्रभस्य तथागतस्यांतिकाद्द्वविंशतिबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ४ क्षमितप्रभस्य तथागतस्यांतिकात्पंचविंशतिबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ५ लोकप्रदीपस्य तथागतस्यांतिकात्पष्टिवोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ६ नागाभिभुवस्तथागतस्यांतिकाच्चतुःषष्टिवोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ७ विरजःप्रभस्य तथागतस्यांतिकात्पंचविंशतिबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ८ सिंहस्य^२ तथागतस्यांतिकात्षोडशबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ९ सिंहस्य तथागतस्यांतिकादष्टादशबोधिसत्त्वसहस्राणि^३ सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । १० श्रीकूटस्य तथागतस्यांतिकादेकाशीतिबोधिसत्त्वकोटीनियुतानि सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । ११ नरेन्द्रराजस्य तथागतस्यांतिकाद्दशबोधिसत्त्वकोटीनियुतानि सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । १२ बलाभिज्ञस्य तथागतस्यांतिकाद्दशबोधिसत्त्वसहस्राणि सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । १३ पुष्पध्वजस्य

^१ दुष्प्रसहस्य A °स्य B C. दुष्प्रसहस्य P. ^२ सिंहस्य deest in P ^३ बोधिसत्त्वकोट्यः महाराष्ट्र B, probably बोधिसत्त्वकोट्यः or बोधिसत्त्वकोटीनियुतसहस्राणि ।

^४ Probably कोटी is left out, from महाराष्ट्र to श्रीवैश्या बोधिसत्त्व left out in P.

तथागतस्यांतिकात्पंचविंशतिवीर्यप्राप्ता बोधिसत्त्वकोट्य एकप्र-
स्थानप्रस्थिता एकेनाष्टाहेन नवतिंकल्पकोटीनियुतशतसहस्राणि
पश्चान्मुखीकृत्य^१ सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंते । १४ज्वलनां-
धिपतेस्तथागतस्यांतिकाद्वादशबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोक-
धातावुपपत्स्यंते । १५वैशारद्यप्राप्तस्य तथागतस्यांतिकाद्द्वेकोन-
सप्ततिबोधिसत्त्वकोट्यः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यंतेऽमिता-
भस्य तथागतस्य दर्शनाय वंदनाय पर्युपासनाय परिपृच्छनाय
परिप्रश्नीकरणाय । एतेनाजित पर्यायेण परिपूर्णकल्पकोटीनियुतं^२
नामधेयानि परिकीर्तयेयं तेषां तथागतानां येभ्यस्ते बोधिसत्त्वा^३
उपसंक्रामंति सुखावत्यां लोकधातां तममिताभं तथागतं द्रष्टुं
वंदितुं पर्युपासितुं न शक्यथ पर्यंतीऽधिगंतुं ॥४२॥

पश्चाजित कियत्तुल्यव्यलाभास्ते सत्त्वा येऽमिताभस्य तथा-
गतस्याहेतः सम्यक्संबुद्धस्य नामधेयं श्रोष्यंति नापि ते सत्त्वा
हीनाधिमुक्तिका भविष्यंति येऽतश् एकचित्तप्रसादमपि तस्मिंस्त-
थागतेऽभिलप्स्यंत अस्मिंश्च धर्मपर्याये । तस्मात्तर्ह्यजित आरो-
चयामि वः प्रतिवेदयामि सदेवकस्य लोकस्य पुरतोऽस्य धर्म-
पर्यायस्य ध्यावणाय । त्रिसाहस्रमहासाहस्रमपि लोकधातुमग्निं-

^१ एनाष्टाहे नवनवति A. एनाष्टाहे नवनति B. एकेनाष्टाहे नवनरति C. एकेनाष्टाहे

नवति P ^२ पश्चान्मुखीकृत्य येन A. B. पश्चान्मुखीकृत्य येन C. पश्चा मुत्तिकृत्य याः P.

^३ ज्वलना A. B. C. ज्वलना P. ^४ परि deest in A. B. ^५ नियुत in all MSS.

^६ यस्मिन्ने बोधिसत्त्वानां A. यस्मिं B. यस्मिन्ने बोधिसत्त्वा C. यस्मिन्ने बोधिसत्त्वाः P. ^७ या

deest in A. B. C. ^८ P. adds परि after अग्निं.

पूर्णेभवगाह्यातिक्रमैकचित्तोत्पादमपि प्रतिसारो न कर्तव्यः ।
 तत्कस्य हेतोः । बोधिसत्त्वकोट्यो ह्यजिताश्रवणदिषामेवंरूपाणां
 धर्मपर्यायाणां विवर्ततेऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः । तस्मादस्य
 धर्मपर्यायस्याध्याशयेन श्रवणोद्ग्रहणधारणार्थं पर्यावाप्तये विस्त-
 रेण संप्रकाशाय^१ भावनार्थं च सुमहद्वीर्यमारव्यर्थ^२ । अंतश्
 एकरात्रिं दिनमप्येकगोदीहमाचमयंतश्चः पुस्तकावरोपितं कृत्वा
 सुलिखितो धारयितव्यः । शास्त्रसंज्ञा च तत्रोपाध्याये^३ 'कर्तव्ये-
 च्छति'^४ क्षिप्रमपरिमितान्सञ्चानवैवर्तिकत्वेऽनुत्तरायाः सम्यक्सं-
 बोधेः प्रतिष्ठापयितुं तच्च^५ तस्य भगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य
 बुद्धक्षेत्रं^६ 'द्रष्टुमात्मनश्च विशिष्टं बुद्धक्षेत्रगुणालंकारव्यूहसंपदं
 परियहीतुमिति ॥ अपि तु खल्वजितान्यर्थं सुलब्धलाभास्ते सत्त्वा
 श्रवरोपितकुशलमूलाः पूर्वजिनकृताधिकारा बुद्धाधिष्ठिताश्च
 भविष्यन्ति येषामनागतेऽध्वनि यावत्सद्धर्मविप्रलोपे^७ वर्तमान
 इम एवंप्रमा^८ उदारा^९ धर्मपर्यायाः सर्वबुद्धसंवरिणिताः सर्व-
 बुद्धप्रशस्ताः सर्वबुद्धानुज्ञाता महतः^{१०} सर्वज्ञज्ञानस्य क्षिप्रमाहा-

^१ कर्तव्यो A. C क्रमवित्तो B क्रमैकचित्तो P ^२ संप्रकाशये in all MSS, probably
 संप्रकाशनाय as in P ^३ सुमहद्वीर्यमारव्यर्थ A सुमहद्वीर्यमालम्ब्य B °रम्य C
 सुमहद्वीर्यमारव्यर्थ P ^४ ता कृत्वा A C ता कृत्वा B त चापि कृत्वा P ^५ कर्तव्या
 deest in P ^६ बुद्धक्षेत्रे A B C इच्छति P may be meant for a locat ve referring
 to उपाध्याये, or for य इच्छति ^७ त्व deest in C ^८ ते च A B तेन च C
 त च P ^९ द्रष्टु P ^{१०} विप्रलापे A विप्रत्यये B विप्रलापे C विप्रलापे P But
 cf Yajñalkhedikā p 30 l 14 भविष्यन्नागतेऽध्वनि °मद्वर्णविप्रलोपे वर्तमाने ^{११} इम-
 मेष्टया A B C °या P ^{१२} रा deest in C ^{१३} तामर्हन् A C ता ऽ चर्हन् II
 ता P least of मद्दत

रकाः श्रोत्रावभासमागमिष्यन्ति ये श्रुत्वा चोदारप्रीतिप्रामोद्यं^१
प्रतिलप्स्यन्त उद्गृहीष्यन्ति धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति घर्षवाप्स्यन्ति
परेभ्यो विस्तरेण संप्रकाशयिष्यन्ति भावनाभिरताश्च भविष्यन्त्यंतशो
लिखित्वा पूजयिष्यन्ति बहु^२ च ते पुण्यं प्रसविष्यन्ति यस्य न
सुकरा संख्या कर्तुं ॥ इति ह्यजित यत्तथागतेन कर्तव्यं कृतं मया ।
युष्माभिरिदानीं^३ निर्विचिकित्सायोगः करणीयः । मा संशयता-
संगमनावरणं बुद्धज्ञानं^४ मा भूत्सर्वाकारावरोपितरत्नमये बंध-
नागारे प्रवेशः । दुर्लभो ह्यजित बुद्धोत्पादो दुर्लभा धर्मदेशना
दुर्लभा क्षणसंपत् । आख्याता चाजित मया सर्वकुशलमूलपार-
मिताप्राप्तिः । यूयमिदानीमभियुज्यत प्रतिपद्यध्वं । अस्य खलु
पुनरजित धर्मपर्यायस्य महतीं परीदनां करोमि । अविप्रणाशाय
बुद्धधर्माणामनंतधीनाय^५ पराक्रमिष्यथ मा तथागताज्ञां क्षोभ-
यिष्यथ ॥४३॥

अथ खलु पुनर्भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत^६ ।

न मे अकृतपुण्यानां श्रवा^७ भेष्यन्ति^८ इदृशाः ।

ये तु ते शूर सिद्धार्थाः श्रोष्यन्ति च इमां गिरं ॥९॥

^१ श्रोत्रा A B C श्रोत्रा P. ^२ बहु A. B C हे P. ^३ युष्माभिरिदानीं A. ^४ युष्माभिरिदानीं B ^५ दानी C
^६ युष्माभिरिदानीं P ^७ श्रवा A B C त्व P ^८ बुद्धज्ञान A B C पुण्यं P.
^९ काण्यरो A B C कारोचरो P ^{१०} परी B ^{११} धर्मोत्पत्तौ A C परी
मंत्रणेन B. धर्मानामंत्रणात् P ^{१२} पुनर् deest in C P ^{१३} मां गाथाभाषत A. B.
मा गाथा अभाषत C. P ^{१४} अथ A E P. अथवा B. ^{१५} भेष्यन्ति A. B. C.
भविष्यन्ति P

॥ सुखावतीचूहः ॥

दृष्टो यैश्च हि संवुद्धो लोकनाथ प्रभंकरः ।
 सगौरवैः श्रुतो धर्मः प्रीतिं प्राप्स्यति ते परां ॥२॥
 न शक्त हीनेहि कुसीदं दृष्टिभिः ।
 बुद्धान^१ धर्मेषु प्रसाद विंदितुं^२ ।
 ये बुद्धक्षेत्रेषु^३ अकार्षिं पूजां ।
 चैलोकनाथान^४ चर्यासु शिष्येषु ॥३॥
 यथांधकारे पुरुषो ह्यचक्षुः ।
 मार्गं न^५ जाने कुतु संप्रकाशयेत् ।
 सर्वं तथा श्रावक बुद्धज्ञाने ।
 अज्ञानकाः किं पुनरद्य सत्त्वाः ॥४॥
 बुद्धो^६ हि बुद्धस्य गुणां प्रजानते ।
 न देवनागामुरयश्श्रावकाः ।
 अनेकबुद्धान पि नो गती^७ यथा ।
 बुद्धस्य ज्ञाने हि प्रकाशमाने ॥५॥
 यदि सर्वसत्त्वाः समता^८ भवेयुः ।
 विशुद्धज्ञाने^९ परमार्थकोविदाः ।
 ते कल्पकोटीरथ वापि उत्तरे ।
 नैकस्य बुद्धस्य गुणान्कथेयुः ॥६॥

^१ शरीद A. B. C. किरं P. ^२ बुद्धे A. C. बुद्ध B. बुद्ध P. ^३ पिपिंदु P.

^४ बुद्धेषु A. C. बुद्धेषु B. बुद्धेषु P. ^५ चैलो A. चैलो B. ते लो C. न लो P.

^६ नापान् B. P. नाथान् C. ^७ नृ P. ^८ कु संभ P. ^९ From बुद्धो to सर्वमवराः

left out in P. ^{१०} ना गती B ^{११} समता P. ^{१२} न P. नाः, see chap. 25

तकोटीनां विरजो विगतमलं धर्मेषु^१ धर्मचक्षुर्विशुद्धं । चतुर्विंशत्या कोटीनियुतशतफलं^२ प्राप्तं^३ । अष्टानां भिक्षुशतानामनुपादायाश्चवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि । पंचविंशत्या बोधिसत्त्वकोटीभिरनुत्पत्तिकधर्मक्षांतिः प्रतिलब्धा । देवमानुषिकायाश्च प्रजायाश्चत्वारिंशत्कोटीनियुतशतसहस्राणामनुत्पन्नपूर्वाण्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पन्नानि सुखावत्यां 'लोकधातावुपपत्तये च कुशलमूलान्यवरोपितानि भगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य दर्शनकामतया । सर्वे च ते तत्रोपपद्यानुपूर्वेण' मञ्जुस्वरा नाम तथागता अन्येषु लोकधतुषूपपत्स्यन्ते । अशीतिश्च नियुतकोट्यो दीपंकरे तथागते^४ लब्धक्षांतिका अवैवर्तिका अनुत्तरायाः^५ सम्यक्संबोधेरमिताभुपैव^६ तथागतेन^७ परिपाचिताः^८ पूर्वबोधिसत्त्वचर्यां चरंतस्ताश्च^९ सुखावत्यां लोकधातावुपपद्य पूर्वप्रणिधानचक्राः परिपूरयिष्यन्ति ॥४५॥

तस्यां वैलायामयं त्रिसाहस्रमहासास्रलोकधातुः, षड्विकारं

^१ धर्मेषु deest in B

^२ शि B.

^३ शत and लं left out in P.

^४ This

passage seems to be imperfect, and, according to the five Chinese translations, we expect, चतुर्विंशत्या सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैरनागामिफलं प्राप्तं : The number differs in the five translations between 200 kotis, 220 kotis, 22 kotis, 20 kotis, and 22 koti niyutas respectively; but they all agree in the An&gāmi-phala

^५ प्रजायाश्च deest in P. ^६ लोकधातावु deest in P. ^७ दर्शना A C. दर्शण B दर्शन P. ^८ नुपूर्वेण A नुपूर्वेण B नुपूर्वेण C. P.

^९ दीपंकरे तथागते A B. दीपंकरे तथागते C. दीपंकरे तथागतते P.

^{१०} याः deest in C. ^{११} येष A येष B. येषे C येष P. ^{१२} C. adds न after ०तेन.

^{१३} परिपाचिताः A. C. P परिपाचितः B ^{१४} ताश्च A. C. P. ताश्च B. ^{१५} एते

A. P. C B C

प्राकंपत् । विविधानि च प्राप्तिहार्याणि संदृश्यन्ते स्म । पृथिव्यां
संस्कृतमभूत् दिव्यमानुषकानि च नृपैरणि संप्रवादितान्धभू-
वन् । अनुमोदनाशब्देन च यावदकनिष्ठभवनं विज्ञप्तम-
भूत् ॥ ४६ ॥

इदमवोचद्भगवानात्तमना अजितो बोधिसत्त्वो महासत्त्व
आयुष्मांश्चानंदः सा च सर्वावती पर्यत्सदेवमानुषासुरगर्हडगंधर्वश्च
लोको भगवतो भाषितमभ्यनंदच्चिति ॥ ४७ ॥

¹ भगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य सुखावतीगुणवर्णपरि-

¹ From here the text is given from A, the various readings will be seen below

- A भगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य सुखावतीगुणवर्णपरिकीर्तन बोधिसत्त्वानामपैवसंभूमिप्रवेश ॥
B श्रीभगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य सुखावतीगुणवर्णपरिकीर्तन बोधिसत्त्वानामपैवसंभूमिप्रवेश ॥
C भगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य गुण परिकीर्तनं बोधिसत्त्वानामपैवसंभूमिप्रवेश ॥
P भगवतो विज्ञाभस्य तथागतस्य गुण परिकीर्तनं बोधिसत्त्वानामपैवसंभूमिप्रवेश ॥

A अमिताभस्य परियते सुखावतीव्यूह

B अमिताभस्य परियते सुखावतीव्यूह

C अमिताभस्य परियते सुखावतीव्यूह संपूर्ण ॥ ॥ इति श्रीभगवतोऽमिताभस्य तथागतस्य सुखा

P अमिताभस्य व्यूहपरिवर्तं सुखावतीव्यूह संपूर्ण ॥ ॥ इति श्री अमिताभस्य सुखा

A महायानसूत्र समाप्त ॥ ये धर्मा हेतुप्रभावा हेतु तेषा तथागत ।

B महायानसूत्र समाप्त ॥ ये धर्मा हेतुप्रभावा हेतु तेषा तथागत ।

C धर्माव्यूह महायानसूत्र समाप्त ॥ शुभम् ॥

P धर्माव्यूह नाम महायानसूत्र समाप्त ॥

A सवदनेमा च यो निरोध एव यादि महाप्रयत्न ॥ सवत् २३६ कार्तिकशुदि ६

B सवद तेमा च यो निरोध एव यादि महाप्रयत्न ॥ ६६० ।

C

P सवत् २५५ मिति चैत्र शुक्ल ६ ॥

॥ सुखावतीव्यूहः ॥

कीर्तनं¹ बोधिसत्त्वानामवैवर्त्यभूमिप्रवेशः । अमिताभस्य परिवर्तः
सुखावतीव्यूहमहायानसूत्रं समाप्तं ॥

ये धर्मा हेतुप्रभावा हेतुं तेषां तथागतः ।

स्यदत्तेषां च यो निरोध एवं वादि महाश्रमणः ॥

A. संपूर्णमभूत् ॥ श्रीमुषर्येणारिमहानगरे मैत्रीपुरिमहाविहारे श्रीबाल्मिक्यदासवत्साचार्यस्य

B

C.

P

मैत्रीपुरमहाविहारया श्री पद्माचार्य रा-

A. जयानंदस्य च सर्वार्थमिदं ॥ ॥ संसारमोघहेतो स्वपापमुक्तये स्तेनैष लिखितं शुभं ॥

B.

C.

P. नमं मुनिन चो पात्रुलो

शुभ ॥

¹ न A.

² ख A.

APPENDIX I.

SAṄGHAVARMAṆ'S CHINESE VERSION OF THE FOUR GĀTHĀS
IN THE SUKHĀVATĪVYŪHA (CHAPTERS 4, 9, 31, 44), WITH A
LITERAL TRANSLATION.

1. SANSKRIT TEXT, Chapter 4, pages 7-9.

1. O thou of eminent and bright countenance, whose power is endless, such a brightness as this is incomparable (in the world)! The brightness of the sun, moon, jewels, and pearls is all to be covered (as it were) just as a heap of black powder^a.

2. The form of the Tathāgata is without an equal in the world, and the great voice of the fully-enlightened one reverberates in the ten quarters. His virtue, knowledge, strength, meditation, wisdom, power, and good qualities are matchless, most excellent and rare.

戒	如	日	光
聞	來	月	頌
精	容	摩	巍
進	顏	尼	巍
三	超	珠	威
昧	世	光	神
智	無	燄	無
慧	倫	耀	極
威	正	皆	如
德	覺	悉	是
無	大	隱	燄
侶	音	蔽	明
殊	響	猶	無
勝	流	若	與
希	十	聚	等
有	方	墨	者

^a 'Black powder' looks as if the Chinese translator had read *mashī* or *masī* for *bhoṣī*, see *Vagratāḥedikā*, p. 44, l. 14

3. Deeply and clearly, well and intensely, he thinks of the law of the Buddhas, (incomprehensible) like the sea, and understands its depth and greatest profoundness, and reaches its bottom. Bhagavat (i. e. honoured by the world) is ever free from ignorance, covetousness, and anger. O Hero, like a lion, whose spiritual virtue is immeasurable!

4. His merit is great and wide, his wisdom is deep and wonderful, and his light and powerful form cause the universe to be shaken*. May I become a Buddha just as the holy king of the law, and deliver all beings from birth and death!

5. In generosity, equanimity, virtue, endurance, strength, also in meditation and wisdom, I shall become the best. Practising perfectly these vows I shall become a Buddha, the great helper of all those who have fear and anxiety.

如是三昧	願我作佛	人雄師子	深諦善念 ³
智慧爲上	齊聖法王	神德無量	諸佛法海
吾誓得佛	過度生死	功勳廣大	窮深盡奧
普行此願	靡不解脫	智慧深妙	究其涯底
一切恐懼	布施調意	光明威相	無明欲怒
爲作大安	戒忍精進	震動大千	世尊承無

* This would point to prakampati for pratapat

6. There may be a hundred thousands of millions of Buddhas—immeasurably great sages, whose number is as that of the sand of the Gaṅgā. To worship all these Buddhas does not equal the seeking for the way firmly and rightly without returning.

7. There are the worlds of the Buddhas like the sand of the Gaṅgā. These (Buddha-)countries are innumerable and countless. My light will shine over all these countries; thus my strength and power will be immeasurable.

8. May my country be the best (of all), when I become a Buddha, and the people, therein excellent, and the Bodhi-*maṇḍala* surpassing others. May my country be just as (the state of) Nirvāṇa, and without equal. I will pity and deliver all (beings).

9. May those who come to be born there from the ten quarters be pure and joyful, happy and at ease, when they arrive in my country. May

假使有佛 百千億萬 無量大聖 數如恒沙 供養一切 斯等諸佛 不如求道
 堅正不邛 譬如恒沙 諸佛世界 復不可計 無數剎土 光明悉照 徧此諸國
 如是精進 威神難量 令我作佛 國土第一 其衆奇妙 道場超絕 國如泥洹
 而無等雙 我當哀愍 度脫一切 十方來生 心悅清淨 已到我國 快樂安穩

Buddha witness that this is my true realisation! I make prayer for that desire full of strength and vigour

10 May those Bhagavats of the ten quarters whose wisdom is unimpeded know always my thought and practice! Even if I abide in the midst of poisons and pains I shall always practise strength (virya) and endurance (kshânti) and be free from regret

諸苦毒中	常令此尊	力精所欲	幸佛信明
我行精進	知我心行	十方世尊 ¹⁰	是我真證
忍終不悔	假令身止	智慧無礙	發願於彼

2 SANSKRIT TEXT Chapter 9 pages 22-24

1 If these prayers surpassing the world which I have made and by which I should certainly attain to the highest path should not be fulfilled may I not accomplish the perfect knowledge

2 If I should not become a great giver so as to save all the poor, for immeasurable kalpas may I not accomplish the perfect knowledge

普濟諸貧苦	我 ³ 於無量劫	斯願不滿足	我 ¹ 建超世願
誓不成正覺	不爲大施主	誓不成正覺	必至無上道

3. If my name should not be heard all over the ten quarters, when I attain to the path of Buddha, may I not accomplish the perfect knowledge.

開⁴神⁵離⁶我⁷
彼力欲至
智波深成
慧光大正佛
眼光念道

4. May I become the teacher of gods and men, having sought for the highest path, by generosity, deep and right meditation, pure wisdom and practising the pure practice (Brahma-karyā)^a.

滅⁸普淨名
此昏照慧
昏盲際土修
闇行十方

5. The great light produced by the spiritual power (of the Tathāgata) shines over unlimited countries, and destroys the darkness of three (kinds of) defilements, and saves all beings from misfortune.

閉⁹消¹⁰志¹¹究
塞除求竟
諸三無願
惡垢上道所
道冥道聞

6. Opening his eye of wisdom, he (the Tathāgata) destroys that darkness of ignorance like a blind man. Shutting up all the evil paths, he opens the gate of the good state.

通¹²廣¹³爲¹⁴誓
達濟諸不
善衆天人
趣厄難人
門雜師覺

^a Bodhiruh translates this verse as follows: 'If I should still seek for the object of desire, after I left home in order to advance towards the highest path, and should not practise meditation and wisdom, may I not become the chanoteer (of men whose passions are to be tamed) and the teacher of gods and men.'

7 Having accomplished his actions, his powerful light is brilliant over the ten quarters, so that the sun and moon do not shine, and the light of the sky becomes invisible

8 Opening the treasury of the law for the sake of a multitude he widely distributes the jewels of merit, and in the midst of a large assembly, he constantly preaches the law as a lion roars

9 Having worshipped all Buddhas he has made the stocks of merit perfect His prayers and wisdom having been perfect he has become the hero of the three worlds

10 Like Buddha who is possessed of unimpeded wisdom and understands and shines over everything may I also be possessed of the power of action and wisdom and equal this highest worthy

11 If this prayer should ever be fulfilled, the great-thousand (world) would be moved and the heavenly beings in the sky would shower down the wonderful and precious flowers

等此最勝尊	願慧悉成滿	廣施功德寶	功祚成滿足
斯願若尅果	得爲三界雄	常於大衆中	威曜朗十方
大千應感動	如佛無礙智	說法師子吼	日月敢重暉
虛空諸天人	通達靡不照	供養一切佛	天光隱不現
當雨珍妙華	願我功慧力	具足衆德本	爲衆開法藏

12, Buddha spoke to Ānanda: When the Bhikshu Dharmākara spoke these verses, the whole earth was shaken in six different ways, and the heaven showered the wonderful flowers over it; and there was music spontaneously in the sky, in which this praise was produced: 'Thou wilt certainly accomplish the highest perfect knowledge^a.'

佛告阿難法藏比丘說此頌
已應時普地六種震動天雨
妙華以散其上自然音樂空
中讚言決定必成無上正覺

8. SANSKRIT TEXT, Chapter 31, pages 49-54.

1. There are Buddha-countries in the eastern quarter, the number of which equals the sand of the river Ganges. The company of Bodhisattvas of those countries goes to see Buddha Amitāyu.

彼南³彼東¹
土西北土方
菩薩北菩薩諸
衆四維衆佛國

2 Thus also in the south, west, north, zenith, and nadir, and in the four corners (there are the same) The company of Bodhisattvas of those countries goes to see Buddha Amitāyu.

往上下往其
觀亦觀觀數
無復無無如
量復量量恒
覺覺覺覺沙

* In the fourth and fifth of the five Chinese translations which are still in existence, this part is translated as a verse, as it is in Sanskrit, while in the first and second translations, these 12 verses are altogether left out.

3. All the Bodhisattvas, each bringing with him wonderful heavenly flowers, precious scents, and invaluable cloaks, worship Buddha Amitāyu.

4. All of them play on the heavenly music, from which an agreeable sound proceeds, singing and praising the most excellent worthy; thus they worship Buddha Amitāyu.

5. 6. He has finally obtained his supernatural power and wisdom, and easily entered the deep gate of the law. He has made the treasury of merit perfect, and his wonderful wisdom is without equal. The sun of his wisdom shines over the world, and dispels the cloud of birth and death. (Thus praising him), they (the Bodhisattvas) turn round him three times respectfully, and salute the highest worthy, touching the ground with their heads

7. Having seen that pure and adorned country, which is excellent and inconceivable, they raise their thoughts, praying that their own country should also be like this. (See verse 6 in Sanskrit)

稽首無上尊	具足功德藏	暢發和雅音	一切諸菩薩
見彼嚴淨土	妙智無等倫	歌歎最勝尊	各齋天妙華
微妙難思議	慧日照世間	供養無量覺	寶香無價衣
因發無上心	消除生死雲	究達神通慧	供養無量覺
願我國亦然	恭敬繞三匝	遊入深法門	咸然奏天樂

8. Then the Lord Amitāyu changes his countenance and smiles, and shines over the countries of the ten quarters, producing innumerable (rays of) light from his mouth. (See verse 11.)

9. Turning back his light, he causes it to turn round his body three times and to enter into (his person) from the top of his head. All the assembly of gods and men are dancing with joy. (See verse 12.)

10. The noble-minded Avalokiteśvara, making his cloak proper, touching the ground with his head, asks him, saying: 'Why dost thou smile? Pray, tell me thy thoughts.'

11. The Brahma-voice (of Buddha) is like thunder, and produces a wonderful ringing sound, with eight different kinds of sound (saying). 'I shall give prophecy to the Bodhisattvas, and tell thee now;—do thou listen carefully!

12. 'I know thoroughly well the wishes of those noble-minded ones who come from the ten quarters, that they seek for a pure and adorned country, and that, having received prophecy, they will become Buddha.

今說仁諦聽
白佛何緣笑
三帛從頂入
應時無量尊

十方來正士
唯然願說意
一切天人眾
動容發欣笑

吾悉知彼願
梵聲猶雷震
踊躍皆歡喜
口出無數光

志求嚴淨土
八音暢妙音
大士觀世音
徧照十方國

受決當作佛
當授菩薩記
整服稽首問
迴光圍繞身

18 'If beings, having heard his name, wish to be born in his country, they will arrive there through the power of the former prayers of that Buddha (Amitâyü) and spontaneously attain to the state of "never returning again" (Avaivartya)'

19 The Bodhisattvas raise their prayers and pray that their own country should have no difference (from Sukhâvati) They think intently of saving all beings and making their name to be heard in the ten quarters

20 Having worshipped a million of Tathâgatas, and gone to their countries through their supernatural power and joyfully worshipped them there, they (the Bodhisattvas) return to the country of Sukhâvati

飛 普 自 其¹⁸
化 念 致 佛
徧 度 不 本
諸 一 退 願
刹 切 轉 力

恭 名 菩¹⁹ 聞
敬 顯 薩 名
歡 達 與 欲
喜 十 至 往
去 方 願 生

還 奉²⁰ 願 皆
到 事 己 悉
安 億 因 到
養 如 無 彼
國 來 矣 國

4 SANSKRIT TEXT Chapter 44, pages 73-75

1 If men have no stock of merit, they are not able to hear this Sûtra Those who are pure and keep the moral precepts are able to hear the right law

乃 清 不 若¹
獲 淨 得 人
聞 有 聞 無
正 戒 此 善
法 者 經 本

2 Those who have formerly seen Bhagavat, are able to believe in this matter. They will hear and practise (this law) respectfully and without pride, and skip for great joy.

3 Those who are either proud, vicious, or neglectful, find it difficult to believe in this law. Those who have seen Buddhas in former life, willingly hear such a teaching as this.

4 Neither Śrāvakas nor Bodhi-sattvas are able to understand the holy thought (of Buddha), because it is just as if a man, blind from his birth wishes to go to lead others.

5 The sea of wisdom of the Tathāgata is deep and wide unlimited and bottomless so that neither Śrāvakas nor Pratyekabuddhas can measure it but Buddha only understands it clearly.

6 7 Let even all men who may have perfectly attained to the Bodhi, and understood the sublime truth being possessed of pure wisdom, think of the wisdom of Buddha for a million

唯佛獨明了
譬如從生盲
難以信此法
曾更見世尊²

假使一切人
欲行開導人
宿世見諸佛
則能信此事

具足皆得道
如來智慧海
樂聽如是教
謙敬聞奉行

淨慧知本空
深廣無涯底
聲聞或菩薩
踊躍大歡喜

億劫思佛智
二乘非所測
莫能究聖心
憍慢弊懈怠³

of kalpas, and use their utmost power in their speech and explanation, yet they will not know the unlimitedness of Buddha's wisdom till the end of their life. Thus it is perfectly pure.

8. This life is very difficult to be obtained, and the appearance of Buddha in the world is also difficult to be met with, and men who have faith and wisdom are difficult (to be found); so that if they hear (this law), they must diligently seek for it.

9. If they, having heard the law, do not forget it, and having perceived (its deep meaning) respect it, and having obtained (its essence) rejoice greatly, they are my good and intimate friends. Therefore they ought to raise their own thoughts (for obtaining the Bodhi).

10. Even if the world is full of fire, yet they ought certainly to pass through it, and seek to hear the law. They will then certainly attain to the path of Buddha, and widely save (those who are in) the stream of birth and death.

設 ¹⁰	聞 ⁹	壽 ⁸	窮 ¹
滿	法	命	力
世	能	甚	極
界	不	難	講
火	忘	得	說
必	見	佛	盡
遇	敬	世	壽
要	得	亦	猶
聞	大	難	不
法	慶	值	知
會	則	人	佛
當	我	有	慧
成	善	信	無
佛	親	慧	邊
道	友	難	際
廣	是	若	如
濟	故	聞	是
生	當	精	致
死	發	進	清
流	意	求	淨

APPENDIX II.

THE SMALLER SUKHÂVATĪ-VYŪHA¹.

॥ नमः सर्वज्ञाय ॥

एवं मया श्रुतं । एकस्मिन्समये भगवाञ्श्रावस्त्यां विहरति
स्स जेतवनेऽनाथपिंडदस्थारामे महता भिक्षुसंघेन सार्धमर्धत्रयो-
दशभिर्भिक्षुशतैरभिज्ञानाभिज्ञातैः स्वविरैर्महाश्रावकैः सर्वैरर्हद्भिः ।
तद्यथा स्वविरेण च शारिपुत्रेण महामौद्गल्यायनेन च महाका-
श्यपेन च महाकप्फिणेन च महाकात्यायनेन च महाकौष्ठिलेन
च रेवतेन च शुद्धिपथकेन च नंदेन चानंदेन च राहुलेन च
गवांपतिना च भरद्वाजेन च कालोदयिना च वक्रुलेन चानि-
रुद्धेन च । एतैश्चान्यैश्च संबहुलैर्महाश्रावकैः संबहुलैश्च बोधि-
सत्त्वैर्महासत्त्वैः । तद्यथा मंजुश्रिया च कुमारभूतेनाजितेन च
बोधिसत्त्वेन गंधहस्तिना च बोधिसत्त्वेन नित्योद्युक्तेन च बोधि-
सत्त्वेनानिस्त्रिप्रधुरेण च बोधिसत्त्वेन । एतैश्चान्यैश्च संबहुलैर्बोधि-
सत्त्वैर्महासत्त्वैः । शक्रेण च देवानामिद्रेण ब्रह्मणा च सहांपतिना ।
एतैश्चान्यैश्च संबहुलैर्देवपुत्रनयुतशतसहस्रैः ॥ १ ॥

¹ See Journal of the Royal Asiatic Society, 1880, pp 181-186, Selected Essays,
vol II p 34°

तत्र खलु भगवानायुष्यं शरिपुत्रमामंत्रयति स्म । अस्ति शरिपुत्र पश्चिमे दिग्भागे इतो बुद्धक्षेत्रं कोटिशतसहस्रं बुद्धक्षेत्राणामतिक्रम्य सुखावती नाम लोकधातुः । तत्रामितायुर्नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध एतर्हि तिष्ठति ध्रियते यापयति धर्मं च देशयति । तत्किं मन्यसे शरिपुत्र केन कारणेन सा लोकधातुः सुखावतीत्युच्यते । तत्र खलु पुनः शरिपुत्र सुखावत्यां लोकधातौ नास्ति सत्त्वानां कायदुःखं न चित्तदुःखं अप्रमाणान्येव सुखकारणानि । तेन कारणेन सा लोकधातुः सुखावतीत्युच्यते ॥ २ ॥

पुनरपरं शरिपुत्र सुखावती लोकधातुः सप्तभिवेदिकाभिः सप्तभिस्तालपंक्तिभिः किंकिणीजालैश्च समलंकृता समंततोऽनुपरिक्षिप्ता चित्रा दर्शनीया चतुर्णां रत्नानां । तद्यथा सुवर्णस्य रूपस्य वैदूर्यस्य स्फटिकस्य । एवंरूपैः शरिपुत्र बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥ ३ ॥

पुनरपरं शरिपुत्र सुखावत्यां लोकधातौ सप्तरत्नमय्यः पुष्करिण्यः । तद्यथा सुवर्णस्य रूपस्य वैदूर्यस्य स्फटिकस्य लोहितमुक्तस्याशमगर्भस्य मुसारगत्वस्य सप्तमस्य रत्नस्य । अष्टांगोपेतवारिपरिपूर्णाः समतीर्थकाः काकपेया सुवर्णवालुकासंस्तृताः । तासु च पुष्करिणीषु समंताच्चतुर्दिशं चत्वारि सोपानानि चित्राणि दर्शनीयानि चतुर्णां रत्नानां । तद्यथा सुवर्णस्य रूपस्य वैदूर्यस्य स्फटिकस्य । तासां च पुष्करिणीनां समंताद्रत्नवृक्षा जाताश्चित्रा दर्शनीया सप्तानां रत्नानां । तद्यथा सुवर्णस्य रूपस्य वैदूर्यस्य स्फटिकस्य लोहितमुक्तस्याशमगर्भस्य मुसारगत्वस्य सप्तमस्य

रत्नस्य । तासु च पुष्करिणीषु संति पद्मानि जातानि नीलानि नीलवर्णानि नीलनिर्भासानि नीलनिदर्शनानि । पीतानि पीतवर्णानि पीतनिर्भासानि पीतनिदर्शनानि । लोहितानि लोहितवर्णानि लोहितनिर्भासानि लोहितनिदर्शनानि । अवदातान्यवदातवर्णान्यवदातनिर्भासान्यवदातनिदर्शनानि । चित्राणि चित्रवर्णानि चित्रनिर्भासानि चित्रनिदर्शनानि शकटचक्रप्रमाणपरिणाहानि । एवंरूपैः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥४॥

पुनरपरं शारिपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे नित्यप्रवादितानि दिव्यानि तूर्याणि सुवर्णवर्णा च महापृथिवी रमणीया । तत्र च बुद्धक्षेत्रे त्रिष्कृत्वो रात्रौ त्रिष्कृत्वो दिवसस्य पुष्पवर्षं प्रवर्षति दिव्यानां मांदारवपुष्पाणां । तत्र ये सत्त्वा उपपन्नास्त एकेन पुरोभक्तेन कोटिशतसहस्रं बुद्धानां चंदन्याँल्लोकधातून्गत्वा । एकैकं च तथागतं कोटिशतसहस्राभिः पुष्पवृष्टिभिरभ्यवकीर्य पुनरपि तामेव लोकधातुमागच्छन्ति दिवाविहाराय । एवंरूपैः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥५॥

पुनरपरं शारिपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे संति हंसाः क्रींचा मयूराश्च । ते त्रिष्कृत्वो रात्रौ त्रिष्कृत्वो दिवसस्य संनिपत्य संगीतिं कुर्वन्ति स्म स्वकस्वकानि च स्तानि प्रव्याहरन्ति । तेषां प्रव्याहरतामिन्द्रियबलबोधंगशब्दो निश्चरति । तत्र तेषां मनुष्याणां तं शब्दं श्रुत्वा बुद्धमनसिकार उत्पद्यते धर्ममनसिकार उत्पद्यते संघमनसिकार उत्पद्यते ॥ तन्किं मन्यसे शारिपुत्र तिर्यग्योनिगतास्ते

सत्त्वाः । न पुनरेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्माद्धेतोः । नामापि शारिपुत्र
तत्र बुद्धक्षेत्रे निरयाणां नास्ति तिर्यग्योनीनां यमलोकस्य
नास्ति । ते पुनः पक्षिसंघास्तेनामितायुषा तथागतेन निर्मिता
धर्मशब्दं निश्चारयन्ति । एवरूपैः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः
समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥ ६ ॥

पुनरपरं शारिपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे तासां च तालपंक्तीनां तेषां च
किंकिणीजालानां वातेरितानां वल्गुर्मनोज्ञः शब्दो निश्चरति ।
तद्यथापि नाम शारिपुत्र कोटिशतसहस्रांगिकस्य दिव्यस्य तूर्यस्य
चार्यैः संप्रवादितस्य वल्गुर्मनोज्ञः शब्दो निश्चरति एवमेव
शारिपुत्र तासां च तालपंक्तीनां तेषां च किंकिणीजालानां
वातेरितानां वल्गुर्मनोज्ञः शब्दो निश्चरति । तत्र तेषां मनुष्याणां
तं शब्दं श्रुत्वा बुद्धानुस्मृतिः काये संतिष्ठति धर्मानुस्मृतिः काये
संतिष्ठति संघानुस्मृतिः काये संतिष्ठति । एवरूपैः शारिपुत्र
बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥ ७ ॥

तत्किं मन्यसे शारिपुत्र केन कारणेन स तथागतोऽमितायुर्ना-
मीच्यते । तस्य खलु पुनः शारिपुत्र तथागतस्य तेषां च मनुष्या-
णामपरिमितमायुःप्रमाणं । तेन कारणेन स तथागतोऽमिता-
युर्नामीच्यते । तस्य च शारिपुत्र तथागतस्य दश कल्या अनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य ॥ ८ ॥

तत्किं मन्यसे शारिपुत्र केन कारणेन स तथागतोऽमिताभो
नामीच्यते । तस्य खलु पुनः शारिपुत्र तथागतस्याभाप्रतिहता
सर्वबुद्धक्षेत्रेषु । तेन कारणेन स तथागतोऽमिताभो नामीच्यते ॥

तस्य च शारिपुत्र तथागतस्याप्रमेयः श्रावकसंघो येषां न सुकरं प्रमाणमाख्यातुं शुद्धानामर्हतां । एवरूपैः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥ ९॥

पुनरपरं शारिपुत्र येऽमितायुषस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे सत्त्वा उपपन्नाः शुद्धा बोधिसत्त्वा अविनिवर्तनीया एकजातिप्रतिबद्धास्तेषां शारिपुत्र बोधिसत्त्वानां न सुकरं प्रमाणमाख्यातुमन्यत्राप्रमेयासंख्येया इति संख्यां गच्छन्ति ॥ तत्र खलु पुनः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रे सत्त्वैः प्रणिधानं कर्तव्यं । तत्कस्माद्धेतोः । यत्र हि नाम तथारूपैः सत्पुरुषैः सह समवधानं भवति । नावरमात्रकेण शारिपुत्र कुशलमूलेनामितायुषस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे सत्त्वा उपपद्यन्ते । यः कश्चिच्छारिपुत्र कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा तस्य भगवतोऽमितायुषस्तथागतस्य नामधेयं श्रोथति श्रुत्वा च मनसिकरिष्यति एकरात्रं वा द्विरात्रं वा त्रिरात्रं वा चतुरात्रं वा पंचरात्रं वा षड्रात्रं वा सप्तरात्रं वाविशिष्टचित्तो मनसिकरिष्यति यदा स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा कालं करिष्यति तस्य कालं कुर्वतः सोऽमितायुस्तथागतः श्रावकसंघपरिवृतो बोधिसत्त्वगणपुरस्कृतः पुरतः स्थास्यति सोऽविपर्यस्तचित्तः कालं करिष्यति च । स कालं कृत्वा तस्यैवामितायुषस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यते । तस्मात्तर्हि शारिपुत्र इदमर्थवशं संपश्यमान एवं वदामि सत्कृत्य कुलपुत्रेण वा कुलदुहित्रा वा तत्र बुद्धक्षेत्रे चित्तप्रणिधानं कर्तव्यं ॥ १० ॥

तद्यथापि नाम शारिपुत्र अहमेतर्हि तां परिकीर्तयामि एवमेव

शारिपुत्र पूर्वस्यां दिश्यक्षोभ्यो नाम तथागतो मेरुध्वजो नाम तथागतो महामेरुर्नाम तथागतो मेरुप्रभासो नाम तथागतो मंजुध्वजो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुत्र पूर्वस्यां दिशि गंगानदीवाल्लुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्नेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वैठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदम-चिन्त्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ ११ ॥

एवं दक्षिणस्यां दिशि चंद्रसूर्यप्रदीपो नाम तथागती यशःप्रभो नाम तथागतो महार्चिस्कंधो नाम तथागतो मेरुप्रदीपो नाम तथागतोऽनंतवीर्यो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुत्र दक्षिणस्यां दिशि गंगानदीवाल्लुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्नेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वैठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदमचिन्त्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ १२ ॥

एवं पश्चिमायां दिश्यमितायुर्नाम तथागतोऽमितस्कंधो नाम तथागतीऽमितध्वजो नाम तथागतो महाप्रभो नाम तथागतो महारत्नकेतुर्नाम तथागतः शुद्धरश्मिप्रभो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुत्र पश्चिमायां दिशि गंगानदीवाल्लुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्नेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वैठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदमचिन्त्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ १३ ॥

एवमुत्तरायां दिशि महार्चिस्कंधो नाम तथागतो वैश्वानरनिर्घोषो नाम तथागतो दुंदुभिस्वरनिर्घोषो नाम तथागतो

तस्य च शारिपुत्र तथागतस्याप्रमेयः श्रावकसंघो येषां न सुकरं प्रमाणमाख्यातुं शुद्धानामर्हतां । एवरूपैः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहैः समलंकृतं तद्बुद्धक्षेत्रं ॥९॥

पुनरपरं शारिपुत्र येऽमितायुषस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे सत्त्वा उपपन्नाः शुद्धा बोधिसत्त्वा अविनिवर्तनीया एकजातिप्रतिबद्धास्तेषां शारिपुत्र बोधिसत्त्वानां न सुकरं प्रमाणमाख्यातुमन्यत्राप्रमेयासंख्येया इति संख्यां गच्छन्ति ॥ तत्र खलु पुनः शारिपुत्र बुद्धक्षेत्रे सत्त्वैः प्रणिधानं कर्तव्यं । तत्कस्माद्धेतोः । यत्र हि नाम तथारूपैः सत्पुरुषैः सह समवधानं भवति । नावरमात्रकेण शारिपुत्र कुशलमूलेनामितायुषस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे सत्त्वा उपपद्यन्ते । यः कश्चिच्छारिपुत्र कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा तस्य भगवतोऽमितायुषस्तथागतस्य नामधेयं श्रोष्यति श्रुत्वा च मनसिकरिष्यति एकरात्रं वा द्विरात्रं वा त्रिरात्रं वा चतुरात्रं वा पंचरात्रं वा षड्रात्रं वा सप्तरात्रं वाविष्टिप्रचिन्तो मनसिकरिष्यति यदा स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा कालं करिष्यति तस्य कालं कुर्वतः सोऽमितायुस्तथागतः श्रावकसंघपरिवृतो बोधिसत्त्वगणपुरस्कृतः पुरतः स्थास्यति सोऽविपर्यस्तचित्तः कालं करिष्यति च । स कालं कृत्वा तस्यैवामितायुषस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यते । तस्मात्तर्हि शारिपुत्र इदमर्थवशं संपश्यमान एवं वदामि सत्कृत्य कुलपुत्रेण वा कुलदुहित्रा वा तत्र बुद्धक्षेत्रे चित्तप्रणिधानं कर्तव्यं ॥१०॥

तद्यथापि नाम शारिपुत्र अहमेतर्हि तां परिकीर्तयामि एवमेव

शारिपुत्र पूर्वस्यां दिश्यद्योभ्यो नाम तथागतो मेरुध्वजो नाम तथागतो महामेरुर्नाम तथागतो मेरुप्रभासो नाम तथागतो संजुध्वजो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुत्र पूर्वस्यां दिशि गंगानदीवालुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्वेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वेठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदमचिंत्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ ११ ॥

एवं दक्षिणस्यां दिशि चंद्रसूर्यप्रदीपो नाम तथागतो यशःप्रभो नाम तथागतो महार्चिस्कंधी नाम तथागतो मेरुप्रदीपो नाम तथागतोऽनंतवीर्यो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुत्र दक्षिणस्यां दिशि गंगानदीवालुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्वेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वेठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदमचिंत्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ १२ ॥

एवं पश्चिमायां दिश्यमितायुर्नाम तथागतोऽमितस्कंधो नाम तथागतोऽमितध्वजो नाम तथागतो महाप्रभो नाम तथागतो महारत्नकेतुर्नाम तथागतः शुद्धरश्मिप्रभो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुत्र पश्चिमायां दिशि गंगानदीवालुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्वेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वेठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदमचिंत्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ १३ ॥

एवमुत्तरायां दिशि महार्चिस्कंधी नाम तथागतो वैश्वानरनिर्घोषो नाम तथागतो दुंदुभिस्वरनिर्घोषो नाम तथागतो

दुष्प्रधर्षो नाम तथागत आदित्यसंभवो नाम तथागतो जलेनि-
 प्रभो नाम तथागतः प्रभाकरो नाम तथागत एवंप्रमुखा शारि-
 पुचोत्तरायां दिशि गंगानदीवालुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्व-
 कानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्नेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वेठनं कुर्वन्ति ।
 प्रतीयथ यूयमिदमचिंत्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम
 धर्मपर्यायं ॥ १४ ॥

एवमधस्तायां दिशि सिंहो नाम तथागतो यशो नाम तथा-
 गतो यशःप्रभासो नाम तथागतो धर्मो नाम तथागतो धर्मधरो
 नाम तथागतो धर्मध्वजो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुचा-
 धस्तायां दिशि गंगानदीवालुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्व-
 कानि बुद्धक्षेत्राणि जिह्नेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वेठनं कुर्वन्ति ।
 प्रतीयथ यूयमिदमचिंत्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम
 धर्मपर्यायं ॥ १५ ॥

एवमुपरिष्ठायां दिशि ब्रह्मघोषो नाम तथागतो नक्षत्रराजो
 नाम तथागत इंद्रकेतुध्वजराजो नाम तथागतो गंधोत्तमो नाम
 तथागतो गंधप्रभासो नाम तथागतो महार्चिस्कंधो नाम तथा-
 गतो रत्नकुसुमसंपुष्पितगात्रो नाम तथागतः सालेंद्रराजो नाम
 तथागतो रत्नोत्पलश्रीर्नाम तथागतः सर्वार्थदर्शो नाम तथागतः
 सुमेरुकल्पो नाम तथागत एवंप्रमुखाः शारिपुचोपरिष्ठायां दिशि
 गंगानदीवालुकोपमा बुद्धा भगवंतः स्वकस्वकानि बुद्धक्षेत्राणि
 जिह्नेन्द्रियेण संच्छादयित्वा निर्वेठनं कुर्वन्ति । प्रतीयथ यूयमिदम-
 चिंत्यगुणपरिकीर्तनं सर्वबुद्धपरियहं नाम धर्मपर्यायं ॥ १६ ॥

तत्किं मन्यसे शारिपुत्र केन कारणेनायं धर्मपर्यायः सर्वबुद्ध-
परियहो नामोच्यते । ये केचिच्छारिपुत्र कुलपुत्रा वा कुलदुहितरो
वास्य धर्मपर्यायस्य नामधेयं श्रोष्यन्ति तेषां च बुद्धानां भगवतां
नामधेयं धारयिष्यन्ति सर्वे ते बुद्धपरिगृहीता भविष्यन्त्यविनिवर्त-
नीयाश्च भविष्यन्त्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । तस्मात्तर्हि शारिपुत्र
श्रद्धान्धं प्रतीयथ माकांक्षयथ मम च तेषां च बुद्धानां भग-
वतां । ये केचिच्छारिपुत्र कुलपुत्रा वा कुलदुहितरो वा तस्य
भगवतोऽमितायुपस्तथागतस्य बुद्धक्षेत्रे चित्तप्रणिधानं करिष्यन्ति
कृतं वा कुर्वन्ति वा सर्वे तेऽविनिवर्तनीया भविष्यन्त्यनुत्तरायां
सम्यक्संबोधौ तत्र च बुद्धक्षेत्रे उपपत्स्यन्त्युपपन्ना वोपपद्यन्ति वा ।
तस्मात्तर्हि शारिपुत्र श्राद्धिः कुलपुत्रैः कुलदुहितृभिश्च तत्र बुद्धक्षेत्रे
चित्तप्रणिधिर्ह्युपादयितव्यः ॥ १७ ॥

तद्यथापि नाम शारिपुत्राहमेतर्हि तेषां बुद्धानां भगवतामे-
वमचिंत्यगुणान्परिकीर्तयामि एवमेव शारिपुत्र समापि ते बुद्धा
भगवंत एवमचिंत्यगुणान्परिकीर्तयन्ति । सुदुष्करं भगवता शाक्य-
मुनिना शाक्याधिराजेन कृतं । सहायां लोकधातावनुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्य सर्वलोकविप्रत्ययनीयो धर्मो देशितः
कल्पकपाये सत्त्वकपाये दृष्टिकपाय आयुष्कपाये क्लेशकपाये ॥ १८ ॥

तन्ममापि शारिपुत्र परमदुष्करं यन्मया सहायां लोकधाता-
वनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्य सर्वलोकविप्रत्ययनीयो धर्मो
देशितः सत्त्वकपाये दृष्टिकपाये क्लेशकपाय आयुष्कपाये कल्पक-
पाये ॥ १९ ॥

इदमवीचद्भगवानात्तिमनाः । आयुष्माञ्शरिपुत्रस्ते च भिक्ष-
वस्ते च बोधिसत्त्वाः सदेवमानुषासुरगंधर्वश्च लोको भगवतो
भाषितमभ्यनंदन् ॥ २० ॥

॥ सुखावतीब्यूहो नाम महायानसूत्रं ॥

